

18.ANNEXOS.

Annex núm. 1.

APÈNDIX DOCUMENTAL.

Tot seguit incloem les transcripcions de les fonts consultades per a l'estudi de la història constructiva del Castell del Temple de Barberà, així com per a la història de la comanda hospitalera medieval.

Es tracta de fonts fonamentalment inèdites, amb l'excepció dels documents núms. 1, 4, 12, que ja han estat publicats, tot i que només parcialment.

Pautes de la transcripció:

S'ha procurat fer una transcripció literal exacta. Amb tot, cal precisar que:

-s'ha desenvolupat les abreviatures —figuren entre clàudators les lletres afegides—, tret d'aquells casos —concretament en els documents corresponents a l'edat moderna— en què el significat era prou evident.

-en els dos documents medievals s'ha posat en majúscula les inicials d'antropònims i d'altres noms -en aquells casos, sovintejats, en què apareixien en minúscula- a fi de facilitar-ne la comprensió.

-en els dos documents medievals s'ha procedit a separar mitjançant punts i a part els fragments unitaris, també a fi de facilitar la lectura i comprensió del text, malgrat que l'original consta d'un sol paràgraf sense cap punt i a part.

-les paraules dubtoses han estat transcrites acompanyades del signe [?].

-les paraules escrites entre línies o al marge s'han transcrit entre clàudators i amb els corresponents aclariments.

-no s'ha transcrit algunes paraules esmenades que es constataren com a errors clars.

-alguns fragments, que han estat considerats no rellevants per als nostres interessos, no han estat transcrits i estan indicats mitjançant el signe [...].

-s'ha inclòs entre clàudators o en nota al peu els aclariments i afegits que s'ha considerat necessaris.

DOC. NÚM. 1.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 553. "Inventari de bens y deutes del G.ⁿ Prior de Catha.^a en lo any 1395.", f. 6 r. - 11 v. (la numeració és nostra).
Publicat parcialment per Miret (1910:562-564).

[...]

Dilu[n]s a V di[e]s d[e]l mes dabril del an sobre dit de XC cinq lo molt honrat religios frar[e] Ferra[n]do de Siscar com[anador] de Garde[n]y et lochtine[n]t del senyor prior ana a Barb[e]ra et feu fer inuentari en lo cast[e]ll de tot ço q[ue]y auie ni si atroba sego[n]s se seguex.

P[ri]merame[n]t fou trobat en lo palau nou del dit castell forme[n]t LXIII migeres l quartera.

Item frare A. Miq[ue]l mostra huna cedula p[er] la qual deuen algu[n]s singulars de Barb[e]ra et de Pira q[ue] lo senyor prior mana p[re]star p[er] a sembrar la qual cedula lo dit frare A. satura [es quedà] forment XI mitg[er]es.

Item entram en la cambra noua et trobam en la dita cambra hu[n] lit ab hu[n] cob[e]rtor obrat ab senyal dabella.

Item l uanoua blanca bona escaq[ue]gada de llll teles.

Item hu[n] par[e]ll de lançols de V teles la hu bo et laltre cominal.

Item hu[n] traueser de fustani listat blanch et blau.

Item dos matalafs de fustani damu[n]t et dauall llistats de blanch et de blau.

Item huna cocera de fustani damu[n]t et dauayll ab listes b[ll]jaues et blanq[ue]s.

Item l marfegua et hu[n] banch daua[n]t ab son bancal a la spona del lit.

Item hun bancal q[ue] esta encems del dit lit ab senyal de barres uermelles et groges ha traues.

Item V peces de cortines uertes ab leons et ab titols.

Item hu[n] drap de paret ab senyal del Espital et de Guimera.

Item hu[n] drap fra[n]çes ras ab la historia de sent Jorgi.

Item hu[n] drap de paret ab senyal de caps lo qual es de poca ualor.

Item altre drap uert ab senyal del Espital et de Guimera.

Item huna chatifa rasa oldana ab diu[er]ses senyals.

Item dos bancals uerts ab senyals del Espital et de Guimera.

Item alt[ra] cathifa bona ab diu[er]ses colos.

Item hu[n] bancal uayrat ab IIII figures et ab fullarges.

Item XI coxi[n]s de peus de poca ualor.

Item IIII cuxi[n]s de drap de seda ab oçello de fil dor et ab botons de seda vert als caps.

Item IIII cuxi[n]s de seda vert pampolada.

Item dos cuxi[n]s de tela ab randa de seda tot en torn ab botons randats.

Item altre cuxi de drap de seda olda ab flochs de seda.

Item hu[n] cobertor de drap de seda barrat ab barres vert[e]s et les altres listades forat de cotonina blaua.

Item huna vanoua p[ri]ma de cotonina ab hondes de IIII teles.

Item huna vanoua bla[n]ca scaq[ue]gada de IIII teles bona.

Item hun cob[e]rtor cominal de bordat de Alexandria forrat de cotonina blaua ab hu[n] forat en la forradura.

Item altra vanoua bla[n]ca bona escaq[ue]gada de IIII teles.

Item altra vanoua bona bla[n]ca canonada de dues teles et miga.

Item hu[n] cuxi bla[n]ch de fluxell.

Item hu[n] bancal vayrat [ratllat: "de poca ualor"] ab la orla real [?] cominal.

Item hu[n] bancal vayrat de poca valor.

Item miga flacada de borra oldana.

Item I uanoua blanca bona scaq[ue]gada de V teles.

Item hu[n] par[e]ll de llancols de IIII teles la hu[n] foradat et laltre cominal.

Item altre p[a]r[e]ll de llançols tots esqui[n]cats.

Item hu[n] llançol olda de moltes peces.

Item hu[n] lançol esquinçat de IIII teles.

Item hunes toualles oldan[e]s de poca valor.

Item altres touaylles oldanes de poca valor.

Item altres toualles blanq[ue]s bones.

Item huna parella de toualles listades de coto les hunes cominals et les altres grans.

Item altres touaylles miganceres llistades de coto blau.

Item hu[n] parell de toualles obrad[e]s de seda vermella et negra.

Item dos parells de touallo[n]s cominals.

Item hunes toualles grosses ab listes blaues.

Item huna cadira de seure.

Item en la cambra pregona trobare[n] p[ri]merame[n]t dos matalafs llistats de llistes groges et uermelles.

Item hu[n] trauess[er] d[e] la color mat[e]xa tot de poca valor.

Item hu[n] matalaf blau de poca valor.

Item huna cortina blanca ab hu[n] cap obrat de seda de poca valor.

Item hu[n] sobr[e] cel esqui[n]çat.

Item en la rerecambra trobare[n] dues cortines u[er]t[e]s esquinçad[e]s.

Item en la rerecambra d[e] la cambra del senyor trobare[n] huna arca gran ab petges et auie en la dita arca hunes cuyraçes bones uermell[e]s et hu[n] capell de sol d[e] senyor et I seruidora et I cub[e]rta de coçera.

Item en la dita reecambra trobare[n] VI escuts ha senyal d[e]l Espital et barres blanq[ue]s et blaues.

Item més III scuts verts ab senyal de lleho.

Item VI capells de ferro.

Item dues portadores ab armes veyll[e]s.

Item en la cambra longa en la qual jaye lo senyor trobaren dos matalafs de listes estret[e]s blanq[ue]s et blaues.

Item altre matalaf ab listes amples blanq[ue]s et blaues.

Item hu[n] traueser blanch ab dues listes blaues.

Item V peces de cortines vert[e]s ab senyal d[e]l Espital et de Guimera.

Item hu[n] banch daua[n]t lo lit.

Item dos cofres bla[n]chs launers de ferro en los quals ha algu[n]es escriptures.

Item huna caixa en q[ue] estan los p[ri]viletges d[e]l cast[e]ll.

Item huna cadira de siure.

Item en la reecambra d[e] la entrada ha hu[n] matalaf de poca valor.

Item hu[n] traueser de poca valor.

Item ha en la cambra subirana d[e] la torre en lo lit hu[n] matalaf blau de poca valor.

Item huna coc[er]ja [?] blanca ab listes blaues oldana.

Item hu[n] matalaf ab list[e]s blaues lo qual es de fustani et ab listes blanq[ue]s de poca ualor.

Item hu[n] traueser de fustani ab list[ue]s blaues et bla[n]q[ue]s.

Item hu[n] p[a]r[ue]ll de lencols de tres teles.

Item dos sobr[ue] lits vayrats oldans.

Item llll peçes de cortines vert[ue]s esteses oldanes.

Item en la cambra sobr[ue] lo portal en la qual gau en Llorach trobare[n] mitg matalaf de canemiç de poca valor.

Item dos lençols de bri de canem de poca ualor.

Item dues miges guaengues la huna ab barres blanq[ue]s et burelles et l'altra ab barres blanq[ue]s et blaues.

Item huna catifa squi[n]cada.

Item hu[n] traueser de fustani olda listat ab listes blaues et blanq[ue]s.

Item en la cambra d[ue] la entrada ha huna flaçada de borra et altra de llana de Arago.

Item mitg matalaf de canemiç de poca valor.

Item hu[n] traueser de canemiç de poca ualor.

Item en la cambra ho[n] jau frar[ue] Guiem de Secabechs trobaren mitg matalaf de poca ualor.

Item l flacada de llana de poca ualor.

Item hu[n] traueser de fustani de poca ualor.

Item dos lencols de poca valor.

Item en la cambra ho[n] jayen en Miq[ue]l Aragones et Maria la Sarda sa mull[ue]r trobare[n] hu[n] matalaf blau olda de poca valor.

Item dos lencols oldans.

Item miga guae[n]gua de borra de burell.

Item huna guae[n]gua listada esqui[n]cada.

Item huna catifa squinçada.

Item hu[n] banch.

Item en la cambra hon jaen los esclaus trobaren huna flaçada bona ab listes vermelles.

Item hu[n] traueser uert de canemiç de poca valor.

Item huna cub[ue]rta de atzembra oldana.

Item dos lençols de poca valor.

Item dos cauechs.

Item huna destral.

Item hu[n] aradre ab sa rella bo et endreçat.

Item en la cambra de frare Arnau Miq[ue]l trobare[n] hu[n] matalaf de canemic blau de poca valor.

Item hu[n] traueser de fustani ab listes blaus.

Item hu[n] p[ar]e[ll] de llancols de IIII teles olda[n]s.

Item hun tapit olda.

Item hun bancal uayrat olda.

Item I caxa.

Item hu[n] cofraç.

Item I vanoua grosa canonada blanca.

Item altra vanoua prima ab hondas oldana.

Item hu[n] drap vert.

Item hu[n] drap vermell de sarga [?] esquincat qui esta p[er] sobre cel.

Item hu[n] drap de paret qui esta daua[n]t la capella ab senyal d[e]l Espital et de Guimera.

Item en la cuyna trobare[n] huna olla de coure gran hon caben de dos moltos ensus.

Item altra olla de coure migançera hon pot cabre hun molto.

Item altra olla de coure hon pot cobre hun molto poch mes ho me[n]ys.

Item altra olla de coure sens [v]jores.

Item altra olla de coure de IIII en V escud[e]lles.

Item altra olla daram.

Item hun perol daram per fer uin cuyt.

Item huna caldera gran.

Item huna taça.

Item huna conqua de llauto ab petges et ab anses.

Item altra conqua de lla[u]to major ab petges et ab anses.

Item hunes graylles grans.

Item altres petites.

Item hu[n] aster de ferre ab petges.

Item I paella.

Item hun morter de coure ab sa ma.

Item huna lloça et I bromadora grans.

Item huna cob[e]rtora.

Item hunes lenes.

Item huna giradora de pex. Item hun torn[e]ll de ferro.

Item dos tallados de tallar. Item XVI talladrets de servir. Item XVII escudelles.

Item hu[n]s ferres grans. Item hu[n]s camascles.

Item hun rayll de ferro.

Item ha en lo cast[e]ll damu[n]t dit dues mules de llauraho p[er] les quals moss[enyor] en Guerou de Guimera es entrat fermança p[er] ço com no son acabad[es] de pagar p[er]o es ver questan XV migeres de forme[n]t en penyora en Vayllfogona ha mesura de Ceruera les quals mules son de pel batg ab sos basts.

Item I somera de pel blanch q[ue] tire la aygua al cast[e]ll p[er] ops de casa ab son ruch.

Item en lo rebost ha hu[n] parell de touall[es] taulas de poca valor.

Item hu[n] p[ar]r[e]ll de touallo[n]s de poca valor.

Item VI draps de pasta squi[n]cats.

Item III pasteres.

Item VI sedaçes de seda et hu de llinies.

Item VI quilmes de borres.

Item V tallados de tallar.

Item V panistres detanes.

Item en lo palau veyll ha hu[n] foguer de ferro.

Item V canalobres de ferro entre grans et pochos.

Item I bombardas.

Item hu[n] flasco de cuyro.

Item hun canada gran.

Item en lo celleret ha V bones mareses amdues plenes. Item dos carret[e]lls. Item I caldereta de trescolar. Item dos grillo[n]s de ferro. Item hun canalobre.

Item en lo sell[e]r major ha llll tones dues plenes et la I de q[ue] beue[n] et laltra buyda.

Item dos barrils lau buyt et laltre ple. Item tres cups. Item dos par[e]lls de portadores. Item huna esquala ab q[ue] pugon als cups. Item hu[n]ambut de trescolar.

Item an trobat hu[n] baco encrege de carn salada. Item XI pernes de carn salada.

Item an trobat XVII peçes de pagos entre grans et pochos.

Item lo dit frar[e] Ferra[n]do de Siscar com[anador] de Garde[n]y et lochtinent d[e]l senyor prior interroga al dit frar[e] Arnau Miq[ue]l regidor d[e]l dit cast[e]ll de Barb[e]ra ab sagramen[t] et a frar[e] Guiem Marçó en altra manera ap[el]lat de Secabechs et an Miq[ue]l Aragones et a na Maria la Sarda mull[er] del dit Miq[ue]l si sabie[n] altres coses q[ue]s deguesen metre en lo dit enuentari ni si sabie[n] que ni si sabie[n] que [sic] degues[en] coses sen fosen trasportades ni alienad[es] ni si sabien res q[ue] fos degut ni deguesen al dit senyor p[ri]or de Catalu[n]ya et diguere[n] que nou sabie[n]. Açó fo feyt lo dia et lan sobr[e] dit. Testimo[n]jis foren a tot açó en Nicolau Darago et Bere[n]ger Torres los quals hi fore[n] ap[el]lats et demanats.

Item ha VIII dies del dit mes dabril d[e]l an sobr[e] dit fo feyt inue[n]tari en lo moli de Barb[e]ra. Fo atrobat p[ri]merame[n]t en la entrada d[e] la dita casa l paella. Item l caldereta. Item hu[n] pixell de stany. Item tres escud[e]lles et hu[n] morter et hu[n] box et hu[n] cauech ab la orella trenquada. Item hu[n] torn p[er] lo blat acarregar ab ses sogues.

Item en la casa de les moles trobare[n] V pichs tres de tall et dos de broca. Item dos p[er]pals de ferro. Item huna portadora. Item l borraça de poca ualor. Item l guaenga ab listes negr[es]. Item mija guae[n]ga ab list[es] negres de poca ualor. Item hu[n] capçal ab listes vermelles. Item hu[n] lencol de dues teles. Item dos moli[n]s mole[n]ts. Item dos cresols. Item hu[n] ase de pel blanch q[ue] tire lo blat.

Item en la casa damu[n]t d[e]l soler trobare[n] l olla de coure esquar[e]llada en les [v]ores. Item l guaengua blanca ab listes vermelles. Item hu[n] le[n]çol de dues teles. Item hun carret[e]ll bo du[n] sestors et mitg. Item l botzina de uidre. Item llll cabacets de palma. Item l tauleta ab ses petges. Item dos ba[n]chs grans de fuster. Item XXlllll capo[n]s et X galli[n]es. Item tres oq[ue]s et tres aned[es]. Item dues escaletes et l faqua.¹ Item hu[n] cauech. Tot açó fou atrobat en lo moli. [...]

¹Segons el DCVB pot significar cavall petit o navalla de fulla ampla. Pel context, pensem que es deu tractar d'algun tipus d'eina.

DOC. NÚM. 2.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 553.

(segona meitat del XIV, vers 1400).

Inventari [en lletra moderna].

Et primo fuerunt inuente in cam[br]a longa q[ui]nque peces de cortines uertes ab senyal del Spital e de Guim[er]a. Item una colga baxa ab l ba[n]ch encaxat. Item un malatalaf reyal ab listes grogues e vermelles olda. Item altro matalaf de fustani ab listes blanq[ue]s e blaues menudes. Item l trauesser blanch de fustani ab alcunes listes blaues de lançol ple de fluxell. Item dos lançols de drap de li la l de llll teles laltro de tres. Item l vanoua canonada de V teles la qual es coberta de cotonina. Item l cobertor listat ab listes blaues e blanq[ue]s menud[e]s e la sotana de ca[n]yamaç vert la qual es de llll teles e mija. Item en la reeca[m]bra contigua a la dita cambra una caxa gran buyda. Item VII peuesos de barrera los VI ab senyal del Spital e de Guimera e lo sete ab senyal de leo. Item l canalobre de ferre gran.

Item en la cambra de fra Jordi vna colga ab l trauesser ab listes blanq[ue]s e blaues.

Item en la cambra sobra lo portal l colga baxa e l matalaf tot blanch e vna marfega e vna uanoua de stopa grossa la qual es de tres teles e mija.

Item en la cambra de la torra sobirana vna colga baxa.

Item en la cambra hon jau en Johan Garcia l lit de posts ab vna marfega. Item l matalaff de ca[n]yamaç vert. Item l veneta de fustani blanca. Item dos lançols de lll teles quescun de canem. Item l vanoua p[ri]ma oldana de llll teles ab pu[n]tes. Item vna flassada blanq[ua] ab listes blaues als caps e l trauess[er] ab listes blau[e]s p[er] lonçol. Item l lanterna. Item ll axes. Item l coltell serador. Item l paleta de ferra. Item l piq[ua]ça petita de ferra.

Item en la loia² deua[n]t la capella l taula de poca ualor ab dos capitells e l banch stret. Item l drap de paret squinçat ab figures de caps.

Item en lo palau vel tres taul[e]s de fuste ab sos capitells. Item l conq[ua] gran. Item l drap de paret ab senyal del Spital e de Guim[er]a e roses. Item l

²Grafia antiga de llotja; cf. DCVB.

banq[ua]l olda ab senyal del Spital e de squacs. Item altro banq[ua]l veyrat olda. Item I borraça de III teles.

Item en lo rebost I past[er]ja gran ab III petges. Item altra past[er]ja poca. Item VII padaços IIII grans e dos pochos los VI de seda e lo sete de fres. Item VII saq[ue]s les VI oldanes e I noua. Item III toualles les dues grosses e les vnes primes. Item III touallons los dos grossos e los vns p[ri]ms. Item dos pelle[n]ys e vna pellenya. Item III draps de pasta oldans. Item vna panistra. Item IIII cabaços de faneq[ua].

Item en la cuyna vna olla gran de coure. Item vna olleta [en la lína de dalt: "petita de coure. Item I caldera gran. Item vna olla"] daram migancera. Item I taça. Item I paella de poca valor I loça I sbromadora grans. Item un baci apedaçat. Item un perol daram gran. Item vns clamasq[ue]s de fferre. Item vns ferres de foch bons petits e altres grans trenq[ua]ts. Item II astats de ferre I gran e altro petit. Item dos leuens. Item vnes graelles petit[e]s. Item I morter de coure petit ab sa ma. Item dos morters de pedra. Item I plat de sta[n]y gran. Item I tallador gran de fust e VII petits. Item dos morters ab III boxos e IIII scudeles de fust. Item VIII scudeles de t[er]ra. Item VIII talladrets de tera. Item vna paellaça trenq[ua]da. Item vna cobertoraça de ferra. Item dues giradores de ferre. Item dos couens de bugada.

Item en la cambra den Fort vna colgaça ab I matalaf de stopa de poca valor I treu[e]ss[er] blau ple de ploma. Item dos lançols de stopa de III teles q[ue]sc[un]. Item dues flassad[e]s blanqu[e]s ab list[e]s uermelles oldanes.

Item en la cambra den Miq[ue]l vna colgaça e I matalaf blau olda. Item I treuess[er] listat de list[e]s vermelles e grogues. Item dos lançols de stopa oldans de III telles q[ue]sc[un]. Item I flassade burella ab list[e]s blanq[ue]s blaues e vermeles. Item altra flassada blanq[ua] ab list[e]s uermelles. Item I drap de azembla squinçat ab senyal de Guim[er]ja. Item dues destrals. Item I cauech. Item vna banq[ua] foredada. Item vna piq[ua]ça. Item I dayll. Item³ IIII bot[e]s de mena la vna plena de vi bla[n]ch l[e]s III buyd[e]s. Item IIII carret[e]lls buyts. Item vna tina de poca ualor hon tenen sal. Item I foguer de ferre gran.

³Tenint en compte que en el Castell de Barberà hi havia dos cellers (vegeu l'inventari datat el 1395) és possible que en aquest punt l'inventariador oblidés consignar que les coses anotades a continuació corresponien a dit celler. Potser fins i tot les eines de pagès anotades en les línies precedents també corresponien a la citada dependència, amb la qual concordarien més que no pas amb la cambra d'un frare.

Item en lo seller major I cup gran ab sa grasa e son brescat. Item altro cup migencer. Item altro cup petit ab son brescat. Item IIII portadores. Item dos barrils plens de vi vermell couine[n]t⁴ los quals tenen entre amdosos XXIII sesters poch mes ho me[n]ys. Item vna tona gran en la qual ha VII sesters de vi uermell poch mes ho me[n]ys. Item altres tones grans.

Item en lo graner XXV mige[re]s de forme[n]t. Item XXV mige[re]s de civada maytadenca⁵ dordi e de uena.

Item en la cambra del palau nou V peces de cortines vert[e]s ab senyal de leo. Item I lit de posts ab sa marfega. Item dos matalafs listats de list[e]s blanq[ue]s e blau[e]s q[ue]sc[u]n de V teles. Item vna cocera blanq[ua] ab list[e]s blau[e]s de lo[n]ch plena de fluxell. Item I treuess[er] listat de list[e]s blau[e]s e blanq[ue]s. Item dos lançols quescun de VI teles randars. Item vna vanoua de cotoni[n]a demu[n]t e de ual e canonada la qual es de V teles. Item altra vanoua de cotonina demu[n]t e de ual e sq[uin]cada la qual es de V teles. Item I cobertor de tripa⁶ bla[n]ch ab grues [?] e aguiles folrat de tela vert. Item II coxins blancs. Item dos banq[ua]ls uerts ab senyal del Spital e de Guimera. Item I tapit⁷ poch de diu[er]sses colos. Item I arquibanch de noguer buit. Item I banch encaxat qui sta als peus del lit. Item vna caxa me[n]ys de peus [?] hon stan sc[ri]pt[ur]es del Spital.

Item en la reeca[m]bra de la ja [?] dita cambra I matalaf listat de list[e]s blau[e]s e blanq[ue]s ab la sotana groga olda. Item I trauess[er] blanch ab list[e]s blaues de lonch. Item II lançols q[ue]sc[u]n de IIII teles.

Item en la sala vna taula gran de teix de dues peces ab sos petges. Item II cadires de fust.

Que fuerunt acta etc.

⁴Convenient; cf. DCVB.

⁵A meitats iguals; cf. DCVB.

⁶Teixit; cf. DCVB.

⁷Catifa (cf. DCVB) o tapiç (cf. Gual, 1968:436).

DOC. NÚM. 3

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 262, f. 11 v. - 16 v. (17 juny 1591)

[...]

[Escrit al marge: Inventari] Dit dia desset de Juny any mil sinch sents noranta y hu lo dit señor comissari visitador fou procedir a pendre inventari de les robes bens mobles y altres bens en lo castell de Barbera en lo modo seguent.

En la sala gran.

P[rim].^o sis rodells negres ab les armes de lleons. Item quatre rodells una ab la Creu de St. Joan y les tres blanques y vermelles. Item dues llances llargues. Item un morrio ab una funda de cuyro. Item una adarga de fusta a modo de paner ab armas de Requesens. Item dues ballestes ab ses gaffes sens cordes ni nous. Item unes cuyrassines ab clauasso [escrit a la línia de dalt: de llauto blanch] son de cuyro groch.

En la cambra dita de les armes.

P[rim].^o dotse llances grans q[ue] son piques. Item quatre llances mijanceres. Item una portesana y una alabarda part dels ferros daurats. Item dues ballestes ab les gaffes nous y cordes. Item un buyrach redo ab vint y tres dardells y vires. Item un Cristo de tela de camp blanc guarnit de fusta. Item una dona francesa de tela de camp blanc ab un penaxo al cap y un clauell a la ma. Item dos cornalers foguers son de ferro. Item un aparador de fusta ab sos petges. Item dues taules de noguer ab sos petges. Item dues altres taules de noguer ab ses tisoires. Item sis peçes de guadamasils ab archs entre grans y xiques y son consemblants de les que es trobaren a Gardeny [...] Item tres cadires de cuyro velles. Item sis cadires de cuyro bones y son de les de Gardeny [...]

En la cambra dita del señor Prior.

P[rim].^o una image de nostra señora ab la figura de sant Gesus son de tela y guarnició de fusta. Item dos paners de sarga un gran y un xich. Item set peces de guadamasils entre grans y xiques y son de or y plata [en la línia de dalt: les sinch] ab unes columnes de les quals peçes esta guarnida tota la

cambra y les dues de elles son ab archs de les que dalt esta mencionat [...] Item un llit de camp de noguer ab sos pilars y poms del matex y barres del matex y quatre vergues de fferro. Item sinch matalaffs bons y un davantllit de filampua ab guarnisio de seda negra y groga molt usat. Item un pom de pavallo ab lo nom de Jesus penjat ab un cordo. Item una flassada vermella de la forma mijana ja molt servida. Item una caixa de noguer ab son pany y clau y sobrepany buyda. Item una taula de alber vella ab llistons al entorn y ab sos petges al antiga. Item una catiffa sobre dita taula mig usada. Item sinch catiffes de altres ja molt usades. Item dos ventalls de palma grans. Item una vanova petita sensilla.

En la cambra segona.

P[rim].^o un llit de camp de noguer ab pilars y poms y barres del matex y ab quatre vergues de fferro. Item quatre matalaffs bons y un tresponti. Item un pom gran de pavallo ab colors de blanch y blau. Item un pavallo destamenya o barragal groch molt dolent ab sa camiseta y davantllit del matex. Item una vanova blancha. Item una flassada blancha bona de la forma mijana. Item dos coxins. Item tres peces de guadamasils molt velles. Item un drap de ras grosser de tapisseria grossera a manera de reboster ab oçells. Item una caixa plana de noguer ab pany y clau y sobrepany y dins ella sis llansols de stopa de tres teles cada un. Item altra caixa de noguer ab pany y clau y dins ella un caxo de alber ab son pany y clau de colp y tambe un pavallo de tela guarnit de seda negra molt usat y ab sa camisola [?] y un davantllit del matex. Item un llibre enquadernat ab la stampa [?] de la religio [...] Item pintat ab les armes del prior Fferrer y una Creu blancha.

Item dos llibres y son los capbreus [...]

Item unes cortines de llit de camp son de tela blancha guarnides de flocadura blancha y son sis peces entre totes.

Item un plech de enquestes de coses criminals. Item un bagul gran eo caixa gran tombada guarnida de cuyro fet ab fusta y dins guarnida o fforrada de tela blancha y en ella colgues y es ab pany y clau. Primo un pavallo de tela ab guarnesions y vies negres de ceda ab sa camiseta [...] Item sis tovalles per a campanya entre bones y dolentes. Item dos llansols de stopa de tres teles. Item en dita cambra un reboster ab les armes de Fferrer.

En la tercera cambra.

P[rim].^o tres peces antigues de tapiseria ab lleons y altres tres peces ab ciervos y altres animals tambe de la matexa tapiseria y totes son sis peces. Item un llit de camp ab cordes es de pi y sens pilars ab una marfega y dos matalaffs. Item un llit de carrusces [...]

En la quarta cambra

P[rim].^o un llit de posts y banchs ab una marfega.

Item una flassada dolenta garnida es blanca ab vies.

Item un tros [?] de bon alquiser dolent de diverses colors.

Item una olla de coure gran [en la línia de dalt: "es de la casa de Gardeny"] y una cubertora de aram. Item un morter de coure ab sa ma es de Gardeny. Item una panadera de aram ab sa cubertora.

En la necessaria.

Una bacina [?] a modo de paella sens nanses per a fer tortades servex per a orinar.

Item un baci gran de terra anomenat servidor.

En la sala prop de la cuyna.

P[rim].^o dos banchs de fusta al modern molt servits. Item una bacina de llauto per donar aygua mans. Item sis plats grans de stany y onse plats petits de stany.

En la cuyna.

Primo dos causers [?] de aram. Item un calder de aram blanch [?]. Item una cosina o bacina per a pendre les aygues. Item sinch candeleros de llauto dolents. Item una coladora de aram. Item un casso vell. Item una copa de aram. Item una cassa de aram. Item una gran y dos mijançeres. Item tres paelles una gran y dos mijançeres. Item un escalfador de aram ben dolent. Item un altre morter de coure ab sa ma. Item un morter de pedra. Item uns camasques⁸ de fferro. Item un fferro de tres peus y un menador de ast. Item quatre llimoners [?] de fferro. Item dues cadires de cuyro trencades y dolentes. Item una tisora gran dolenta. Item una taula llarga de noguer ab dos petges. Item un barril per tenir sal. Item una esmoladora de fusta. Item una pala de fferro dolenta. Item dos peces de fferro que es artilleria ab guarniment de fusta a la una falte lo falconet.

En lo rebost de la cuyna.

⁸Clemàstecs.

P[rim].^o una taula de tisora ab la tisora y cadena. Item una olla gran de coure y una mijancera y altra de xica entre totes son tres. Item una altra olla gran de aram ab sa cobertora de aram. Item una tudonera de coure. Item dos calderes de aram ben dolentes la una gran y l'altra mitjanera. Item una caxota de alber y una tortera de aram a modo de paella sens nanses.

En la cambra de la torre.

P[rim].^o una caxa dolenta ab pany y clau buyda. Item una caxeta petita obrada de terna [?] ab pany y clau buyda y te sos caxonets. Item una tauleta ab sos petges. Item un tros de barragan de diverses colors. Item un llit de camp ab pilars molt vell. Item una marfega y un matalaff y una flassada blanca llistada molt servida. Item un pavallo de stamenya fet de cotons [?] groch y vermell molt servit y usat.

En la recambra de dita cambra de la torre.

P[rim].^o una pastera gran de amassar ab les soletes [?] y un cedas dolent.

En una cambreta ans de entrar en la sala del señor procurador.

P[rim].^o un llit de pots y banch y una marfega y matalaff y flassada blanca usada dolenta y dos llansols de stopa. Item dos cadires de cuyro velles.

En la cambra del señor procurador.

P[rim].^o sinch rebosters dos ab les armes de Maymo [?] y dos ab armes de Requesens y un ab armes de Fferrer. Item un llit de camp es de noguer ab sos pilars y es tornejat ab tres poms daurats y quatre barres de fusta y quatre de fferro. Item una marfega y dos matalaffs. Item una cadira de cuyro vella. Item una flassada blanca. Item un retaule de ab la figura de Christo y ab la Samaritana guarnit de fusta. Item un tros de barraga llistat de vermell negre y blau.

En la recambra de dita cambra.

P[rim].^o dos llits de pots y banchs tres marfegues dos matalassos y dos flassades a cada llit que son quatre entre totes y son blanques y llistades y velles. Item un banch de fusta al modern y usat. Item una caxa vella de cuyro tombada sens pany ni clau buyda.

En los studis y entresuelos.

Primo en la primera stantia una tauleta ab son calax.

En la recambra.

P[rim].^o un llit de pi ras es a modo de llit de camp sens pilars. Item una caixa vella de pi ab scriptures velles de poca importancia.

En la botiga no si troba res.

Item En lo cubert del pati un tonellet per a fer vins mes trepats [?].

En lo celler gran.

P[rim].^o tres vexells grans ab congreny los dos. Item dos vexellers. Item dos botes mijançeres. Item dos cups de fust un gran un mitjancer. Item un brescat de fusta. Item un banch gran per a trescolar y un altre baxet. Item quatre portadores de pi.

En lo celler del vi blanch.

P[rim].^o tretse carratellers de fusta prima.

En la yglesia eo capella de dit castell fou trobat lo seguent.

P[rim].^o en lo altar un retaule sens pintar ab sos quadres guarnits y dins quatre trossos de retaule de pintura greguesca [...] la hu es un Cristo crucificat [...] lo altre de Nostra Señora ab lo Jesus al bras a la part dreta laltre de la Assumpcio de Nostra Señora y lo altre de la Nativitat de Jesucrist. Item una sacra. Item tres toualles. Item una ara de pedra marbre guarnida ab fusta y folre en un canto. Item una creu gran de fusta ab un Cristo crucificat y ab un peu de guix. Item un cobrealta de cuyro [...] Item un davant de altar de or y pell ab la figura de Ntra. Señora. Item uns corporals ab sa fillola. Item un calzer de plata ab sa patena tot blanch fet al antiga y en la patena hi ha una creu y una ma de benedictio. Item un faristol [...] de fusta. Item un marbre [?] roma [...] Item un donapau antich es guarnit de vori. Item dos casulles la una de enllahonat ab les armes de fra Gaspar Fferrer ab una creu de vellut davant y detras de vellut negre ab estola y maniple y laltra de una ceda morisca ab les armes del prior Boxol⁹ ab una creu verda de taffata davant y darrere ab la stola y maniple. Item un camis y amit de tela y cinell de filet cru. Item dos candelobres de fferro grans ab tres peus cada hu de ells. Item una llantia de vidre [...] ab la bassina de llauto y son guarniment. Item un agenollador de fusta a manera de armari. Item una campaneta al costat del altar dalt ab sa guarnesio de fusta y sa corda. Item altra campaneta ab son capsol [?] de fusta sens batall. Item tres banchs grans de fusta al entorn de la

⁹ Gaspar Ferrer fou gran prior de Catalunya entre els anys 1552 i 1562; Francesc de Boxols ho fou entre 1495 i 1501. Cf. Miret (1910:520).

yglesia que la comprenen y roden tota. Item en la paret un armari a hont tenen los vestiments [...] Item una barqueta de llauto molt antiga per a tenir los encens. Item al entrar a la ma squerra una pica de pedra per tenir aygua beneyta posada a la paret. Item en lo campanar sobre la yglesia dos campanes mitjançeres.

En lo pou que esta en mig del pati del castell.

P[rim].^o una sogà de espart rodona y dos galledes de fusta ab les guarnissions de ferro.

[...]

DOC. NÚM. 4

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 262, f. 18 v. - 20 r. (any 1591)

Publicat parcialment per Fuguet (1983:109)

E de aqui arribaren a visurar lo castell de dit lloch de Barbera lo qual al encontre y davan de ell esta ricorrit de una barbacana ab ses portes claus y tancadura y per de fora fou vist y trobat no haver es necessari de adobar ni reparar empero entrats de dins fou vist [...] que en la teulada te necessitat de fer mudar una biga y fer posar unes canals [...] per a que laygua es fique molt millor de fora y no gaste la paret y que uns forats ques en la dita paret sobre la gran sala no llançen be laygua de dita teulada y ve a bajar per dita paret y la gasta molt [...].

E tambe visuraren que la cuberta eo volta del celler gran que done al reffetor eo botiga y a la capella o yglesia esta puiada ab petges de fusta y te necessitat de adobar de prompte y que sens entre per avall y amenasse que caura prest y ara se podra remedià ab poch gasto [...].

E mes de dalt al cap de les cambres dites del procurador a un passet que y es una scala de fusta per hont se puge a las algorfas¹⁰ fou vista y trobada que la paret de la ma dreta de dita escala muntant esta tota croxida fesa¹¹ [...] y te necessitat de prompte remey.

¹⁰ Terrat (DCVB).

¹¹ Oberta amb un tall llarguer (DCVB).

E pasaren dalt a la primera algorfa que es lo sostre sobre lo gran reffetor antich y ara es botiga que lo dit sostre a la part de vers lo mig jorn esta tot de llarch a llarch ab una gran fesa deseparada molt de la paret y tambe del sostre y a la altra part de mes la part de dins tambe y havie una fesa de manera que dit trevol esta ab gran perill y necessite de prompte se remedie.

Y apres hi ha una paret mitjanera entre dit porxo y lo porxo de sobre la yglesia la qual paret a la cantonada o tomuada [?] esta menada¹² [?] y fesa y en part enderocada que tota se ve a terra y necessite prompte remey.

E dins a la torre de dalt al trevol vers [?] al salubert necessite adobar en alguns forats que y ha y a dalt a la teulada necessite tornarla a remediar porque si plou y han forats en ella y ala part de mes ponent [?] a la paret hi ha unes ubertures per hont entren les aygues y llancen a perdre lo trevol [...].

Y en la teulada que dona sobre les cambres hont sol dormir lo señor prior hi ha una biga gran que soste les altres bigues travesseres la qual esta a un cap menada [?] y podrida y te necessitat de mudarla y de prompte remediar eo porque si se trenca enderocara tots los trevols y mes del perill que pot pendre mal los que estan de baix.

Y tambe son a adobar la barbacana antiga a la cantonada que done sobre la porta del celler gran y a los trevols de dalt que y ha molta terra y runa que causen molt dany a dits trevols y los podrexen necessite de prompte fer traure dita runa y llansarla baix y que dits trevols estiguen ben adobats y reparats y nets.

E mes que la sala gran te necessitat de repararla porque esta molt mal mirar [?] y que les arcades se cloguen ab les parets y les juntes de les pedres dels archs se adoben que non vingui dany.

E fora en lo pati la paret que done sobre lo estable y es les spalles de la paret de la sala sobre dit stable y la scala que y ha una finestra te necessitat de rebossarse porque apar mal del modo que esta [...].

¹² Rebregada (DCVB).

DOC. NÚM. 5.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 262, f. 41 r. i v. (any 1591).

[Escrit al marge: "Obras en lo castell"] En la sala y a nessesitat ferhi mudar una biga y ferhi posar en lo de dalt unes canals isque fora perque al pnt. hi a sols uns forats y aço es a la part de tremuntana ques veu al p[rese]nt. laigua cau per la paret y la guasta molt.

Tambe verem que la cuberta o volta del celler gran que done al refector eo botiga y part en la capella esta apuntalada ab petges y molt perillos y se a de adobar molt promte perque sen entre per avall.

Mes de dalt al cap de les cambres dites del procurador en un paset que y a una escala de fusta que aquis puja a la algorfa la paret a ma drete de dita escala esta tota croxida fesa y parts que senderroca te nessesitat de promte remey.

Pujats alt en la primera algorfa ques lo sostre sobre la botiga o refector antich a la part devers mig jorn esta de llarch ha llarch fes y obert desaparada de la paret y en la matexa istançia en l'altra part ni ha una altra tambe gran y axi lo trevol esta ab prou perill y apres hi a una paret miganera entre dit porxo y lo de sobre la capella la qual paret en una cantonada esta menjada y fesa y en part enderrocada que tota se ve a terra y nessesite promte remey.

Mes al mes alt en la torre sobre lo portal del castell en lo trevol mes alt te nessesitat de adobarhi alguns forats que y ha y en la taulada esta molt gastada y si plou molt y devers ponent y a unes grans ubertures per ont entran las aigues y arruinan molt lo trevol y la mateixa paret y axi nessesite adobarho que stige tot per lo abans y deu estar.

Mes en la teulada que done sobre les cambres ont dorm lo señor prior hi a una biga gran que soste les altres bigues traveseres la qual esta a un cap menjada y podrida y axi hi a nessesitat mudarla y perque sis trenca enderrocara los trevols y pendrian mal los ques po[d]rian trobar de baix.

Y tambe fa adobar la barbacana antiga en la cantonada que dona sobre la porta del seller gran y en los treuols de dalt llevarne molta terra y runa quey ha que sen traga perquè podreix los treuols.

Més que en la sala gran te nessesitat de repararla perque esta molt mal mirosa y que les arcades della se gloguen ab les parets y les juntes de les

pedres dels archs se adoben perque estan descarnades y mal juntades unes pedres ab les altres perque no vingne mes dany.

Mes fora en lo pati la paret que done sobre lo estable y esta de les espalles de la sala gran esta paret te nessesitat de rebosarse perque axi com esta par molt mal.

DOC. NÚM. 6.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 263, f. 113 r. i v. (1 desembre 1659)

[...]

Primerament regonegueren lo dit castell en lo qual y ha son portal quadrat ab sas portas bones y fortes y immediatament un pati gran ab son pou al mig y un claustro a la part de la capella la qual esta del tot spallada e aixi mateix una stablia la qual esta al entrant de dit pati y esta be e mes las stablias estan aixi mateix al entrant al castell a ma dreta de les quals ni ha la meitat estan be com les demes se agen de netejar e mes les presons de dit castell les quals estan conformes y son fortes ab sas portas de molta gruxa y una rexa per la sitja de ferro de prou gruxa e mes altra stablia que treu finestra al ort la qual esta molt be e mes la botiga per posar los grans la qual tambe sta be [escrit al marge: e al primer sostre de dit castell y ha una] sala dita palau la qual esta cuberta empero y manca part del trevol e mes una quadra gran al costat de dita sala del palau la qual esta conforme e aixi mateix un balco gran al costat de dita quadra que mira a la part de Çarreal lo qual sembla esta be mes una galaria la qual treu porta a dita quadra y es de fusta y esta benissimament e mes lo quarto Prioral lo qual consisteix ab quatre instantias y esta conforme y al cap de dit quarto y ha un balco qui mira a la part de Prenafeta lo qual tambe esta be e mes altre quarto en lo qual es la cuyna y en ell y ha quatre instanties compresa la cuyna que esta benissimament e mes un terrat que si munta per una instantia del dit prop quarto lo qual esta conforme e mes un celler situat al costat de les stablerias son sota de la sala del palau y esta conforme e mes dos studis que estan sobre les ditas presons lo hu dels quals esta molt be y al altre manque lo trevol e mes lo ort lo qual esta murallat de muralla de pedra bona y alta e

finalment visitaren totas las parets foranes de dit castell les quals estan bones e [...] dit S[enyo].^r fra don Joan de Semmanat en dit nom digue que lo sobre dit castell del tot estava spallat quant dit S.^r son principal¹³ prengue possessio de son Priorat de Cathalunya de tal manera que no si podia entrar ni habitar en ninguna part de aquell y que dit S.^r son Principal ha fetes fer totes les dalt designades instanties y que li costaren mil siscentes sinquanta y nou lliures nou sous com consta ab diverses apochas rebudas [...].

DOC. NÚM. 7.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 263, f. 133 r. i v. (2 novembre 1658).

Die secunda mensis novembris anno a na[ti]u[ita].^{te} domini millesimo sex.^{mo} quadragesimo [per "quingagesimo"] octauo. In villa de Barbera.

Apocha facta et firmata per Petrum Doblé et Joannem Soller magistros domorum pro nunch habitatores in villa de Barbera Ad.^m Ilt.^{ri} fratri don Michaeli de Torrelles et Semmanat magno priori Cathalonie pnti. de sexcentum quadraginta septem libris et decemseptem solidis monette Bar[cino].^{ne} receptis numerando ad eorum voluntates et sunt pro operibus ex ordine dicti Ad.^m Ilt.^{ri} Prioris Cathalonie per dictos Petrum Doblé et Joannem Soller missis et factis in castro de Barbera [...] Memorial o comte del que se ha gastat per las obras ha fetas lo molt Ilt.^{re} fra don Miquel de Torrelles y Semmanat Gran Prior de Cathalunya en lo castell y forn de Barbera [...].

P[ri].^{mo} per cobrir lo quarto prioral de dit castell qui mira al ort de dit castell paradar la mina se feu en aquell la qual era a les parets foranes de la quadra de dit quarto prioral adobar las arcades son sota dita quadra tornar las parets del ort de dit castell paradar tres portals contra la porta per la qual se entra vuy a dit castell fer lo portal de aquell y alsar la paret fins alt de dit portal y cobrir la sala dita del palau de dit castell o molta part de aquella adobar lo forn ço es per les mans setanta y vuyt lliures quinse sous [...].

Item per cals se ha gastat en fer ditas obras vint lliures setse sous [...].

¹³ Es refereix al gran prior fra Miquel de Torrelles i Sentmenat.

Item per teula a entrat en cobrir dit quarto prioral y part de la sala del palau sexanta lliures sis sous [...].

Item per la despesa dels mestres de cases que son quatre y set manobres des de de [sic] divuyt de agost mil siscents cinquanta y vuyt fins als divuyt de octubre de dit any a raho sis sous per quiscun cada dia cent noranta vuyt lliures [...].

[Escrit al marge: "Item per calcs ha entrat en dita feyna que son dotse mes migeras a r[a].^o set sous migera___ 70 Ll. Item per llates y bigas an entrat en cubrir la sobre dita feyna___ 110 Ll."].

Item per lo aportar la llata bigas calcs y teula ço es per doscentes caualcadures y cent homens aportaren aquella a raho ço es per las caualcaduras sis sous quiscuna y per la despesa dels homens anaren ab aquelles a raho axi mateix de sis sous quiscun noranta lliures [...].

Item per claus per enllatar ditas taulades vint lliures [...].

DOC. NÚM. 8.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 263, f. 134 r. i v. (15 agost 1659).

[...]

Apocha facta et firmata per Jacobum Carbonell magistrum domorum ville de Çarreal Ad.^m Ilt.^{ri} fratri don Michaeli de Torrelles et Semmanat magno priori Cathalonie pnti. de centum sexaginta duabus libris monette Bar[cino].^{na} receptis numerando ad suas voluntates et sunt pro operibus per dictum Carbonell ex ordine dicti Ad.^m Ilt.^{ris} Prioris Cathalonie factis in castro de Barbera [...] Memorial o compte de les obres ha fetas Jaume Carbonell mestre de cases per ordre del molt Ilt.^{re} fra don Miquel Torrelles y Semmanat Gran Prior de Catalunya en lo castell de Barbera.

P[ri].^{mo} per trenta jornals se ha vegat en fer lo treuol de la quadra al costat de la sala dita lo palau fer un pilar per lo balco qui mira a Çarreal, fer lo balco qui mira a la vila, fer los forats per posar las bigas de la galaria qui mira al salubert [sic] de dit castell y per embigar y enllatar la taulada de la cuyna y del pastador, fer dos portals a la galaria y altre portal al mig de la galaria mes dos portals a la

istantia qui mira a la vila vers mig dia a raho quinse sous jornal vint y dos lliures deu sous [...].

Item per altres trenta jornals de altre mestre ha ajudat en fer ditas obras a raho quinse sous jornal vint y dos lliures deu sous [...].

Item per vint y sinch jornals de dos manobrers an ajudat en fer ditas obras portant manobra a raho deu sous jornal quiscu vint y sinch lliures [...].

Item per sexanta migeres de guix an entrat en fer ditas obras divuyt lliures [...].

Item per deu dotsenas grossas de llata an entrat per cubrir la istantia de la cuyna y pastador y per vuyt bigas y han entrat a raho deu lliures deu sous dotsena grossa de llata entre pors y preu y deu sous quiscuna biga entre pors y preu vint y nou lliures [...].

Item per dos mil y sinch centes teulas an entrat en cobrir ditas dos instantias a raho setse lliures miller entre pors y valor quoaranta lliures [...].

Item per claus an entrat en enllatar ditas dos instantias sinch lliures [...].

DOC. NÚM. 9.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 263, f. 135 r. i v. (10 desembre 1659).

[...]

Apocha facta et firmata per Anthonium Moner fabrum lignarium ville de Monells dio. Gerunde ad presens habitorem in villa de Barbera Ad.^m Ilt.^{ri} fratri don Michaeli de Torrelles et Semmanat magno priori Cathalonie pnti. de quatorcentum octuaginta tribus libris et duobus solidi monette Bar[cino].^{ne} receptis ad suas voluntates et sunt pro operibus per ipsum Moner missis et factis in castro de Barbera ex ordine dicti domini Prioris Cathalonie [...] Memorial o compte de les obres han fetas Anthoni Moner fuster en lo castell de Barbera per ordre del molt Ilt.^{re} fra don Miquel de Torrelles y Semmanat Prior de Cathalunya.

P[ri].^{mo} per les portes y llatas y cabirons y bigas an entrat en les finestras y porta dels studis y sostre de aquells y en les portas grans del portal de la sala del castell dita lo palau y en dos finestras grans de dita sala del palau y en lo cancell de la sala al costat de la sala del palau y en la porta del balco de dita

sala y en lo balco de aquella y en un armarier de dita sala y en la galaria que mira al salubert [sic] y en los tres portals que miren a dita galaria y en dos finestras de la istantia mes prop de la cuyna y en lo ensostrar part de ditas istantias prop de la cuyna y en la porta y scala qui munta al terrat y en la secreta¹⁴ y en la porta de la cuyna y finestra de aquella y en la porta del rebostet y en la porta de la saleta vers mig dia en que y ha un balco y en lo balco prop dit y en altra porta tambe de dita saleta y en lo armari construhit dins dita saleta y en altra porta de la cambra contra dita saleta y en un armari dins dita cambra y en lo sostre de aquella y en la porta de la cambra que treu finestra o porta al salubert y en lo ensostrar aquella axi dalt com baix y en lo ensostrar la cambra que treu porta a la quadra del balco gran y en la porta de la cavellarisa [sic] y en dos finestras ço es una en cada cavellarisa y en la porta de la botiga dels grans en la porta de la preso y en la porta del portal major de dit castell y en les finestras del quarto prioral les quals miren al ort y en la porta del ort. Lo valor de la qual fusta es entre pors y valor cent vuytanta lliures [...].
Item per claus y ayguacuyta an entrat en dita feyna vuytanta lliures [...].
Item per la ferramenta an entrat en ditas obras sinquanta y sinch lliures [...].
Item per cent vuytanta nou jornals han ocupat en fer dita feyna a raho nou reals jornal cent sexanta y vuyt lliures dos sous [...].

DOC. NÚM. 10.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 263, f. 136 r. i v. (19 novembre 1659).

[...]

P[ri].^{mo} per trenta y un jornal a vegat en fer lo trevol de la cuyna y pastador, fer quatre fogonets en dita cuyna, remendar la finestra de aquella y altra finestra del pastador y altra finestra de la istantia qui entre a la cuyna y en fer la scala del terrat fer las baranes del terrat, paradar la porta falsa del castell y així mateix un portal del celler y asentar la porta de dit celler y en enbigar la istantia de la preso tapar tres forats y havia en la istantia de aquella fer un portal

¹⁴ Podria referir-se a una porta secreta.

de nou y asentari la porta en dita instantia tapar un portal que tenia nou pams de gruxa en dita instantia de la preso y altre portal de dita instantia de la preso que exia al pati del castell fer tres sglaoons per entrar al ort y adobar la scala qui munta a la Sala dita lo Palau vint y sinch lliures [...].

Item per vuytanta jornals de portans manobra en dita feyna a raho nou sous jornal trenta y sis lliures [...].

Item per lo lloguer de un burro quatre dias per portar dalt al castell la argila y aygua a raho quatre sous dia setse sous [...].

Item per guix [...] setse lliures setse sous [...].

Item per embigar y enllatar dos instantias mes prop de la cuyna [...] nou lliures [...].

Item per sis bigas an entrat en lo trevol de la cuyna y deu dotsenas de llata grossa an entrat en enllatar ditas dos instantias prop de la cuyna a raho es assaber las bigas quiscuna deu sous entre pors y valor y la dotsena de la llata dues lliures deu sous entre pors y valor vint y vuyt lliures [...].

Item per dotse jornals de dos manobres an vegat en traginar la llata y teula per cobrir ditas dos instantias a raho sis sous manobrer es assaber per la despesa sis lliures [...].

Item per claus an entrat per clavar ditas llatas quatre lliures deu sous [...].

Item per dotse dias se ha treballat en fer la scura del pou [...] a raho dotse reals dia dotse lliures [...].

Item per dotse jornals de dos manobrers an treballat juntament ab dit Mestre¹⁵ en la dita scura a raho deu sous jornal per quiscu dotse lliures [...].

Item per set robes de sogà de canem se ha spallat en dita scura vint y tres lliures [...].

Item per dos mil y sinch centes teulas an entrat en cobrir ditas dos instantias prop de la cuyna a raho de setse lliures miller entre pors y valor quoaranta lliures [...].

¹⁵ De nom Pere Moragues.

DOC. NÚM. 11.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 263, f. 139 r. (19 novembre 1659).

[...] Memorial de les obres a fetas Antoni forn mestre de cases per ordre del molt llt.^{re} fra don Miquel de Torrelles y Semmanat Gran Prior de Cathalunya en lo Castell de Barbera.

P[ri].^{mo} per quoranta y vuit jornals ha vegat en fer [...] obres en una instantia del castell de Barbera qui mira a la vila vers mig dia en la qual y ha fet lo trevol de guix una xamanea fransesa y per les obres a fetas en lo corral fora de dit castell y devant la plassa dita de Maso a raho dotse sous jornal 28 Ll. 16 s.

Item per quatre fornades de guix a entrat en fer dit travol y xamanea de dita instantia a raho quatre lliures fornada 16 Ll. [...].

Item per una jaçana a entrat en fer dit travol y setse biguetas a raho de sinch lliures la jaçana y deu sous quiscuna bigueta entre pors y valor 13 Ll. [...].

Item per cinquanta jornals de un manobrer a vegat en fer ditas obras a raho nou sous jornal [...] 22 Ll. 10 s. [...].

DOC. NÚM. 12.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 264, f. 3 r. - 5 r. (any 1661)

Publicat parcialment per Fuguet (1983:117).

[...] dictus Adm. S[ancti]J[oannis]H[ierosolomitanen]is. dixit [...] que ell esta en lo castell de la vila de Barbera per a tot allo que convinga y sia servei be y honor y util a la Religio y son Patrimoni y encontinent los feu ocular atencio a dits señors comissaris de las obras ha fet en lo castell de la vila de Barbara una de las quatre cambras priorals de son priorat [...]. Y digue quant prengue possessio de son priorat dit castell de Barbara estava del tot a terra acceptadas [sic] las parets que miran a Çarreal y al barri del ort de dit castell y tambe las parets que miran al cel obert de dit castell aixi que en aquell no si podia habitar en manera alguna ni tanpoc poderhi muntar sino ab gran treball per estar dit castell ab un munt de terra y pedras y las obras ha fetas en dit castell li costan dos mil sis centas dotse lliuras sinc sous y sis com consta ab deu apochas [...].

[Escrit al marge: ans be dita visita continuant se entengue en asentar totas las istantias de dit castell de Barbera istantia per istantia y son les seguens].

P[rim].^o al entrant de dit castell [escrit al marge: y ha un pati gran y] a ma esquerra y ha un petit claustro ab dos arcadas [escrit a la línia de dalt: de pedra de fil] cubert per lo qual se entra a la capella lo Altar de la qual es la adoratio dels Reys y es de fusta sobredorat ys troba ab son peu de altar ara palit¹⁶ de tafeta grog y vermell ab sas touallas la qual capella esta ab son sinbori y cor y ab sas portas pany y clau y al costat de dit claustro a dita ma esquerra y ha un portal ab sa porta y forrallat molt forta per la qual se entra a una istantia que serueix de preso y dins dita istantia y ha altre portal per lo qual se entra a altre istantia la qual tambe serueix de preso ab sa sitja dins de aquella ab una rexa de ferro per tapar dita sitja y al enfront del portal major de dit castell y un portal gran rodo sens portas per lo qual se entra a una istantia en la qual entrant pèr dit portal a ma esquerra y ha un portal ab sas portas sens pany ni clau per lo qual se entra a altre istantia que serueix de caualleriça e aixi mateix entrant per dit portal rodo a ma dreta y ha un portal ab sa porta pany y clau per lo qual se entra a una gran istantia que serueix de botiga per a posar los grans y al enfront de dit portal rodo y ha altre portal ab sa porta forrellat pany y clau al muntar aquell y ha tres escalons de pedra amples per lo qual se entra al ort del castell dins del qual y ha una torre enderrocada y dit ort esta ab sas murallas de pedra molt altas ab sos marlets tambe de pedra y en dit ort y ha [en la línia de dalt: "tambe"] un portal ab sa porta molt forta per lo qual se va fora de la vila y a ma dreta del portal major de dit castell al entrant y ha una istantia sens portas la qual tambe serueix de cauallerissa y un poc amunt de dita istantia a dita ma y altre portal per lo qual se entra a una gran istantia que tambe serueix de cauallerissa y aixi mateix un poc amunt de dit portal a dita ma dreta y ha altre portal ab sas portas fortas pany y clau per lo qual se entra a una gran istantia en la qual se troba un cup de vint y sinc carregas de vi de raix¹⁷ e mes una premsa noua ab son cargol y tots sos aparatos y dins dita istantia y ha altre portal ab sa porta pany y clau per lo qual se entra a altre istantia dita lo celler en la qual se

¹⁶Pal·li (DCVB).

¹⁷Vi de raig.

trobaren set botas que entre totas rajavan seixanta carregas de vi e mes sinc botas de carrega y mija carrega y en dit pati de dit castell y sobre ditas dos instantias de la preso y ha dos [en la línia de dalt: "aposentos"] un apres altra que tenen lo mateix ambit de ditas presons als quals si munta per una [en la línia de dalt: "escala"] de pedra de deu o dotse grahons [en la línia de dalt: "construhida"] al peu del portal ques defront del portal major de dit castell [escrit al marge: "y al mix de dit pati y un pou molt fondo ab son brocal y pilars de pedra y finalment en dit pati"] en dit pati a ma dreita qui entra per lo portal major y al cap de munt de dit pati y ha una escala ab dos replans de deu o dotse grahons y al cap de aquella y ha un portal rodo gran ab sas portas fortas pany y clau per lo qual se entra a una gran sala ab sinc arcadas [en la línia de dalt: "de pedra picada"] que tindra trenta y set pasas de llargaria y de amplaria quinse a la qual y ha dos finestras [en la línia de dalt: "grans"] ab sas portas que miran vers la vila de Çarreal ques a la part de tremuntana y altra finestra tambe ab sas portas que mira al dit pati de dit castell y en dita sala vers llauant y ha un portal [en la línia de dalt: "ab sa porta y"] forrellat per lo qual se entra a una instantia que alli es y de aquella a la cuyna la qual se troba ab son forn gran per courer pa y dita cuyna trau finestra deuant de la plaça dita de Maso de la vila de Barbara e eixint de dita cuyna a ma esquerra y ha un petit portal [en la línia de dalt: "sens portes"] per lo qual se entra a un terradet que mira a la vila y al portal de dit castell y detras lo forn de dita cuyna y ha altre aposento sens portas que [en la línia de dalt: "trau finestra"] a la part de tramontana e mes al entrar de dita sala dita del palau a ma esquerra y ha altre portal ab sa porta pany y clau per lo qual se entra a una [en la línia de dalt: "sala"] quadrada en la qual y una xemenea a la fransesa y un portal ab dos portas y dos finestrons per lo qual se entra a un gran balco enpostisat ab sas barras de fusta a las baranas dell que mira vers tremuntana y tambe en dita quadra y ha un rebostet molt petit ab sa porta pany y clau e aixi mateix y ha dos portals per lo hu dels quals se entra aun corredor de fusta a modo de balconada que mira al dit pati de dit castell y per lo altre se entra a quatre cambras una apres altra ab sas portas panys y claus y en la ultima de aquellas y ha una xemenea a la francesa y dos portals ab sas portas panys y claus per lo hu dels quals se entra a un balco que mira a la vila y per lo altre se entra a una instantieta petita per la qual se va a les [en la línia de dalt: "quatre"] instantias que trauen finestras al pati del dit castell vers tremontana

y en la [en la línia de dalt: "penultima"] de ellas y ha una xemenea a la francesa y tambe un portal per lo qual se va al cor de dita capella per un corredor de fusta y al cap de [en la línia de dalt: "dit corredor"] vers mitx dia y ha altre portal per lo qual se entra a un balco que mira a dita vila de Barbara y dit portal esta sens portas y a la dita istantia per la qual com es dit se entra a ditas quatre cambras que trauen finestra a dit pati tambe y ha altre portal ab sas portas fortas pany y clau per lo qual se pasa [escrit al marge: "tambe a dit corredor de fusta a modo balconada"] e aixi mateix y ha una escala part de fusta y part de guix y [en la línia de dalt: "rajola y"] al cap de aquella y ha un portal ab sa porta pany y clau per lo qual se entra a un terradet en lo qual y es la latrina e mes avant [escrit al marge: "... foren miradas"] las teuladas de dit castell y parets foranas de aquell las quals trobaren no tenir necessitat de obras ans be [escrit al marge: "ditas teuladas ser fetas de nou y molta part de las parets foranas de dit castell y ditas istantias sobre designadas aixi mateix trobaren ser de nou"].

[...]

DOC. NÚM. 13.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 264, f. 51 r. i v. (18 febrer 1661).

[...] Memorial de les obres ha fetas Jaume Carbonell [...] en lo castell de Barbera.

P[rim].^o per vint y set jornals comptant des de quatre de janer fins als nou de febrer proxims passats ha vegat en fer un treuol de la cambra del mig del quarto prioral y un terraple prop de la cuyna y lo treuol de la istantia mes prop de la cuyna cobrir aquella de teulada y fer la muralla al pasejador de baix del castell que mira a la font a raho deu sous jornal tretse lliures deu sous [...].

Item per la despesa se li ha feta dits dies adames [sic] de la soldada vuyt lliures dos sous [...].

Item per sinquanta y quatre jornals de manobrers an vegat en fer dita feyna a raho sis sous dia setse lliures quatre sous [...].

Item per tres fornades de guix an entrat en fer dita feyna quinse lliures [...].

Item per mil teulas an entrat en cobrir dita teulada de la istantia prop de la cuyna entre pors y preu divuyt lliures [...].

Item per sis bigas y canyes an entrat en dita taulada de dita istantia sis lliures deu sous [...].

DOC. NÚM. 14.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 264, f. 52 r. i v. (22 abril 1660).

[...] Memorial de les obres a fetas Joseph Barsich mestre de cases de Staras en lo castell de Barbera per ordre del Sr Prior de Cathalunya des de tres de febrer prop passat fins als vint y dos de abril dia p[rese]nt.

P[ri].^{mo} per cent y quoranta jornals de mestre de cases se ha ocupat en fer lo corral o parets y caseta de aquell les parets foranes del castell la paret que se ha feta en la cauellarissa y en lo treuol de la sala dita del palau y en lo treuol de la preso a raho vuyt sous jornal sinquanta y sis lliures [...].

Item per cent y quoranta jornals de manobrers se han ocupat en fer las ditas obras a raho de sis sous jornal quoranta dues lliures [...].

Item per vint y una fornada de guix an entrat en fer lo treuol de la sala gran dita del palau y lo treuol de la preso a raho quatre lliures fornada vuytanta y quatre lliures [...].

Item per lo preu fet de la sala gran dita del palau vint y una lliures [...].

Item per dos mil sinch centes teulas an entrat en cobrir tres arcades de la sala del palau a raho quinse lliures lo miller trenta y set lliures deu sous [...].

Item per sinch dotsenes de llata dotsena grossa a raho setse reals dotsena han entrat en dita sala del palau per cubrir dites tres arcades vuyt lliures [...].

Item per setanta y tres bigas an entrat en lo treuol de la sala gran dita lo palau y en les tres arcades mancauen a cubrir de la dita sala a raho sis sous y sis biga per compra vint y tres lliures catorse sous y sis [...].

Item per quatre migeras de cals an entrat en lo cubrir ditas tres arcades del palau a r[a].^o set sous y sis migera entre pors y preu ___ 11 Ll. 10 s.

[...].

DOC. NÚM. 15.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 264, f. 53 r. i v. (13 juny 1661).

[...] Memorial de les obres ha fetes Jaume Cos mestre de cases de la vila de Cervera en la capella del castell de Barbera y en dit castell.

P[ri].^{mo} per tres centes quarteras de guix an entrat en dita capella y paret grossa de ella a raho sis sous quartera entre compra y pors sexanta lliures [...].

Item per cent quarteras de cals an entrat en dita capella y paret grossa de ella a raho sis sous quartera entre pors y compra trenta lliures [...].

Item per bigas llata y teulas y demes fusta y claus han entrat en lo cubrir dita capella vuytanta lliures nou sous [...].

Item per les mans de dit mestre o preu fet de dita feyna cent vuytanta una lliura [...].

Item per vuytcens jornals de manobrers se han ocupat en treballar dita capella en cent trenta y sinch dies se ha treballat comptant sis manobrers per dia a raho quiscu sinch sous lo die doscentes lliures [...].

Item per lo preu fet de posar les armes del Sr Prior qui es vuy al portal major de dit castell adobar les parets foranes de aquell y fer un campanar per dita capella quinse lliures sis sous [...].

DOC. NÚM. 16.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 265, f. 96 r. - 97 r. (18 desembre 1679).

[...]

E primerament regonegueren lo dit castell en lo qual y ha son portal quadrat ab sas portas bonas y fortes y immediatament un pati gran ab son pou al mitg y un claustro a la part de la capella e axi mateix regonegueren la capella de dit castell la qual trobaren rehedificada de nou ab un simbori demunt del altar y lo altar de dita capella es un quadro al oli del naxament de Christo ab dos portas de fusta per a tancar dit altar en las quals hi ha differentes imatges pintats [sic] y al cap de munt del altar hi ha una creu de fusta ab son devant de altar de estam color blanch vert y vermell ab sa ara dins de la qual capella si trobaren un

faristol de fusta un candelerero de ferro per tenir una antorxa y una caixa de alber ab son pany y clau nova dins de la qual son tots los ornaments de dita capella [...] e axi matex regonegueren una establia la qual esta al entrant de dit pati y esta be e mes las stablias estan axi mateix al entrant al castell a ma dreta de les quals ni ha la meytat estan be com les demes se hagen de netejar e mes les presons [...] les quals estan conformes y son fortes ab sas portas de molta gruxa y una rexa per la sitja de ferro de prou gruxa e mes altra stablia que trau finestra al ort la qual esta molt be e mes la botiga per posar los grans la qual tambe esta be e al primer sostre del dit castell y ha una sala dita palau esta conforme e mes una quadra gran al costat de dita sala del palau la qual esta conforme e axi mateix un balco gran al costat de dita quadra que mira a la part de Çarreal lo qual esta espatllat mes una galaria la qual trau portas a dita quadra y es de fusta y es espatllada e mes lo quarto prioral lo qual consisteix ab quatre instantias y al cap de dit quarto y ha un balco que mira a la part de Prenafeta lo qual balco esta espatllat e mes altre quarto en lo qual es la cuyna y en ell y ha quatre instantias compresa la cuyna que esta be exceptat la cuyna que falta recorrer la taulada de aquella e mes un terrat que si munta per una instantia del prop dit quarto lo qual esta conforme e mes un celler situat al costat de las stablerias son sota de la sala del palau y esta conforme e mes dos studis que estan sobre les dites presons los quals estan be e mes lo hort lo qual esta murallat de muralla de pedra bona y alta e mes lo quarto de la cuyna al cap de la sala dita lo palau a la part de sol ixent lo qual esta espatllat e finalment visuraren totas las parets foranes de dit castell les quals estan be. E encontinent feta dita visura per dits Senyors Comissaris dit dⁿ Anton Berenguer en dit nom digue que lo sobre dit castell del tot estava espatllat quan dit señor son principal prengue possessio de son Priorat de Cathalunya de tal manera que no si podia entrar ni habitar en ninguna part de aquell y que dit Señor son principal ha fetes fer totes les dalt designades Instanties y que li costan mil sis centes cinquanta y nou lliuras nou sous com consta ab diuerses apochas rebudas en poder de [...] Joseph Mora notari publich de Barcelona.

DOC. NÚM. 17.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 266, f. 10 r. i v. (4 setembre 1745)

[...]

Mes avant digué; que dit señor Gran Prior son principal te en la pr[ese]nt. vila un castell ab sa capella, per causa de las passadas guerras, en sa major part distruhit; y que en ell ha fet diferents obras, y milloras; com son; en lo portal principal una mitja porta de melis; y en los finestrals del saló á la part de tramuntana, sas finestras, tambe de melis; ha reedificat la paret de dit saló de la part de sol ixent, que junt ab la teulada, y piso corresponent a dit celó [sic] havian caygut; y ha mudat algunas bigas de la saleta y saló gran de dit castell; reseguít las teuladas de aquell, y altres remiendos; per tot lo que ha gastat cent vuytanta sis lliuras setse sous, y dos diners, com apar de las apocas de ditas obras, que produhí, en la deguda forma autenticadas.

DOC. NÚM. 18.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 266, f. 13 r. i v. (4 setembre 1745)

[...]

Y reconegút aquell [castell] trobà consistir ab un pati gran ab son portal quadrát, ab portas bonas, y fortas; ab un pou al mitg de dit pati, claustro a la part de la capella, de molts anys a esta part dirruída, polluta, y sens podersi celebrar, per causa de las passadas guerras, sens ornam[en].^{ts} alguns, dels quals solament ha quedat un candelero de ferro per tenir una antorxa; en altre establia, que está be, en las presons contiguas a dita establia, que estan conformes, fortas, ab sas portas de molta gruxa; en altre establia, que trau finestra al hort, y esta be; en una botiga per posar grans; y en lo primer sostre una sala gran dita lo palau, en la qual se recullen los grans; si be en ella donan algun perjudici los grans finestrals se troban en la mateixa, per no haverhi portas; en altre sala al costát de dit palau ó sala gran; ab un cellér, que está be; en un hort murallat, y algunas altres estancias molt maltractadas, quedant lo demes de dit castell inhabitable per causa de ditas guerras; en las quals com

feren servir de quartel dit castell, casi lo derruhiren del tot, y lo deixaren molt malparat.

La qual visita com sobre se ha dit feta, així de dit castell, com de las milloras en lo mateix per dit Sr Gran Prior fetas, y sobre denunciadas, las q[uals]. trobá dit S.^{or} comissari estar en la deguda forma, maná dit Señor comissari visitador, que per la conservació del que ha quedat en lo mateix, se fes nou lo envà, que dóna prop de la porta de dit castell, per amanaçar ruhina; qu'es tapassen los finestrals de la sala gran de mitg en amunt ab envà, y de mitg en avall ab sas portas, per evitar lo daný, que altrement dona la pluja, que entrant per dits finestrals llansa á perdre lo trevol de dita sala; ques desfasse la teulada, que es demunt la cuýna major, y te las bigas trencadas; aplicant la desferra per lo que sia necessari; y ques muden las bigas de la teulada de las tres cambras, per amenaçar ruhina, y evitar lo major estrago ocasionarían ditas teuladas ab sa caýguda.

DOC. NÚM. 19.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 266, f. 55 r. (5 juliol 1737)

[...] en el presente año de orden y mandato de d[ic]ho. Muy llt.^{re} S.^r [el gran prior] ha echo en el castillo de Barbera y al portal principal de el una media puerta de madera de pino melis y para los finastrales [sic] del salon llamado palacio a la parte aquilonar de dho. castillo unas ventanas tambien de madera de pino melis [...].

DOC. NÚM. 20.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 266, f. 56 r. i v. (5 juliol 1737)

[...] en el presente año [...] ha echo las obras necesarias en las casas del castillo de Barbera [...] [consistentes en la] redificacion de las paredes del salon del castillo de Barbará llamado el palau á la parte de oriente, que junto con el texado y piso de d[ic]ho. salon ó sostre [sic] havian cahido [...].

DOC. NÚM. 21.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 266, f. 58 r. i v. (16 juliol 1741)

[...]

[Durant els anys 1740 i 1741 s'havien realitzat en el castell obres consistents en] reseguir los texados y asentar las maderas o bigas rompidas [sic] de la saleta y el suelo del salon grande del castillo de Barbara...

DOC. NÚM. 22.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 417, f. 42 bis r. - 44 r. (25 abril 1757)¹⁸

[...]

Mes avant digué [el procurador del prior] que dit Sr. G[ran]. Prior son principal te en la present vila un castell ab sa capella per causa de las passadas guerras en sa major part dirruit y que en ell ha fet moltas y diferents obras y milloras per sa reintegració com son fer tots los repeus [?] del castell de pedra y argamassa= desfer la part de solixent des del arch fins dalt de tot, y haverlo tornat á fer de paret bona= haver fer fet un pany de paret que era tapia y arribaba des del devant del castell fins a la cantonada del balcó y haverla tornat á fer de pedra y bon morter del mateix gruix que aportava la paret= haver refet un cantó de paret cayguda del mateix castell= haver refet altra cantonada= haver remendat las parets del hort= haver refet y fet de nou la barbacana de la teulada del mateix hort, y haver fet carena [?] a la paret del hort de pedra y morter= haver remendat la cantonada, paret y anjuva de la part de la font, abaixant la paret en tot lo que fou necessari per a donar lo corresponent pendent a la teulada= haver fet de nou totas las teuladas que eran caygudas y totas demes que hi havia en dit castell, mudant llatas, bigas y tot lo demes necessari per estar ab la deguda forma= haver tornat a fer de nou un sostre que

¹⁸Es repeteix, per error en la numeració, el foli 42.

Existeix una còpia d'aquest document a ACA, O.M., G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 430, "Visita de las Milloras fetas per lo lltm. y Venerando Sor. Fr. don Franco. de Cahors Gran Prior de Cataluña en son Priorat de Cataluña en lo any 1757...", f. 43 vº-44 rº.

havia caygut y haver refet los demes que se trobavan foradats= haver refet las parets de dins del castell y los archs y haver rebosat las parets tant de dintre com de defora= en haver tornat la capella antiga del mateix castell, cubrintla de teulada y rebosantla de dins, de guix blanc y fent un llentarnó sobre la volta per donarli claror, per raho de las quals obras se firmá acte de preu fet entre lo dit S^r. G. Prior y Pere Joan Llagostera mestre de casas de la vila de Reus en poder de Jph. Cabesa y Blet Not[ari]. de Montblanch á 22 Agost 1752 per la quantitat de 893 ll[iures]. 10 s[ous]. com de la paga de esta quantitat apar ab la apoca firmada per dit Llagostera á 22 Juny 1753 que produhi signada de n° 33= en haver posat unas pedras de claror à mode de vidrieras en lo llanterno de d[it]^a. capella que costaren 11 ll. 6 s. 6 [diners] com apar de la apoca firmada per Jph. Thomás mestre de casas de Çarreal á 21 Maig 1754 que tambe produhi signada de n° 34.= y finalment en haver fet un retaula de fusta nou ab S^t. Fran^{co}. Xavier que fou concert per la quantitat 250 ll. ab lo acte de preu fet firmat entre dit S^r. G. Prior y Barthomeu Soler esculptor ciutada de B[arcelon]^a [...].

DOC. NÚM. 23.

ACA, OM, G.P. Sant Joan de Jerusalem, sig. 430, "Estat individual de tot lo que se integra en la actualitat lo Gn. Priorat de Cathaluña...", f. 2 v° (novembre de 1793).

[...] Té lo Sor. G[ra]n. Prior en dita vila [de Barberà] un castell molt bo ab sa capella, habitacions, botiga per grans, y demes necessari per una decent habitació y collecció dels fruyts.

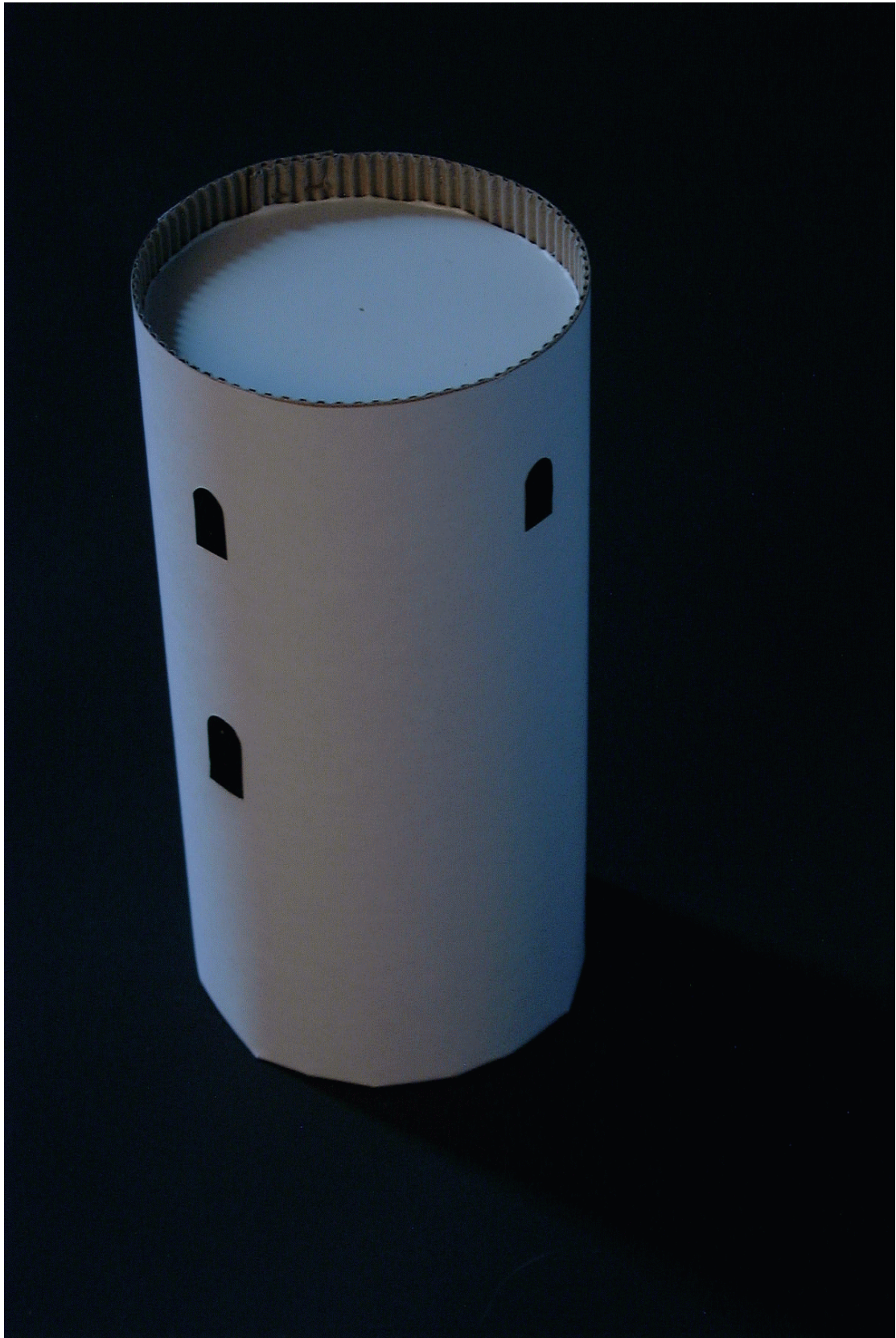
[...]

Annex núm. 2.

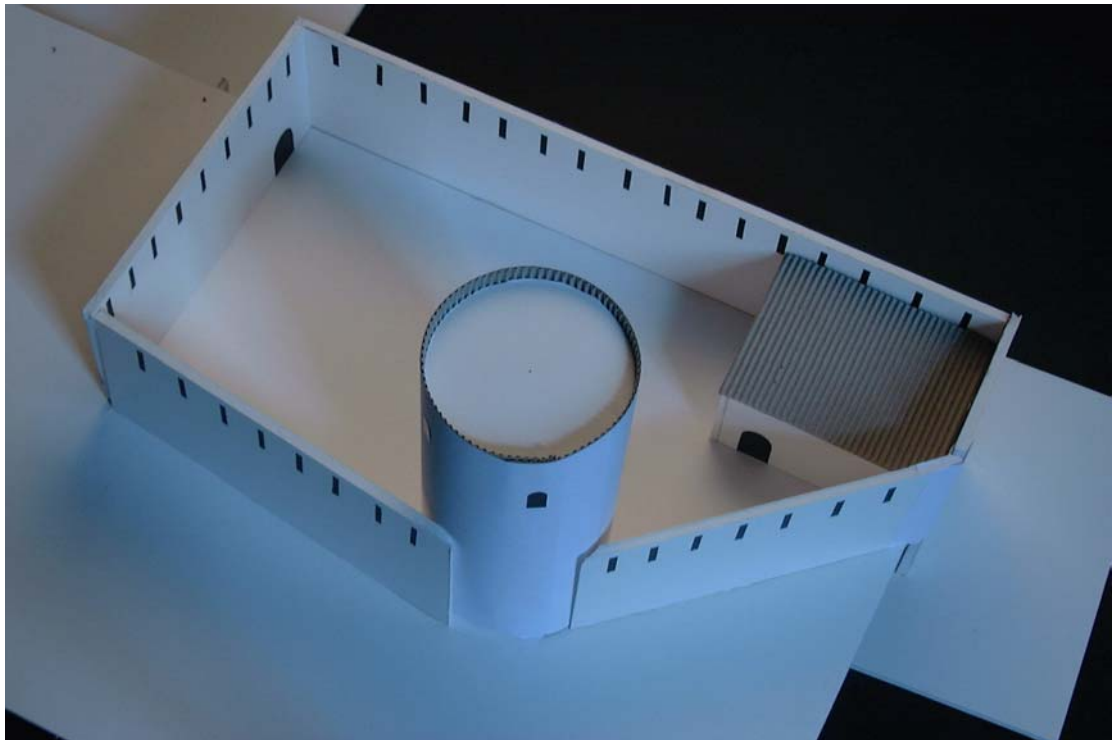
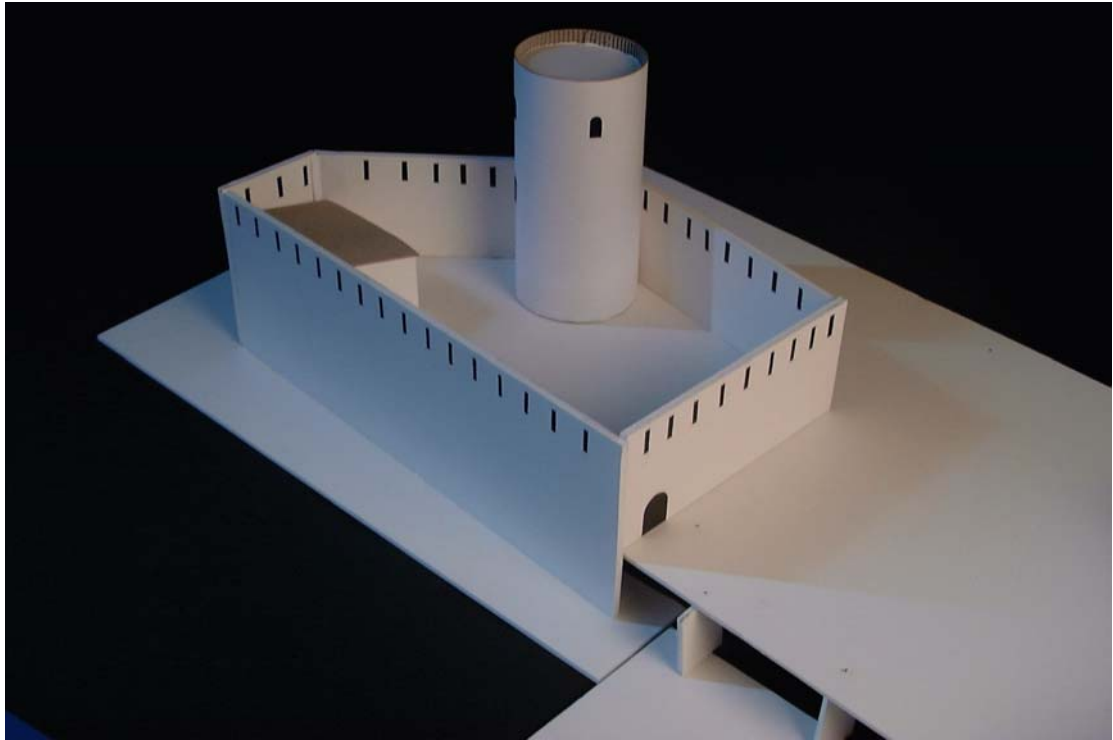
**DOCUMENTACIÓ DE LA MAQUETA EVOLUTIVA DE LES FASES
MEDIEVALS DEL CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERÀ.**

La maqueta que ha estat construïda en el transcurs de la investigació ha sigut documentada mitjançant les fotografies que incloem a continuació.

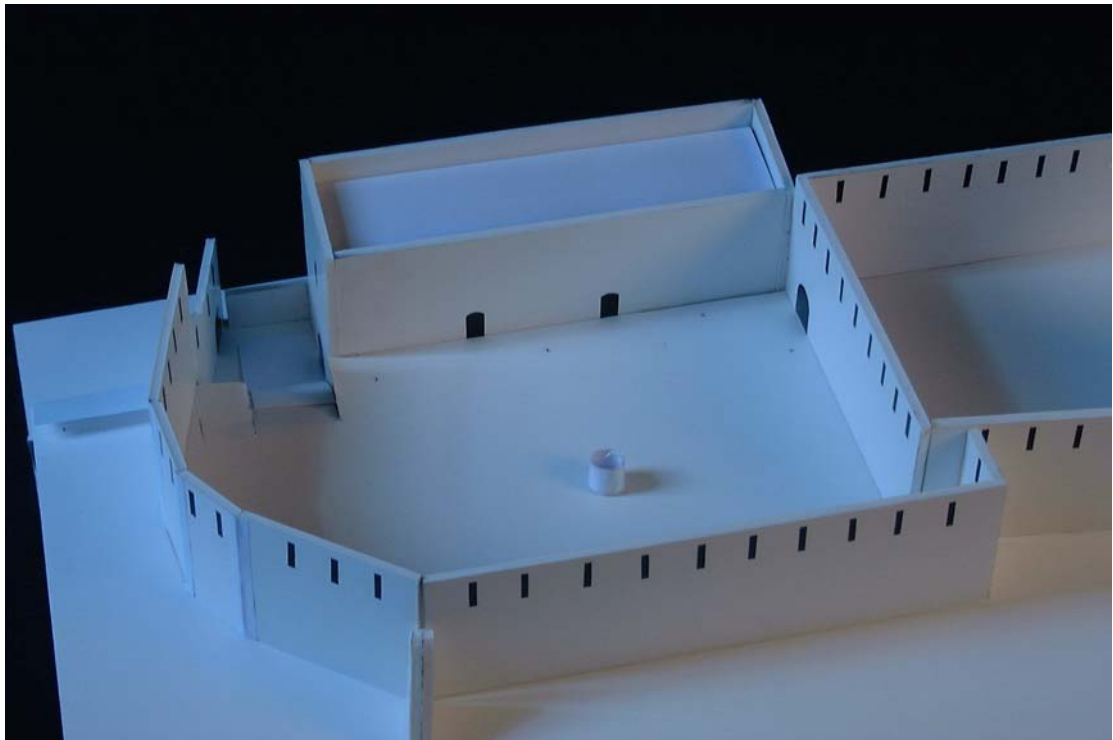
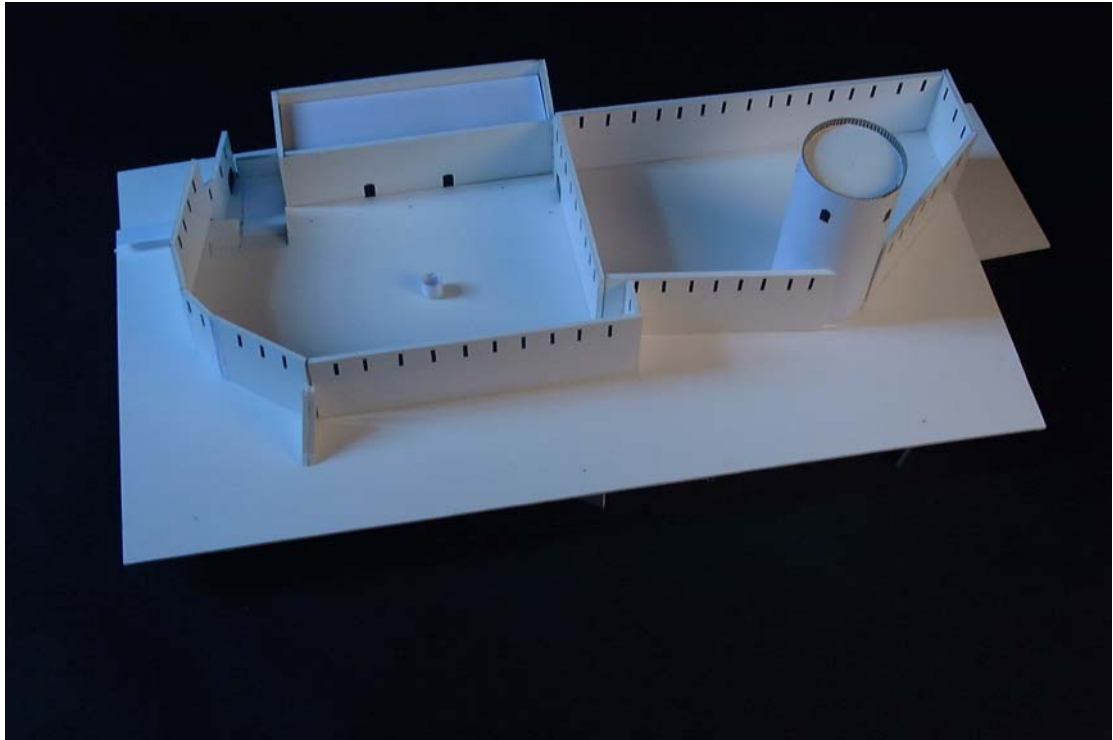
Segle XI, fase A.

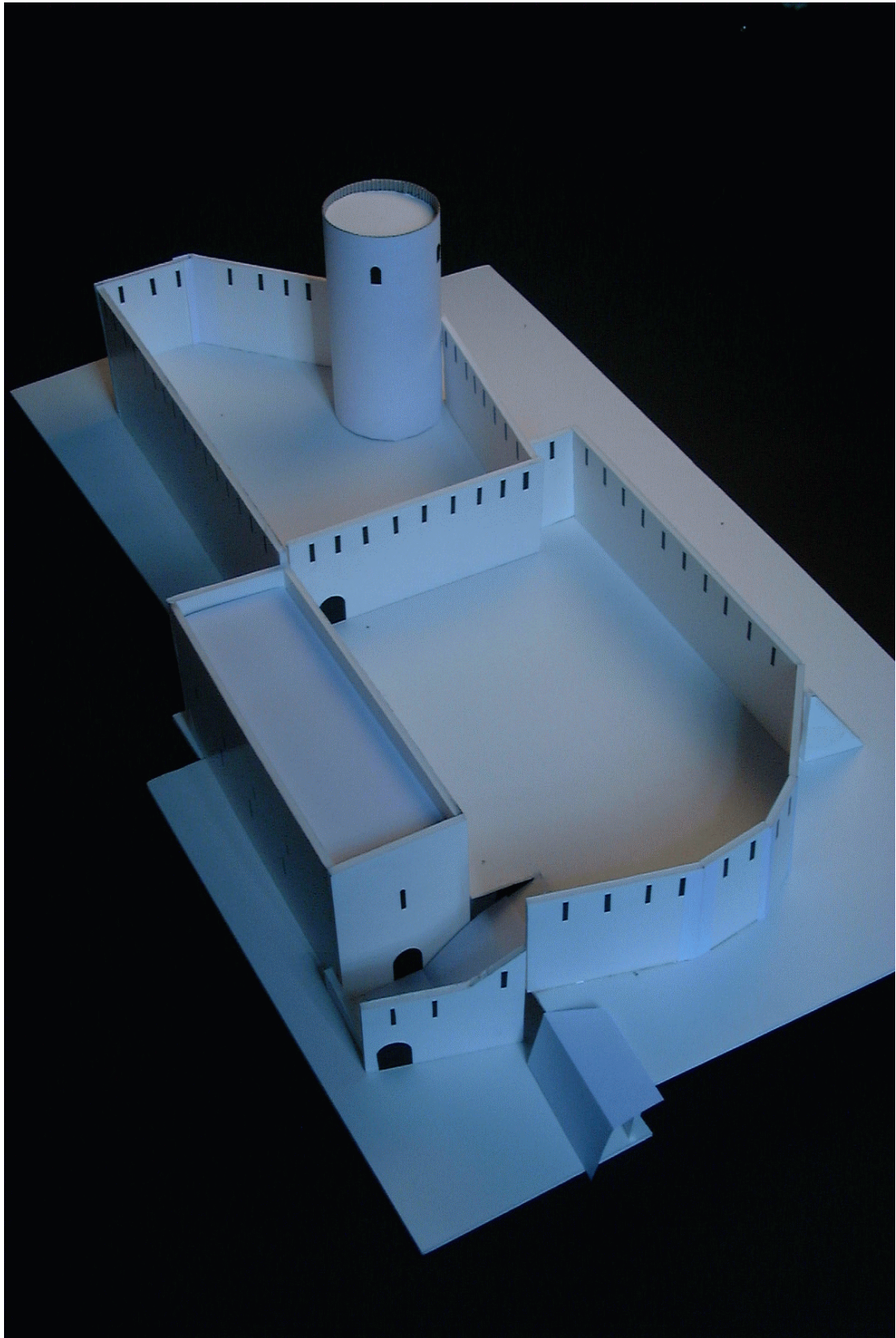

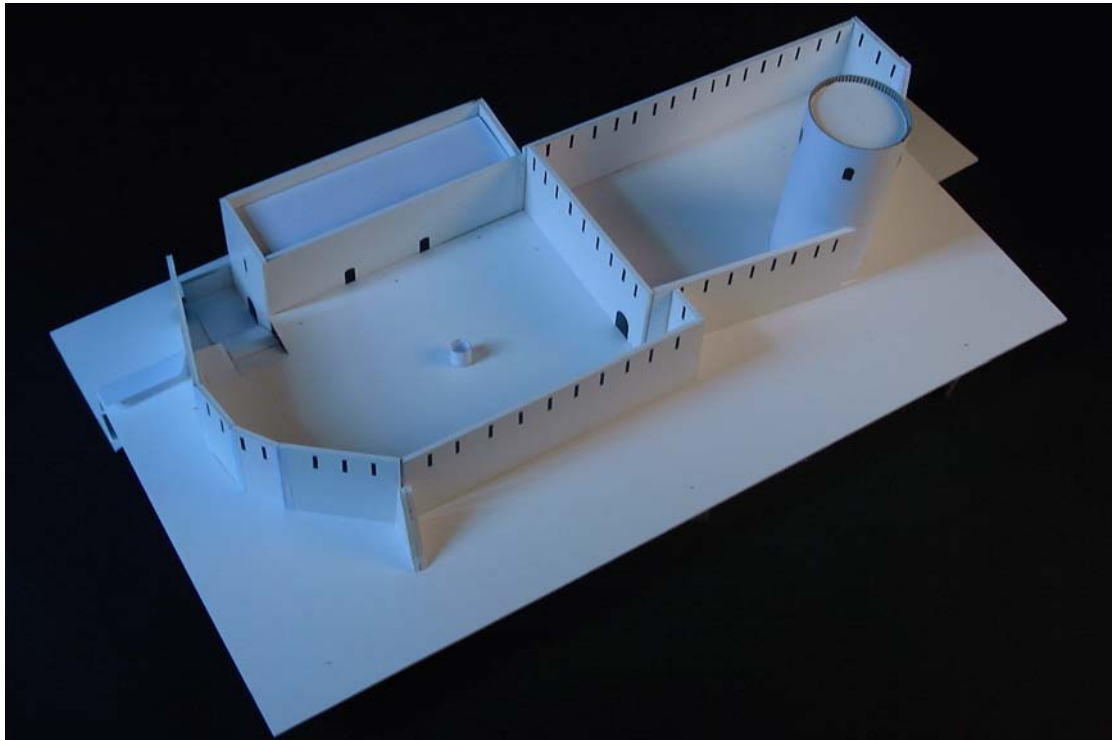
Segle XI, fase B.

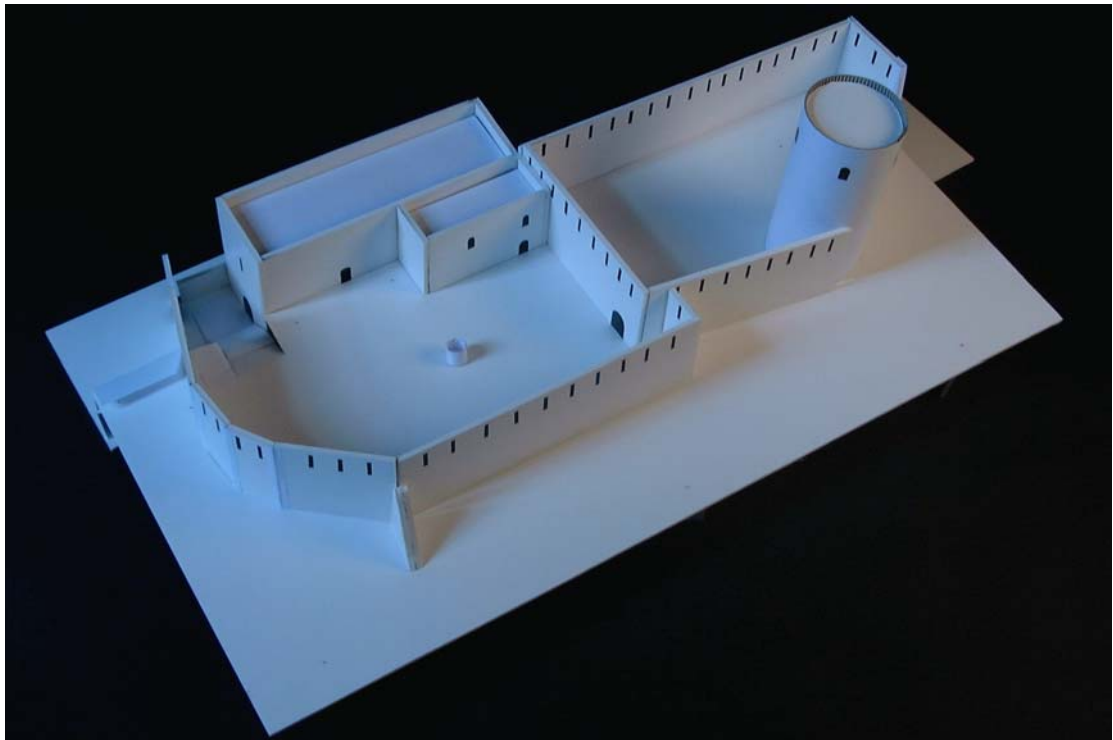
Segle XII, fase A.

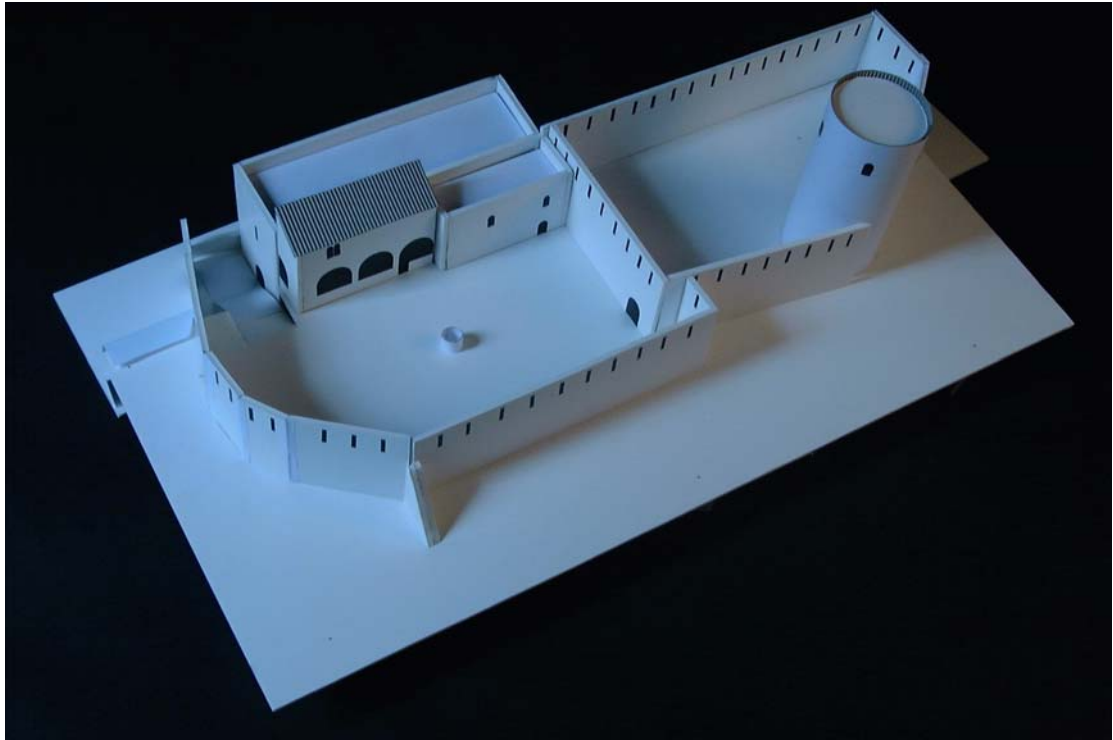

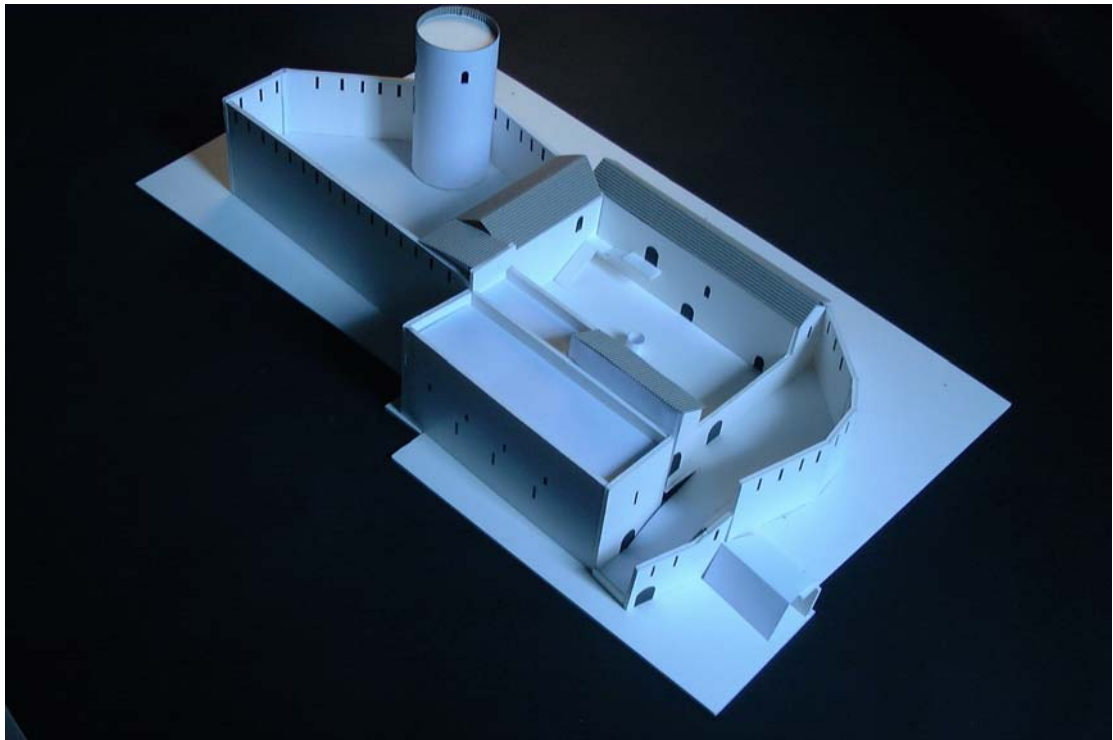
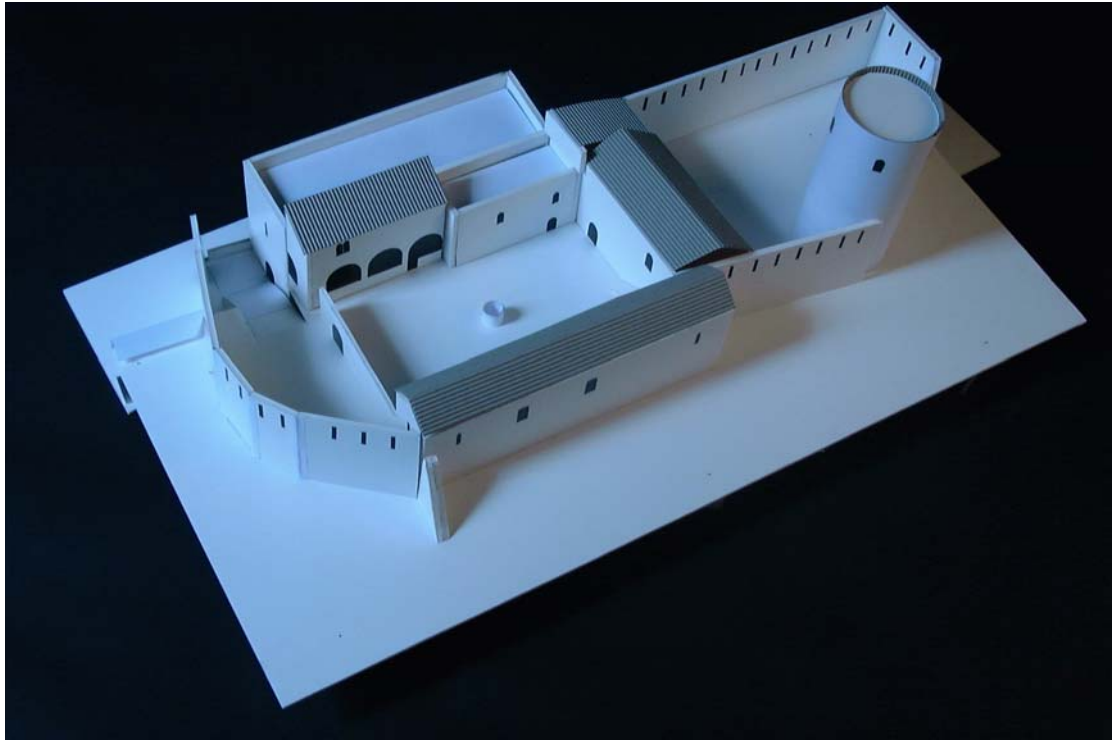
Segle XII, fase B.

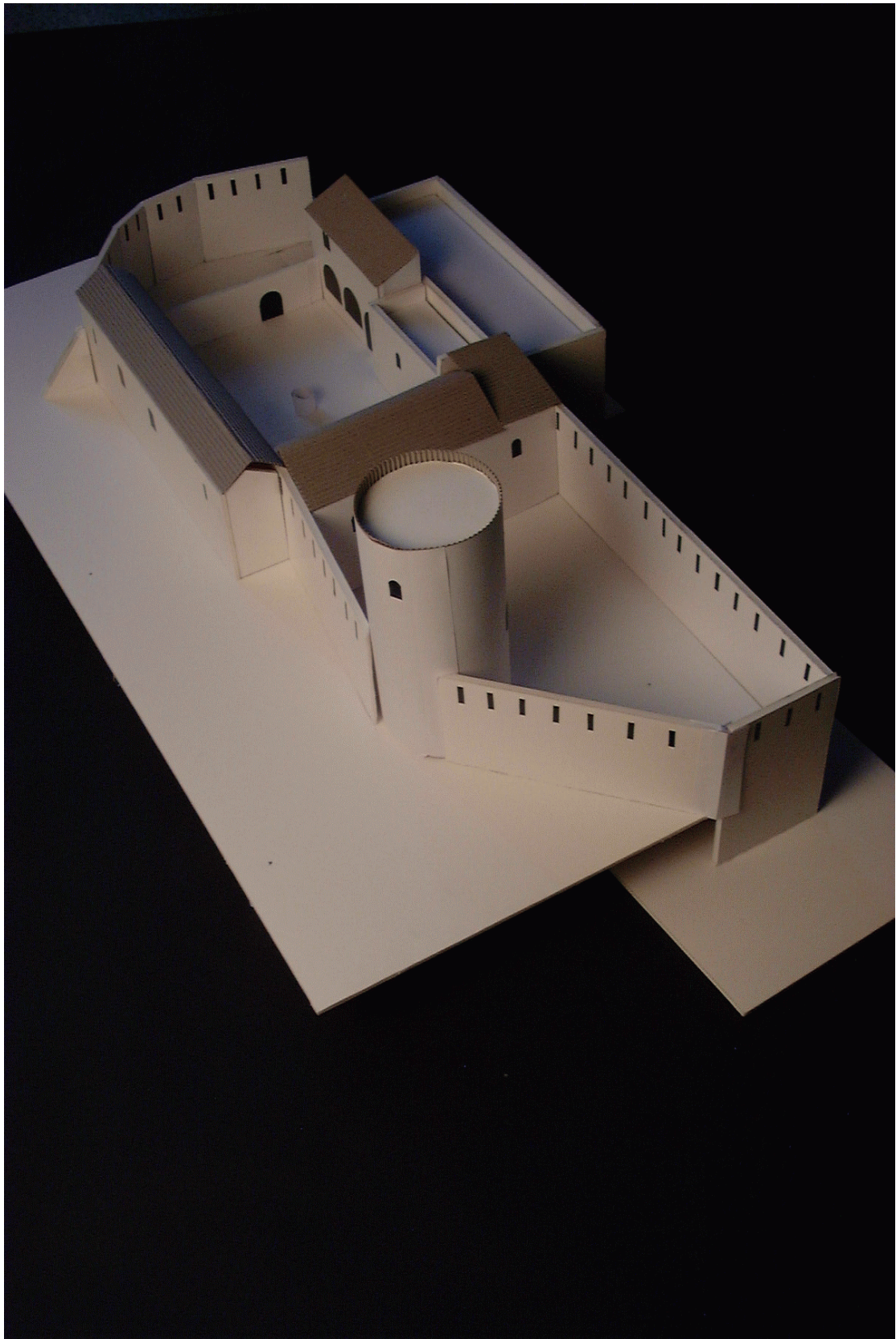

Segle XIII-XIV.

Segona meitat del segle XIV.

Annex núm. 3.
DOCUMENTACIÓ RELATIVA A LES INTERVENCIONS DE
DESENRUNAMENT.

**MEMÒRIA DE LA CAMPANYA DE
DESENRUNAMENT DEL CASTELL DEL TEMPLE
DE BARBERÀ, agost 1997.**

Marcel Poblet Romeu.

Novembre de 1997.

INTRODUCCIÓ:

La campanya de treballs efectuada en el Castell del Temple de Barberà entre els dies 14 i 20 d'agost de 1997 va abastar dues línies d'actuació:

1.-Desenrunament de les dependències soterrades en la part meridional del conjunt monumental.

2.-Avaluació de possibles patologies aparegudes en les estructures arquitectòniques com a conseqüència del pas del temps o d'intervencions antròpiques.

Com a conseqüència de les intervencions anteriorment efectuades en el castell de Barberà s'havia fet evident l'estructura original de l'edifici meridional del conjunt monumental. Aquest edifici meridional es configura com una gran torre rectangular que posteriorment fou dividida en el seu interior amb l'afegit de 3 arcades dobles transversals que segueixen l'eix nord-sud, i d'un mur —paral·lel a les arcades— que serveix de recolzament per a l'actual teulada.

I. EL DESENRUNAMENT:

1.-Metodologia aplicada al desenrunament:

Donada la importància que sempre presenta la documentació de l'evidència estratigràfica, vam decidir aplicar-hi la metodologia arqueològica estratigràfica i el sistema de registre ideat per E.C. Harris.¹

D'altra banda, a efectes de racionalitzar aquesta i les futures intervencions, es procedí a dividir el recinte de l'edifici meridional en ambients, a partir de les divisions interiors delimitades pels murs perimetrals de la torre medieval i per les arcades i mur transversals. D'aquesta manera, i seguint l'eix est-oest, establírem els AMBIENTS A, B, C i D. A més, vam dividir l'ambient A en dos sectors iguals separats per una línia recta que segueix l'eix est-oest, de manera que la part meridional passà a ser denominada SECTOR I i la part

septentrional SECTOR II. Donat que en el que considerem sector II ja s'hi havia intervingut arqueològicament,² vam creure més productiu efectuar el desenrunament en el sector I, el tall que correspon a aquesta intervenció l'hem denominat CALA I.

2.-Intervencions:

2.1.-Intervenció en l'AMBIENT A:

2.1.1.-Objectius de la intervenció:

Segons els estudis efectuats per J. Fuguet,³ aquest ambient constava originàriament de dues plantes. La superior corresponia a la capella castral, a la qual s'accedia des de la galeria porticada que hi ha al pati i a través de la porta que encara existeix en el mur nord de la torre. A la inferior, que devia estar destinada a funcions més utilitàries, s'hi accedia des de la porta amb arc de mig punt que s'obre en el mur est.

La coberta superior original estava constituïda per una volta de canó, de la qual queden diverses traces de la seva arrencada en el mur nord. Aquesta volta va caure en època encara indeterminada i s'hi féu una teulada inclinada cap al sud, de la qual també en resten traces als murs, posteriorment la citada teulada s'enfonsà —o potser fou enderrocada—, arrossegant materials dels murs on recolzava. Llavors, segurament durant les guerres carlistes, els murs sud i est de l'antiga capella foren prolongats fins a l'alçada de l'actual teulada i s'hi féu alguna mena de trebol per donar accés a una filera d'espitlleres que continuaven la filera encara existent en les golfes; així mateix, s'hi construí una altra teulada més elevada que la precedent, la qual encara existia a principis de l'actual segle i és visible en fotografies antigues.⁴

El trebol original que separava les dues plantes, i feia de terra de la capella, degué caure ja fa molts anys i segurament ja no fou reconstruït. El tipus de trebol que devia haver-hi constituïa una de les incògnites que encara restaven per resoldre. S'havia suggerit un trebol sobre arcs diafragma que, tant per l'estructura dels murs perimetrals com pels paral·lels existents en altres

edificis templers, ben bé hi podria haver estat. Per tal de buscar restes en planta d'aquells suposats arcs diafragmàtics vam procedir a efectuar un desenrunament parcial de l'ambient A en forma de sondeig rectangular paral·lel al mur sud del recinte.

2.1.2.-Descripció de les Unitats Estratigràfiques exhumades en l'AMBIENT A, SECTOR I, CALA I:

Vam procedir a atorgar nombres a les estructures que configuren la torre medieval i, en concret, l'AMBIENT A, com a unitats estratigràfiques arqueològiques que són:

- U.E. 1: mur sud.
- U.E. 2: mur est.
- U.E. 3: mur nord.
- U.E. 4: mur oest que tanca la torre (en l'ambient D).
- U.E. 5: mur oest —no medieval— que tanca l'ambient A.

La CALA I és un rectangle de 0,74 x 4 m, que limita al sud amb el mur U.E. 1 i que dista 1,20 m del mur U.E. 2; la remoció del seu reompliment va donar lloc a la següent successió d'unitats estratigràfiques:

-U.E. 0: era la capa d'humus que s'hi havia format des de la darrera intervenció;⁵ tenia una potència d'entre 3 i 4 cm.

-U.E. 6: era un estrat compost de terra groga i compacta, barrejada amb diversos elements constructius (carreus, cascots de calç i sorra, teules, fusta, ...); la seva potència oscilava entre 60 i 64 cm.

-U.E. 7: era un estrat compost per terra marronosa, menys compacta que la U.E. 6 i de textura sorrenca. La terra estava barrejada amb elements constructius anàlegs als de la U.E. 6. i una potència similar.

-U.E. 8: constituïda per la banquetta de fonamentació del mur U.E. 1.

-U.E. 9: constituïda per un estrat de terra argilosa compacta de color groc sobre el qual descansava el farciment d'enderrocs U.E. 6 i 7; la seva disposició uniforme ens l'ha fet interpretar com un paviment de terra batuda.

-U.E. 10: anàloga a la U.E. 9, però de color rogenc fosc, ocupa la part més a l'est de la cala. La seva interpretació és la mateixa que l'anterior.

Examinades en el perfil de la cala, es comprova que les U.E. 6 i 7 corresponen a una mateixa operació d'abocament d'enderrocs, barrejats amb terres de característiques diferents.

Quant a les U.E. 9 i 10, i a l'espera que la continuació de l'extracció de materials ho permeti confirmar, es podria tractar d'un cas anàleg a l'anterior i ho interpretem com un paviment constituït per dos tipus diferents de terra.

2.1.3.-Inventari del material arqueològic exhumat en l'AMBIENT A, SECTOR I, CALA I:

-U.E. 6:

Núms. 1 a 11: Fragments informes de ceràmica vidriada melada.

-U.E. 7:

Núm. 1: Clau de ferro

Núms. 2 i 3: Fragments de vidre de secció recta, possiblement restes de vidres de finestra.

Núm. 4: Fragment informe de terrissa grisa.

Núm. 5: Fragment informe de ceràmica de cuina no envernissada.

Núms. 6 a 16: Fragments de ceràmica vidriada melada.

Núms. 17 a 20: Fragments de ceràmica vidriada de color

castany.

Núms. 21 a 24: Fragments de ceràmica vidriada verda.

2.1.4.-Conclusions:

L'objectiu bàsic de la intervenció en la CALA I era trobar traces de possibles arcs diafragmàtics, però al llarg dels 4 m de longitud desenrunats no ha aparegut cap estructura que s'hi pugui relacionar, la qual cosa, juntament amb la lleixa que formen els murs U.E 1 i U.E. 3 en estrényer-se, fa que —a l'espera d'un desenrunament general que ho acabi de confirmar— haguem de descartar la teoria d'un trebol sobre aquell tipus d'arcs i ens decanem per un simple embigat recolzat en els esmentats murs nord i sud.⁶

Quant a les conclusions de tipus cronològic que poguem deduir dels materials exhumats ben poca cosa podem dir. Tant les terrisses grises com les vidriades que hi han aparegut es caracteritzen per la dificultat d'atribuir-hi una cronologia gaire precisa.

De moment, no podem afegir res més a les conclusions cronològiques que sobre aquest sector del castell aportà C. Rovira (1993). No obstant, ens atrevim a suggerir que potser el farciment d'enderrocs que omplia aquest àmbit A es diposità amb posterioritat al farciment dels àmbits B, C i D.

2.2.-Intervenció en els AMBIENTS B, C i D:

2.2.1.-Objectius de la intervenció:

En el cas dels ambients situats a l'oest del mur U.E. 5 no hi havia més objectiu que proseguir el desenrunament com s'havia anat practicant en intervencions anteriors, però procurant no destruir cap nivell arqueològic antic.

La situació del que nostaltres hem denominat ambients B, C i D no era homogènia:

-L'ambient B —delimitat pels murs U.E. 5 i U.E. 11— havia estat objecte d'un sondeig que seguí el mètode estratigràfic⁷ i d'una campanya de desenrunament el 1996, durant la qual no s'arribà a extreure la runa abocada

en la totalitat de la seva potència, per la qual cosa no s'hi havia destruït cap nivell arqueològic antic. A més, en l'extrem nord-oriental de l'ambient hi restava una gran columna de runa que no fou extreta en cap de les intervencions anteriors, i que vam decidir aprofitar com a testimoni.

-L'ambient C —delimitat pels murs U.E. 11 i U.E. 12— havia estat desenrunat fa molts anys sense dur a terme cap tipus de registre estratigràfic, com a conseqüència d'això s'arribà a l'estrat de terra pròpia del tossal destruïnt possibles nivells d'habitació. Aquest ambient, que en el seu moment fou completament desenrunat, presentava una acumulació de runa procedent de l'ambient D, la qual hi fou dipositada en alguna intervenció més recent.

-L'ambient D havia estat parcialment desenrunat, amb la mateixa absència de mètode que el C, però conservava la major part de la seva superfície encara plena de runa.

L'esmentat testimoni conservat en l'ambient B ens indicà que la runa semblava haver estat abocada en un mateix moment i que, malgrat algunes diferències de composició —d'altra banda inherents a tots els enderrocs i abocaments de runes—, podíem considerar-la com una sola unitat estratigràfica. Així, l'objectiu marcat fou la remoció de runa fins a delimitar la cota en què hi hagués un nivell d'habitació.

2.2.2.-Descripció de les Unitats Estratigràfiques exhumades en l'AMBIENT B:

-U.E. 13: les restes de l'estrat de runa format per terra i diversos elements constructius (carreus, cascots de morter de calç i sorra, teules, rajoles, fusta, ...). Fou extret fins a arribar a l'estrat subjacent.

-U.E. 14: sota de la U.E. 11 aparegué un nivell de terra més fosca que podria correspondre a un paviment de terra batuda, sobre el qual s'abocà la runa. Donat que l'objectiu d'aquesta campanya no contemplava la seva excavació, s'aturà el desenrunament a pocs centímetres de la cota on apareixia aquest estrat.

2.2.3.-Inventari del material arqueològic exhumat en l'AMBIENT B, U.E. 13:

Num. 1: Fragment de plat de ceràmica blava, amb senefa similar al tipus "de la palmera". Cronologia: primera meitat s. XVII - segona meitat s. XVII (Batllori, 1974: 71-73).

Núm. 2: Fragment d'orella d'escudella de ceràmica blava. Cronologia: podria correspondre a principis del segle XVII (Batllori, 1974: 91)

Núms. 3 a 6: Fragments de ceràmica vidriada verda.

Núms. 7 a 21: Fragments de ceràmica vidriada melada.

Núms. 22 a 24: Fragments de ceràmica vidriada castanya.

Núms. 25 a 31: Fragments de terrissa grisa

Núms. 32 a 35: Botons de vestit.

Núm. 36: Nansa de ferro (sembla haver estat clavada en algun element arquitectònic).

2.2.4.-Conclusions sobre el material arqueològic de l'AMBIENT B:

El context que proporcionà tot el material inventariat com a procedent de l'àmbit B està documentat. Així estem segurs que els botons inventariats com a peces núms 32 a 35 foren exhumats en aquest àmbit i, sens descartar —donats els molts moviments de terra que s'hi han dut a terme— que es tracti d'intrusions, pensem que hi foren abocats barrejats amb el conjunt d'elements del farciment. La seva procedència és incerta, però se'ns acud suggerir que tal vegada tinguin relació amb els enterraments que se sap que es practicaren durant segles dins del recinte del Castell.

La campanya de desenrunament verificada el 1996 incidí especialment en aquest àmbit del semi-soterrani, del qual en fou extreta una gran part de l'enderroc que la farcia. La major extensió d'aquells treballs tingué com a resultat que s'obtingueren un major nombre i varietat de materials que en la campanya que acabem de realitzar —agost 1997—, així, tenint en compte que els materials inventariats més amunt estan representats entre els que

s'exhumaren en la dita campanya, deixarem les conclusions cronològiques per a més endavant, per a quan haguem inventariat i estudiat l'extensa col·lecció de materials exhumats l'any anterior.

2.2.5.-Descripció de les Unitats Estratigràfiques exhumades en l'AMBIENT C:

-Es procedí, donat que sabíem que es tractava de materials d'abocament recent, únicament a la remoció de la runa que hi havia, tot conservant els materials arqueològics que hi exhumàrem, però considerant-ho tot procedent de l'estrat superficial (U.E. 0).

2.2.6.-Descripció de les Unitats Estratigràfiques exhumades en l'AMBIENT D:

-Es procedí de manera anàloga a l'ambient C. Ens vam limitar únicament a extreure part de la runa ja remoguda en intervencions anteriors, conservant-ne els materials arqueològics, a fi de deixar el sector preparat per a futures intervencions de desenrunament amb metodologia estratigràfica.

2.2.7.-Inventari del material arqueològic exhumat en els AMBIENTS C i D:

Núm. 1: Orella d'escudella de reflexos daurats, de mala qualitat (per la qual cosa suggerim que potser fou produïda a Reus).
Cronologia: finals s. XVI - principis s. XVII (Batllori, 1974: 58 i 90)

Núm. 2: Broc de cantir o de poal de terrissa grisa, que per la forma i tamany podria correspondre al s. XVII.

Núms. 3 a 7: Fragments informes de terrissa grisa.

Núms. 8 a 10: Fragments informes de ceràmica vidriada verda.

Núm. 11: Fragment informe de ceràmica blava.

Cronologia: s. XVII.

Núm. 12: Fragment de ceràmica vidriada groga de producció moderna (s. XX ?).

Núm. 13: Peu de pupitre escolar del s. XIX (correspon al mobiliari escolar procedent de la Societat)

2.2.8.-Conclusions sobre el material arqueològic dels AMBIENTS C i D:

Les característiques de la intervenció en aquests dos ambients, bàsicament el fet que es tractés de procedir a la remoció de materials prèviament remoguts, ens dificulten la utilització del material obtingut com a referència cronològica.

II. INVENTARI I ESTUDI DELS MATERIALS ARQUEOLÒGICS EXHUMATS EN LA CAMPANYA DE DESENRUNAMENT AGOST-1996.

Donat que aquella campanya no es va dur a terme segons el mètode arqueològic i ni tan sols vam ser presents durant els treballs, cal considerar fora de context tot el material que s'hi obtingué, per la qual cosa ha estat siglat com a procedent de la U.E. 0 (és a dir, superficial). L'única referència contextual que ens han pogut proporcionar les persones que hi foren presents és que procedeix del que hem considerat ÀMBIT B.

1.-Materials ceràmics:

Núm. 1: Fragment d'un plat trinxador amb decoració bicolor en verd i manganès, amb orla i motius vegetals de tema foliaci, relacionable amb la tradició ceràmica de Paterna del s. XIV. Probablement es tracti d'una manufactura catalana. Es pot considerar paral·lela a la peça de la foto núm. 16 de Llinars, tipus núm. 4 (Monreal, 1983).

Núm 2: Peu de copa amb decoració de reflexos daurats. Es tracta

d'una variant de de la peça A, lam. 60 de Batllori (1974). La qualitat no del tot òptima de la peça ens permet suggerir que tal vegada fos produïda a Reus. Cronologia: mitjan s. XVII.

Núm. 3: Fragment de ceràmica blava "de la ditada", tipus Batllori lam. 93 C (Batllori, 1974). Cronologia: mitjan s. XVII.

Núms. 4 a 7: Fragments de ceràmica blava "de la palmera". Cronologia: es va produir tant en la primera meitat com en la segona meitat del s. XVII (Batllori, 1974: 71-73)

Núm. 8: Fragment de ceràmica blava "de transició", probablement del "cercle de Poblet". Cronologia: finals s. XVII (Batllori, 1974).

Núm. 9: Fragment de ceràmica polícroma. Cronologia: podria correspondre a principis del s. XVIII (Batllori, 1974)

Núm. 10: Fragment de ceràmica polícroma de Lleida, amb sanefa del tipus de la ceràmica blava de la Segarra, subtipus d'Escornalbou (Batllori, 1974: 68-69, 75). Cronologia: podria correspondre a principis del s. XVIII.

Núms. 11 a 31: Diferents fragments de ceràmica vidriada melada. Cronologia: incerta, podrien correspondre des del s. XVII fins al XIX.

Núms. 32 a 55: Fragments diversos de terrissa grisa. Hi ha un broc de cantir que podria correspondre al s. XVII.

Núms. 56 a 64: Fragments de plats blaus del tipus de "la palmera". Cronologia: Des de la primera meitat fins a la segona meitat del s. XVII (Batllori, 1974: 73); el fragment núm. 58 podria ser d'inicis del s. XVII, donat que presenta la decoració en blau i en groc (Batllori, 1974: 90-91)

Núms. 65 a 73: Fragments de plats de ceràmica blava "de la ditada." Cronologia: mitjan s. XVII (Batllori, 1974: 73)

Núms. 74 a 78: Fragments de plats de ceràmica blava amb orles similars als tipus 35 C i 82 A de Batllori (1974). Els núms. 77 i 78 presenten la decoració en blau i groc. Cronologia: primera meitat del s. XVII (Batllori, 1974: 71)

Núms. 79 a 84: Fragments de fons plat de ceràmica blava amb motiu decoratiu vegetal similar al que presenta el plat núm. 48 A de Batllori, i que aquest autor data a principis del s. XVII (Batllori, 1974: 95)

Núms. 85 a 102: Fragments diversos de ceràmica blava.

Cronologia: s. XVII.

Núms. 103 a 104: Fragments de plats de ceràmica blava amb decoració del tipus 79 A de Batllori. Cronologia: primera meitat del s. XVII (Batllori, 1974: 71)

Núm. 105: Fragment de ceràmica vidriada melada.

Núm. 106: Fragment de vora de plat polícrom de Lleida amb sanefa relacionada amb el grup de plats blaus de la Segarra, subgrup d'Escornalbou. Cronologia: segona meitat del s. XVII - s. XVIII (Batllori, 1974: 68-69, 75)

Núms. 107 a 113: Fragments de plats de ceràmica blava. Cronologia: s. XVII.

Núm. 114: Fragment de vora de gibrell (?) de ceràmica vidriada melada. La cara exterior presenta una decoració a base d'ones incises en cru, decoració que resulta freqüent entre els segles XVI i XVII. Aquest tipus de decoració es documenta al Castell de Calafell en peces anteriors a 1650 (Santacana, 1986).

Núms. 115 a 120: Fragments diversos de terrissa grisa, entre els quals hi ha uns fragments de pots globulars amb boca ampla (núms. 118, 119 i 120) que podrien ser del s. XV o potser anteriors (Leenhardt i altres, 1993: 173-175; Vila, 1993: 190-194).

-Núm. 115: vora de gerra.

-Núm. 116: broc petit de càntir.

-Núm. 117: broc gros de càntir o poal.

-Núm. 118 a 120: vores de pots globulars.

Núms. 121 a 130: Fragments diversos de nanses de terrissa grisa.

Núms. 131 a 138: Fragments diversos de fons de recipients de terrissa grisa.

Núms. 139 a 159: Fragments informes de terrissa grisa.

Núms. 160 a 162: Fragments de vores de plats de ceràmica vidriada melada.

Núms. 163 a 164: Fragments de plats de ceràmica vidriada melada.

Núm. 165: Fragment de fons de ceràmica vidriada melada.

Núms. 166 a 168: Fragments informes de ceràmica vidriada melada.

Núm. 169: Fragment de nansa d'olla de ceràmica vidriada de color castany.

Núm 170: Fragment de vora de tupí de ceràmica vidriada de color castany.

Núm. 171: Fragment informe de ceràmica vidriada de color castany.

Núm. 172: Fragment de vora de plat de ceràmica vidriada verda.

Núm. 173: Broc petit de càntir de ceràmica vidriada verda.

Núms. 174 a 191: Fragments informes diversos de ceràmica vidriada verda.

Núms. 192 a 194: Fragments d'una escudella de reflexos metàl·lics daurats, fets amb pinzell-pinta. Cronologia: s. XVI -principis s. XVII (Batllori, 1974: 90)

-Núm. 192: orella i part del cos.

-Núm. 193: orella.

-Núm. 194: Fons; presenta la base (exterior) decorada amb un traç daurat en ziga-zaga.

Núm. 195: Fragment de fons d'escudella de reflexos metàl·lics daurats de mala qualitat (produïda a Reus?). Cronologia similar als fragments precedents (s. XVI - principis s. XVII)

Núm. 196: Fragment d'orella d'escudella de reflexos metàl·lics, de mala qualitat (produïda a Reus?). Segle XVI - principis XVII.

Núm. 197: Fragment d'orella d'escudella de reflexos metàl·lics de tonalitat més marronosa que daurada. És similar al tipus 65 B i C de Batllori (1974: 90). Pot correspondre, com les precedents, a les produccions que van des del s. XVI a principis del segle següent.

Núm. 198: Vora de tassa o de pot petit de reflexos daurats d'una tonalitat més marronosa que daurada i d'aspecte poc "metàl·lic". Presenta una sanefa amb fulles que recorda la que decora el tipus 58 B de Batllori (1974: 65). La forma i (encara que no tant) la decoració recorden el fragment de vora de

pot núm. 44 del Castell de Calafell (Santacana, 1986: 79, 89), datat en la segona meitat del s. XVI. Cronologia:ensem que se'l pot situar entre la segona meitat del s. XVI i principis del s. XVII.

Núm. 199: Fragment de vora de plat de reflexos daurats. La seva mala qualitat (daurat esborrat i vernís blanc que deixa veure el color rosat de la pasta) ens fan suggerir que tal vegada es tracti d'una producció de Reus. Cronologia: ss. XVI - XVII.

Núm. 200: Fragment informe de terrissa grisa de parets bastant primes i amb decorarió exterior incisa en cru i realitzada amb una pinta. Cronologia: del tipus de decoració incisa es desprén que podria ser medieval o modern (del s. XVII com a molt recent).

Núm. 201: Fragment informe de terrissa grisa.

Núm. 202: Fragment de vora de plat de ceràmica vidriada melada.

Núm. 203: Fragment de plat de ceràmica vidriada melada.

Núm. 204: Fragment de plat de ceràmica vidriada melada.

Núm. 205: Fragment de morter de amb vernís vidriat melat a l'interior.

Núm. 206: Fragment informe de ceràmica vidriada melada.

Núms. 207 a 211: Fragments informes de ceràmica vidriada castanya.

Núms. 212 a 215: Fragments informes de ceràmica vidriada verda.

Núm. 216: Fragment de vora de recipient amb decoració dentada en relleu i vernís vidriat verd.

Núm. 217: Fragment de nansa de ceràmica vidriada castanya.

Núm. 218: Fragment de tassa o escudella de ceràmica blanca amb restes d'una banda rogenca a l'exterior de la vora. Presenta algunes imperfeccions en la seva fabricació. Fins al moment no ha estat possible identificar-ne la procedència.

Núm. 219: Fragment d'un flascó petit de vidre. Cronologia: indeterminada.

2.-Materials constructius:

Es van exhumar gran quantitat de materials procedents d'edificacions que hem de suposar pertanyents al conjunt del mateix Castell del Temple. A banda d'un nombre considerable de carreus de diferents tamany (en general de tamany mitjà-gran) volem destacar els següents elements:

-Un conjunt de blocs de pedra de forma poligonal amb 5 cares, més una sisena cara destinada a anar adossada a un mur. Sembla tractar-se de les peces d'uns pilars destinats a suportar el sostre d'una dependència noble. És possible que es tracti dels pilars sobre els quals descarregaven els arcs diafragmàtics que, segons la documentació moderna, hi havia en el Palau Nou construït el segle XIV. La presència d'alguns d'aquests blocs entre els elements que formen el mur que hem denominat U.E. 5, i també en les arcades que separen l'ambient B del C, pensem que podrà aportar suggerències importants, relacionades amb la cronologia relativa de l'evolució de l'edifici.

-Un fragment de pica beneitera, que presenta l'heràldica dels Guimerà (Fra Guillem de Guimerà, gran prior de l'Hospital durant el s. XIV, residí i fou enterrat al castell de Barberà). Devia procedir de la capella.

Aquests materials requereixen un estudi més acurat que, relacionant-los amb referències documentals modernes, permeti establir en quin moment foren destruïts els edificis dels quals procedeixen (ampliacions del castell dels segles XIV i XVI). Aquest estudi, combinat amb el de la resta de materials exhumats, ens hauria de permetre suggerir el moment en què es construïren el mur U.E. 5 i les arcades del semi-soterrani i, també, el moment (que potser fos el mateix) en què aquestes dependències foren soterrades.

3.-Conclusions sobre els materials exhumats en la campanya 1996.

El conjunt de materials exhumats l'any 1996 resulta de gran interès i permet, malgrat no haver documentat prou el context en què varen aparèixer i que resta per fer un estudi més acurat dels materials constructius, establir

algunes conclusions. Pensem que el conjunt de materials que foren abocats en les dependències semi-soterrànies del castell corresponen a enderrocs produïts a principis del segle XVIII. Si bé les ceràmiques vidriades melades, verdes i castanyes, i les terrisses grises, presenten una cronologia imprecisa, que fins i tot podria correspondre al segle XIX, els plats i escudelles fines ens apunten vers un predomini de tipus corresponents al segle XVII; així mateix hi és present un petit nombre de peces polícromes que semblen correspondre a principis del segle XVIII (núms. 9, 10 i 106).

Pensem que és lícit suggerir que el reompliment del semi-soterrani —dut a terme en un moment imprecís, però posterior als inicis del segle XVIII— es féu a partir d'enderrocs generats per accions relacionades amb la Guerra de Successió.

III. INTERPRETACIÓ DE L'EDIFICI MERIDIONAL DEL CONJUNT MONUMENTAL DEL CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERÀ.

Com ja havia estat percebut, a conseqüència de les diverses intervencions que s'hi han practicat, especialment la de l'any 1996, en la part meridional del conjunt s'hi edificà un gran edifici de planta rectangular, que deuria respondre a la tipologia de la torre-habitació o *donjon*.

Aquest *donjon* devia constar de planta baixa —a la qual s'accedia per la porta oberta a llevant i des del pati per les escales construïdes a través del mur septentrional—, un pis que corresponia, en la part est, a la capella —a la qual s'accedia des del pati per la porta oberta en el mur nord—, i podria haver estat coronat per una terrassa emmerletada.

Els murs perimetrals de la torre s'estrenyien a certa alçada a fi de permetre-hi descansar els caps dels cabirons de fusta, sobre els quals es sostenia la capella i tot el pis superior. La terrassa superior hauria estat construïda sobre la volta de canó que cobria la capella. Aquesta volta, però, potser no cobria tota l'extensió del pis; en aquest cas, cap a la banda oest hi podria haver hagut un trebol de cabirons anàleg al descrit.

L'estudi evolutiu dels murs ens duu a establir que —com era lògic, donada l'estructura general del conjunt— el sistema de defensa estava

concentrat en els murs est i sud:

-Hi havia dos nivells d'espitlleres al mur sud:

-3 (potser 4)⁸ de gran tamany, rectangulars i amb atrompetament cap a l'interior, accessibles des de la planta baixa.

-un altre nivell, accessible des de la capella i les altres dependències del pis superior, format per espitlleres de tipologia anàloga a les anteriors, però de tamany més petit. Només en resta una en el pany de mur que correspon a l'ambient A, però resulta simptomàtic que damunt de les espitlleres de la planta baixa situades en els ambients B i C actualment hi hagi sengles finestral. Pensem que les obertures de les primitives espitlleres foren aprofitades per a obrir-hi aquests finestral.

-Una hipotètica terrassa emmerletada podria haver coronat la torre-habitació i arrodonir el sistema de defensa.

-Quant al mur est, pensem que la defensa s'exercia des de la terrassa emmerletada, però que la finestra atrompetada cap endins de la capçalera de la capella també devia ser emprada a tal fi.

Un problema particular de la defensa de la torre el constitueix la porta est. La resolució dels dubtes que planteja requereix la prèvia excavació de la zona exterior; amb tot, podem avançar que tot indica que aquesta porta no estava oberta a nivell del terra, sinó que quedava —al menys pel que fa a l'interior del recinte⁹— elevada. Aquesta elevació, però no sembla haver pogut ser massa accentuada, per la qual cosa, la barbacana —descrita en documents dels segles XVI i XVII, i fotografiada a principis de segle— devia ser l'element fonamental de la defensa del sector oriental del *dojon*.

IV. AVALUACIÓ DE POSSIBLES PATOLOGIES EN ESTRUCTURES ARQUITECTÒNIQUES:

La recerca de patologies es va efectuar en els murs que hem denominat U.E. 1, U.E. 2 i U.E. 5 i en les estructures amb arcs que s'han exhumat en els sectors B, C i D.

1.-Murs U.E. 1 i U.E. 2:

Presenten un aspecte de gran solidesa. No obstant no estan exempts d'algun problema.

-Patologies observades:

1.Els carreus de la darrera filada conservada, fruit de la pròpia degradació progressiva d'aquesta part de l'edifici (caiguda de la volta, caiguda de la posterior teulada, exposició als agents erosius) presenten alguns símptomes de pèrdua de cohesió.

2.Malgrat que la part interior de la finestra-espitllera es mostra encara sòlida, els elements constructius de la part exterior també presenten pèrdua de cohesió.

3.Aparició de vegetació en l'estructura dels murs.

2.-Mur U.E. 5:

Aquest mur, de factura més recent que els murs perimetrals del recinte —de tres fulls, obrats amb grans carreus lligats amb morter i reblert de morter i pedres—, fou construït amb pedres procedents d'enderroc unides amb fang. La seva consistència, doncs, no és del tot òptima.

-Patologies observades:

1.En el primer pis —escoles— s'observen unes esquerdes localitzades bàsicament prop de les finestres. Possiblement foren causades en obrir —en moment indeterminat, però ja fa molts anys— les esmentades finestres. La remoció del guix que cobria el mur les va deixar a la vista.

No sembla que aquestes esquerdes signifiquin un perill immediat; no obstant, seria recomenable intervenir-hi.

2.En el mateix primer pis s'observa per la part exterior una línia diagonal al llarg de la qual falten alguns blocs de pedra. La causa sembla haver estat la caiguda (que es podria haver produït el segle passat) de la teulada que s'hi recolzava.

Considerem aquesta patologia més greu que l'anterior, ja que la zona afectada és susceptible de patir un procés d'erosió que n'acceleri la degradació. És necessari, per tant, intervenir-hi.

3.Sense que ho poguem qualificar pròpiament de patologia creiem convenient assenyalar la feblesa de fonamentació que sembla presentar aquest mur.

4.Tampoc constitueix actualment cap patologia, però en les zones on fou llevat l'arrebossat de guix i sorra es podria produir un afebliment de l'estructura.¹⁰

3.-Estructures amb arcs:

La tècnica deficient amb què foren construïdes i la procedència dels materials constructius, idèntica al mur U.E. 5 ens porten a suggerir que foren tots ells construïts en el mateix moment. No obstant la solidesa de la tècnica d'aquests arcs és superior a la del citat mur: els blocs foren lligats amb morter.

-Patologies observades:

No hi observem cap patologia, però creiem convenient ressaltar que la seva fonamentació sembla presentar el mateix problema que hem atribuït al mur U.E. 5.

4.-Proposta de línies d'actuació:

En primer lloc creiem oportú advertir que seria convenient el rebuig dels materials moderns, especialment el ciment, en totes les intervencions de consolidació de les estructures descrites. Les radicalment diferents propietats d'aquests materials moderns respecte dels emprats en la construcció antiga i tradicional, especialment pel que fa a la retracció per canvis d'humitat,¹¹ no asseguren la durabilitat de les reparacions que s'efectuïn amb ells. Així, doncs, creiem necessari recomanar que totes les intervencions es facin amb morter de calç hidràulica i sorra, donat que és el més semblant al morter emprat en aquests murs.¹²

Tot i saber que aquesta qüestió ja està en estudi per part de l'Ajuntament de Barberà, creiem oportú suggerir certs llocs a intervenir, per ordre de prioritat:

1.Reparació de les pedres arrencades, per la caiguda de la teulada que hi havia, en el mur U.E. 5. Consolidació de la darrera filada del murs perimetrals de l'ambient A, incloent-hi la finestra-espitllera del mur U.E. 2.

2.Reompliment de les esquerdes del mur U.E. 5.

3.Reompliment de les juntes entre pedres en les zones on fou llevat l'arrebossat o restitució del citat arrebossat amb guix (segons es cregui més adient). Cal remarcar, però, que es tracta en tots els casos de murs que, originàriament, havien d'estar arrebossats, per la qual cosa la segona de les opcions suggerides és la més correcta del punt de vista històric.

4.Eliminació de la vegetació formada en els murs U.E. 1 i U.E. 2; aplicació periòdica d'herbicides.

5.Reforçament de fonaments en totes les estructures examinades en aquest apartat.

També resulta necessari fer esment del valor que presenta la porta de fusta amb forrellat que hi ha a l'extrem nord-occidental del pati (popularment coneguda com a "porta de la presó"). Hi ha indicis raonables que permeten

atribuir-li una antiguitat que es remunta al segle XIV.¹³ El valor d'aquest element ens obliga a advertir dels riscos que es deriven de l'actual falta de protecció. Suggestim que es procedeixi a tapiar la porta com a mesura protectora més econòmica (l'ideal seria retirar-la, dur-la a restaurar i substituir-la per una altra porta menys valuosa).

ANNEX: Informe sobre elements procedents del Castell del Temple de Barberà dispersos.

Fruit de les informacions facilitades per Joan Fuguet hem sabut que en la construcció del "Sindicat de Baix" s'aprofitaren diversos elements procedents del Castell, alguns dels quals són encara visibles en aquell conjunt d'edificis. A banda dels carreus que formen part de murs i que resulta impossible recuperar sense perjudicar el "Sindicat" hi ha dos elements recuperables:

-Una de les portes que donen accés al magatzem de tines sembla procedir dels edificis derruïts del castell (tot apunta que fou agafada del Palau Nou) i, tot i presentar una antiguitat que, com a mínim, es remunta al segle XVIII, té un estat de conservació bastant bo. Caldria veure de quina manera es podria recuperar-la (no necessàriament traient-la d'on és ara) i portegir-la.

-Un carreu de gran tamany, amb decoració heràldica en relleu, fou extret ja fa alguns anys d'un dels murs i dut al Museu de Montblanc, on se'n féu una còpia en pedra artificial. El dipòsit en dit museu fou fet amb permís dels propietaris del celler cooperatiu i caldria obtenir d'aquells que sol·licitessin el seu retorn a Barberà, on passaria a formar part del conjunt de materials que seran exposats en les instal·lacions que està previst condicionar en el mateix castell.

25 d'octubre de 1997.

BIBLIOGRAFIA

AMIGÓ, J. i altres (1986): "El bullidor, jaciment medieval", **Quaderns d'estudis santjustencs**, III, Ajuntament de Sant Just Desvern.

BARCELÓ, M. i altres (1988): **Arqueología medieval. En las afueras del "medievalismo"**. Barcelona: Editorial Crítica, col. Historia medieval.

BATLLORI, A.; LLUBIÀ, LI.M. (1974): **Ceràmica catalana decorada**. Barcelona: Editorial Vicens-Vives.

BOÜARD, M. de; RIU, M. (1977): **Manual de Arqueología Medieval. De la prospección a la historia**. Barcelona: Teide/Base.

FUGUET SANS, J.(1983): "Arquitectura del Castell de Barberà: dels orígens als templers". **Aplec de Treballs**, núm. 5, Montblanc, pp. 91-119.

— (1995): **L'arquitectura dels templers a Catalunya**. Barcelona: Rafael Dalmau.

GARRIGA CASTEBLANQUE, S. (1996): "La restauració de les restes arqueològiques de can Terrés", **Lauro, Revista del Museu de Granollers**, núm. 12 (juliol-desembre, 1996), pp. 5-10.

GONZÀLEZ, A. (1985): **Recerca i disseny. El monument com a document històric i com a objecte arquitectònic viu**. Barcelona: Diputació de Barcelona, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments.

HARRIS, E.C. (1989): **Principi di stratigrafia archeologica**. Roma: La Nuova Italia Scientifica.

LEENHARDT, M.; PADILLA, J.I.; THIRIOT, J.; VILA, J.M. (1993): "Primers resultats dels treballs al taller medieval de ceràmica grisa de Cabrera d'Anoia",

Estrat, núm. 6 (octubre 1993), pp. 151-177.

LLUBIÀ, L.M. (1973): ***Cerámica medieval española***. Barcelona: Labor.

MARTÍNEZ JUSTÍCIA, Ma. J. (1996): ***Antología de textos sobre restauración. Selección, traducción y estudio crítico***. Jaén: Universidad de Jaén.

MONREAL, L.; BARRACHINA, J. (1983): ***El castell de Llinars del Vallès. Un casal noble a la Catalunya del segle XV***. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PARICIO, I. (1988): ***La construcció de l'arquitectura. 2 Els elements***. Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

— (1995): ***La construcció de l'arquitectura. 1 Les tècniques***. Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

PUIG i CADAFALCH, J.; FALGUERA, A.; GODAY, J. (1909-1918): ***L'arquitectura romànica a Catalunya***. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

QUEROL, M.A.; MARTÍNEZ DÍAZ, B. (1996): ***La gestión del Patrimonio Arqueológico en España***. Madrid: Alianza Editorial, col. Alianza Universidad Textos, núm. 161.

ROVIRA i MATA, C. (1993): ***El Castell del Temple de Barberà de la Conca***. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, núm. 4.

SANTACANA, J. (1986): ***L'excavació i restauració del castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès)***. Barcelona: Diputació de Barcelona, Monografies arqueològiques, núm. 6.

VILA i CARABASA, J.M. (1993): ***"Excavacions arqueològiques a la plaça de***

Pius XII (Igualada)", *Estrat*, núm. 6 (octubre de 1993), pp. 179-195.

Notes.

1.HARRIS (1989)

2.ROVIRA (1993: 13-15).

3.Vegeu fonamentalment: FUGUET (1996).

4.Una fotografia on es veu clarament està publicada a PORTA (1984).

5.La memòria de la qual està publicada en: ROVIRA (1993).

6.BOÜARD/RIU (1977:130), descriu aquesta tècnica.

7.ROVIRA (1993:18-20).

8.El nombre es confirmarà una vegada desenrunat l'ambient D.

9.El suposat paviment de terra batuda U.E. 9 i 10 es troba en una cota més baixa que els blocs que formen la part de baix de la porta.

10.Aquest perill és clarament descrit en l'Annex B, "Instrucciones para proceder en la conservación, mantenimiento y restauración de las obras de interés arquitectónico", punt 5 ("Intervenciones de consolidación de piedra o de ladrillos vistos"), de la "Carta del Restauro" de 1987. En MARTÍNEZ JUSTICIA (1996:215-216).

11.PARICIO (1995:39-41).

12.GARRIGA (1996:8-10).

13.Els elements heràldics del forrellat.

**PROJECTE DE DESENRUNAMENT DE
L'ESTANÇA SEMISOTERRÀNIA SUD-
OCCIDENTAL DEL CASTELL DEL TEMPLE DE
BARBERA.**

Abril, 1998.

Marcel Poblet Romeu.

El reompliment de runa que encara farceix l'estança semisotterrània sud-occidental del castell està prou documentat del punt de vista arqueològic a través de dues intervencions precedents: la publicada per C. Rovira i la darrera efectuada l'agost de 1997. Per això i per tal d'abaratir els costos de l'operació, proposem que part de les operacions encara pendents d'execució es facin de manera mecanitzada. A tal efecte, és imprescindible intervenir de forma bastant agressiva en el mur que suporta la teulada pel costat est del castell, eixamplant l'actual obertura fins a permetre l'accès de la maquinària a l'interior.

En la campanya de desenrunament de l'agost de 1997 es procedí a identificar el mur que sustenta la teulada del castell pel costat est com a Unitat Estratigràfica 5 i es va fer una avaluació de les possibles patologies d'aquest mur i s'establiren mesures a prendre-hi.

A continuació es reproduïxen les observacions que sobre el mur U.E. 5 es recullen en la memòria d'aquella campanya:

Aquest mur, de factura més recent que els murs perimetrals del recinte -de tres fulls, obrats amb grans carreus lligats amb morter i reblert de morter i pedres-, fou construït amb pedres procedents d'enderroc unides amb fang. La seva consistència, doncs, no és del tot òptima.

-Patologies observades:

1.En el primer pis -escoles- s'observen unes esquerdes localitzades bàsicament prop de les finestres. Possiblement foren causades en obrir - en moment indeterminat, però ja fa molts anys- les esmentades finestres. La remoció del guix que cobria el mur les va deixar a la vista.

No sembla que aquestes esquerdes signifiquin un perill immediat; no obstant, seria recomenable intervenir-hi.

2.En el mateix primer pis s'observa per la part exterior una línia diagonal al llarg de la qual falten alguns blocs de pedra. La causa sembla haver estat la caiguda (que es podria haver produït el segle passat) de la teulada que s'hi recolzava.

Considerem aquesta patologia més greu que l'anterior, ja que la zona afectada és susceptible de patir un procés d'erosió que n'acceleri la degradació. És necessari, per tant, intervenir-hi.

3. Sense que ho poguem qualificar pròpiament de patologia creiem convenient assenyalar la feblesa de fonamentació que sembla presentar aquest mur.

4. Tampoc constitueix actualment cap patologia, però en les zones on fou llevat l'arrebossat de guix i sorra es podria produir un afebliment de l'estructura.¹

Una cala de sondeig practicada en el sòl immediat al mur pel costat interior sud, a la dreta de l'actual obertura ha permès constatar que el mur compta amb un fonament d'almenys 0,50 m. de profunditat -respecte del nivell del terra actual, format per la part inferior dels enderrocs abocats dins del castell- i que està fet de pedra seca, amb pedres i carreus de tamany no massa gran. Les característiques poc sòlides del mur aconsellen aprofitar l'ocasió per a consolidar els fonaments.

D'altra banda, caldria que les intervencions que es practiquin tinguessin caràcter definitiu, a fi de no multiplicar els costos.

Per tot això, es fa necessari planificar les intervencions d'adequació del mur U.E. 5 al dit accés de maquinària dins de les dependències semisoterrànies, les quals haurien d'ajustar-se a les pautes que segueixen:

Intervenció de documentació d'estructures:

-Execució d'una petita intervenció de desenrunament al llarg del mur -pel costat interior- fins al mur sud (U.E. 1) del castell, a fi d'exhumar la totalitat del fonament d'aquest fragment de mur.

-Documentació de les diferents unitats estratigràfiques que hi apareguin.

Intervencions arquitectòniques:

-Consolidació del fonament de pedra seca amb morter de calç i sorra. Posterior reompliment de la cala de sondeig.

-Ampliació de l'obertura de la planta baixa per donar-li la mateixa llum que la porta oberta en el pis superior.

-Materials a utilitzar:

-2 bigues de ferro, que cal pintar amb mini de plom per a protegir-les de la corrosió.

-carreus de pedra obtinguts del propi mur (obertura de la porta) per a remuntar els muntants de la porta resultant.

-morter de calç i sorra.

-Aspecte final de la porta:

-Cal reomplir amb morter de calç i sorra les juntes de les pedres que formen el mur (exterior i interior) i a fi de reforçar-ne la fàbrica. La llinda metàl·lica haurà de quedar a la vista.

Justificació dels criteris emprats en la intervenció arquitectònica:

-La idea general de la intervenció parteix del fet que el mur U.E. 5 no reuneix gaire valor patrimonial. Es tracta d'un dels murs de més recent construcció del conjunt del Castell del Temple, fet amb una tècnica estrictament popular i utilitària, sense caràcter de fortificació. Però del punt de vista estructural constitueix un element bàsic del castell en la seva configuració actual, ja que suporta part del costat est de la teulada.

-El criteri a seguir serà, també, procurar que no siguin necessàries posteriors intervencions en les zones afectades i que, en tot cas, resultin reversibles i no impedeixin posteriors intervencions de manteniment i/o restauració.²

-Les deficiències de construcció del mur i la seva importància estructural aconsellen una enèrgica intervenció de reforçament de fonament, introduïnt morter entre els intersticis de les pedres que el formen. En aquest cas, s'ha procurat minimitzar la difícil reversibilitat de l'operació per mitjà de la tria d'una tècnica tradicional -no aplicada originàriament en el present mur, però

sí en els murs U.E. 1 i U.E. 3 en els quals s'*entrega*-, optant pel morter de calç i sorra.³

-Finalment, s'ha procurat diferenciar les zones del mur intervingudes de les que no ho siguin, partint del criteri de "màxima sobrietat" en la manera d'identificar les superfícies i materials nous.⁴ En la tria de l'acabat de la intervenció també hi ha tingut a veure el criteri d'homogeneïtat amb l'acabat que presenten els muntants i llindar de la porta que en la dècada de 1950 s'obrí en el nivell immediatament superior d'aquest mateix mur, on es procedí a un arrebossat amb ciment.

BIBLIOGRAFIA

AMIGÓ, J. i altres (1986): "El bullidor, jaciment medieval", **Quaderns d'estudis santjustencs**, III, Ajuntament de Sant Just Desvern.

BARCELÓ, M. i altres (1988): **Arqueología medieval. En las afueras del "medievalismo"**. Barcelona: Editorial Crítica, col. Historia medieval.

BATLLORI, A.; LLUBIÀ, L.I.M. (1974): **Ceràmica catalana decorada**. Barcelona: Editorial Vicens-Vives.

BOÜARD, M. de; RIU, M. (1977): **Manual de Arqueología Medieval. De la prospección a la historia**. Barcelona: Teide/Base.

FUGUET SANS, J.(1983): "Arquitectura del Castell de Barberà: dels orígens als templers". **Aplec de Treballs**, núm. 5, Montblanc, pp. 91-119.

— (1995): **L'arquitectura dels templers a Catalunya**. Barcelona: Rafael Dalmau.

GARRIGA CASTEBLANQUE, S. (1996): "La restauració de les restes arqueològiques de can Terrés", **Lauro, Revista del Museu de Granollers**, núm. 12 (juliol-desembre, 1996), pp. 5-10.

GONZÁLEZ, A. (1985): **Recerca i disseny. El monument com a document històric i com a objecte arquitectònic viu**. Barcelona: Diputació de Barcelona, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments.

HARRIS, E.C. (1989): **Principi di stratigrafia archeologica**. Roma: La Nuova Italia Scientifica.

LEENHARDT, M.; PADILLA, J.I.; THIRIOT, J.; VILA, J.M. (1993): "Primers resultats dels treballs al taller medieval de ceràmica grisa de Cabrera d'Anoia", **Estrat**, núm. 6 (octubre 1993), pp. 151-177.

LLUBIÀ, L.M. (1973): ***Cerámica medieval española***. Barcelona: Labor.

MARTÍNEZ JUSTÍCIA, Ma. J. (1996): ***Antología de textos sobre restauración. Selección, traducción y estudio crítico***. Jaén: Universidad de Jaén.

MONREAL, L.; BARRACHINA, J. (1983): ***El castell de Llinars del Vallès. Un casal noble a la Catalunya del segle XV***. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PARICIO, I. (1988): ***La construcció de l'arquitectura. 2 Els elements***. Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

— (1995): ***La construcció de l'arquitectura. 1 Les tècniques***. Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

PUIG i CADAFALCH, J.; FALGUERA, A.; GODAY, J. (1909-1918): ***L'arquitectura romànica a Catalunya***. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

QUEROL, M.A.; MARTÍNEZ DÍAZ, B. (1996): ***La gestión del Patrimonio Arqueológico en España***. Madrid: Alianza Editorial, col. Alianza Universidad Textos, núm. 161.

ROVIRA i MATA, C. (1993): ***El Castell del Temple de Barberà de la Conca***. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, núm. 4.

SANTACANA, J. (1986): ***L'excavació i restauració del castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès)***. Barcelona: Diputació de Barcelona, Monografies arqueològiques, núm. 6.

VILA i CARABASA, J.M. (1993): **"Excavacions arqueològiques a la plaça de Pius XII (Igualada)"**, *Estrat*, núm. 6 (octubre de 1993), pp. 179-195.

Notes.

1. Aquest perill és clarament descrit en l'Annex B, "Instrucciones para proceder en la conservación, mantenimiento y restauración de las obras de interés arquitectónico", punt 5 ("Intervenciones de consolidación de piedra o de ladrillos vistos"), de la "Carta del Restauro" de 1987. En Martínez Justicia (1996:215-216).

2. Segons els criteris establerts en la "Carta del Restauro" de 1987, art. 8.

3. En aquest sentit, la "Carta del Restauro" de 1987, annex B, "Planificació de les operacions de conservació i restauració", estableix que en els casos de patologies ordinàries és sempre preferible adoptar tècniques i materials tradicionals, els quals són més homogenis amb les obres que cal salvaguardar.

4. Segons recomenació de la "Carta del Restauro" de 1987, annex B, "Metodologia i tècniques d'intervenció", punt 2.

**INFORME SOBRE LES INTERVENCIONS DE
DESENRUNAMENT I DOCUMENTACIÓ
PRACTICADES A RAN DEL "PROJECTE DE
DESENRUNAMENT DE L'ESTANÇA
SEMISOTERRÀNIA SUD-OCCIDENTAL DEL
CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERÀ. ABRIL,
1998."**

Marcel Poblet Romeu.

Maig 1998.

Dins del projecte de continuació del desenrunament de les dependències semisoterrànies de la torre-habitació meridional del Castell del Temple de Barberà per a l'any 1998 es contemplà una intervenció arquitectònica en el mur identificat com a Unitat Estratigràfica núm. 5. Com a pas previ a la dita intervenció arquitectònica, per a facilitar la consolidació i reforçament del fonament d'aquest mur i amb l'objectiu de documentar l'estratigrafia de la zona abans de procedir a la dita intervenció arquitectònica, es va dur a terme un desenrunament parcial en forma de cala de sondeig i aplicant el mètode de registre estratigràfic de Harris.

Situació i dimensions de la cala.

-Es va practicar en l'Ambient B i al llarg de la U.E. 5.

-Mesurà 2 metres de llarg des del mur U.E. 1 i 0,50 metres d'ample.

És a dir, es localitzà des del mur sud fins la banda meridional de l'obertura practicada els anys 80 en la U.E. 5 per a accedir al semisoterrani.

Repertori estratigràfic.

-U.E. 13 (vegeu la Memòria de la campanya de desenrunament de 1997): Fou extret el que restava del farciment d'enderrocs (uns 0,40/0,50 metres de potència) que s'havia deixat en la campanya de desenrunament de l'agost de 1997.

-Sota del farciment aparegué la banqueta de fonamentació (identificada com a U.E. 8 en la campanya de 1997) del mur meridional U.E. 1.

-U.E. 15: A la mateixa cota que apareixia l'anterior banqueta de fonamentació U.E. 8 hi havia una prima capa de color cendrós que presentava barreja de calç. Tenia una potència al voltant de 1 cm. Podria correspondre a la U.E. 14 que ens va semblar identificar en la campanya 1997.

-A sota aparegué el tapàs natural del tossal (a 1,85 metres de la cota del peu de l'espitllera més pròxima situada a la dreta en el mur U.E. 1).

-El fonament del mur U.E. 5 recolzava directament sobre el tapàs i sobre la banqueta de fonamentació del mur U.E. 1. Les 2/3 primeres filades d'aquest mur estan construïdes de manera molt irregular, amb bastantes pedres de

tamany més petit i menys desbastades que les que es veuen a partir aproximadament de 1/1,50 metres d'alçada, a més presenta una disposició atalussada vers el costat oest.

Estudi arqueològic del mur U.E. 5

En la Memòria de la campanya de desenrunament de l'agost de 1997 fèiem esment d'alguns materials constructius exhumats entre el farciment de l'Ambient B i els relacionàvem amb aquest mur:

Un conjunt de blocs de pedra de forma poligonal amb 5 cares, més una sisena cara destinada a anar adossada a un mur. Sembla tractar-se de les peces d'uns pilars destinats a suportar el sostre d'una dependència noble. És possible que es tracti dels pilars sobre els quals descarregaven els arcs diafragmàtics que, segons la documentació moderna, hi havia en el Palau Nou construït el segle XIV. La presència d'alguns d'aquests blocs entre els elements que formen el mur que hem denominat U.E. 5, i també en les arcades que separen l'ambient B del C, pensem que podrà aportar suggerències importants, relacionades amb la cronologia relativa de l'evolució de l'edifici.

Inventari dels materials exhumats en la U.E. 13.

Núms. 1 al 5. Fragments informes de ceràmica grisa.

Núm. 6. Fragment informe de ceràmica vidriada marró.

Núms. 7 al 8. Fragments informes de ceràmica vidriada verda.

Núm. 9. Fragment de nansa de ceràmica vidriada verda.

Núm. 10. Fragment de figura de ceràmica vidriada verda.

Núm. 11. Fragment de vora de plat blau "de la ditada."

Cronologia: mitjan s. XVII (Batllori, 1974:73).

Núm. 12. Fragment de vora de plat petit amb sanefa similar al plat Batllori, 79 A, pertanyent al tipus "plats petits amb orles diverses." Cronologia: primera meitat del s. XVII.

Núm. 13. Fragment informe de ceràmica de pasta rogenca, que conserva parcialment una decoració pintada consistent en tres línies paral·leles roges. Podria tractar-se de ceràmica ibèrica.

Núm. 14. Fragment de teula.

Conclusions.

L'observació del mur indica tres coses bàsiques.

-Primer, que la tècnica constructiva és força deficient i no respon a una obra de fortificació.

-Segon, que el fonament és especialment deficient i sembla més un amuntegament de pedres que no pas un mur.

-Tercer, que entre els materials de què està construït s'hi observen dos blocs poligonals de 6 cares, dels que van aparèixer formant part del farciment de l'Ambient B, i dels quals també n'és visible un que forma part del mur U.E. 11.

-Quart, el farciment d'enderrocs dipositat a la base del mur U.E. 5 no pot ser anterior a mitjan segle XVII (degut a la presència del fragment de plat blau de la ditada inventariat amb el núm. 11).

El farciment de l'Ambient B i la construcció dels murs U.E. 5, U.E. 11 i U.E. 12 deuen correspondre, doncs, a un mateix moment, que podríem situar amb el dipòsit del citat farciment a principis del segle XVIII -segons les conclusions de la campanya de desenrunament d'agost del 1987. La funció dels citats tres murs paral·lels seria, doncs, de fonamentació d'una remodelació del castell efectuada per a reparar els desperfectes produïts durant la Guerra de Successió, per la qual cosa l'aspecte poc acurat tant de la part inferior del mur U.E. 5, com de les arcades dels altres dos murs citats, respondria a que s'havia previst que anessin soterrats.

Després que el castell patís greus desperfectes durant la Guerra de Successió,¹ els Hospitalers van decidir fer unes obres de remodelació que, seguint el criteri de màxima economia, permetessin usar l'edifici meridional del castell, possiblement com a simple magatzem dels censos que percebien a Barberà. Així, s'aixecaren els murs U.E. 5, U.E. 11 i U.E. 12 amb l'objectiu que suportessin, com encara fan avui, una nova teulada.

La poca consistència del suposat "paviment" documentat sota de l'enderroc podria ser conseqüència de la remoció del paviment original en l'àrea propera al mur U.E. 5 per tal d'assentar la base damunt del tapàs. Cal tenir en compte, però, que el farciment de runa presentava grans quantitats de calç i potser sigui aquesta la procedència de les taques d'aquest material que ens ha semblat veure sota la runa. En qualsevol cas la resolució de la qüestió de la presència, o no, d'un paviment i de les seves característiques queda supeditada a un desenrunament més complet de les dependències semisoterrànies.

BIBLIOGRAFIA

AMIGÓ, J. i altres (1986): "El bullidor, jaciment medieval", *Quaderns d'estudis santjustencs*, III, Ajuntament de Sant Just Desvern.

BARCELÓ, M. i altres (1988): *Arqueología medieval. En las afueras del "medievalismo"*. Barcelona: Editorial Crítica, col. Historia medieval.

BATLLORI, A.; LLUBIÀ, L.I.M. (1974): *Ceràmica catalana decorada*. Barcelona: Editorial Vicens-Vives.

BOÜARD, M. de; RIU, M. (1977): *Manual de Arqueología Medieval. De la prospección a la historia*. Barcelona: Teide/Base.

FUGUET SANS, J.(1983): "Arquitectura del Castell de Barberà: dels orígens als templers". *Aplec de Treballs*, núm. 5, Montblanc, pp. 91-119.

— (1995): *L'arquitectura dels templers a Catalunya*. Barcelona: Rafael Dalmau.

GARRIGA CASTEBLANQUE, S. (1996): "La restauració de les restes arqueològiques de can Terrés", *Lauro, Revista del Museu de Granollers*, núm. 12 (juliol-desembre, 1996), pp. 5-10.

GONZÀLEZ, A. (1985): ***Recerca i disseny. El monument com a document històric i com a objecte arquitectònic viu.*** Barcelona: Diputació de Barcelona, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments.

HARRIS, E.C. (1989): ***Principi di stratigrafia archeologica.*** Roma: La Nuova Italia Scientifica.

LEENHARDT, M.; PADILLA, J.I.; THIRIOT, J.; VILA, J.M. (1993): "Primers resultats dels treballs al taller medieval de ceràmica grisa de Cabrera d'Anoia", ***Estrat***, núm. 6 (octubre 1993), pp. 151-177.

LLUBIÀ, L.M. (1973): ***Cerámica medieval española.*** Barcelona: Labor.

MARTÍNEZ JUSTÍCIA, Ma. J. (1996): ***Antología de textos sobre restauración. Selección, traducción y estudio crítico.*** Jaén: Universidad de Jaén.

MONREAL, L.; BARRACHINA, J. (1983): ***El castell de Llinars del Vallès. Un casal noble a la Catalunya del segle XV.*** Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PARICIO, I. (1988): ***La construcció de l'arquitectura. 2 Els elements.*** Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

— (1995): ***La construcció de l'arquitectura. 1 Les tècniques.*** Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

PUIG i CADAVALCH, J.; FALGUERA, A.; GODAY, J. (1909-1918): ***L'arquitectura romànica a Catalunya.*** Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

QUEROL, M.A.; MARTÍNEZ DÍAZ, B. (1996): ***La gestión del Patrimonio Arqueológico en España.*** Madrid: Alianza Editorial, col. Alianza Universidad Textos, núm. 161.

ROVIRA i MATA, C. (1993): ***El Castell del Temple de Barberà de la Conca***. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, núm. 4.

SANTACANA, J. (1986): ***L'excavació i restauració del castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès)***. Barcelona: Diputació de Barcelona, Monografies arqueològiques, núm. 6.

VILA i CARABASA, J.M. (1993): **"Excavacions arqueològiques a la plaça de Pius XII (Igualada)"**, *Estrat*, núm. 6 (octubre de 1993), pp. 179-195.

Notes.

1. En aquest sentit, A. Palau (1912:18) recull la presència de tropes a Montblanc durant i immediatament després de la guerra. A més J. Porta (1984:103) documenta danys ocasionats per tropes reials en el terme de Barberà durant els anys 1708, 1709 i 1710.

La visita prioral efectuada a la comanda de Barberà el setembre de 1745 (ACA, OM, Sant Joan de Jerusalem, sig. 266, f. 10 r. - 13 v.) deixa clar que la Guerra de Successió havia ocasionat importants desperfectes en la majoria de les dependències del castell i especialment en aquelles que estaven situades a la banda nord del pati.

**MEMÒRIA DE LA CAMPANYA DE
DESENRUNAMENT I CONSOLIDACIÓ
D'ESTRUCTURES EN EL CASTELL DEL TEMPLE
DE BARBERÀ. Juliol 1998.**

Marcel Poblet Romeu.

Novembre de 1998.

Introducció.

Després de la campanya d'excavació arqueològica practicada a mitjan dècada de 1980 (Rovira, 1993) i de les diverses campanyes de desenrunament practicades en el semisoterrani de la gran torre-habitació meridional del Castell del Temple s'ha pogut documentar abastament la successió estratigràfica del lloc i la cronologia de l'enrunament. Per això, en el "Projecte de desenrunament de l'estança semisoterrània sud-occidental del Castell del Temple de Barberà. Abril, 1998" proposàvem la finalització del dit desenrunament amb mitjans mecanitzats, els quals d'altra banda no són incompatibles amb determinades situacions en què es pot trobar l'arqueòleg, tal i com demostren els nombrosos exemples que podríem citar, com, per exemple, McIntosh (1987:76).

L'objectiu d'aquesta campanya ha sigut el proposat per nosaltres mateixos en el "Projecte de desenrunament de l'estança semisoterrània sud-occidental del Castell del Temple de Barberà. Abril, 1998". Per tant, es tracta d'un objectiu doble: completar el desenrunament i consolidar algunes estructures.

1.El desenrunament.

1.1.Metodologia aplicada al desenrunament:

Hem mantingut la divisió de l'espai interior de la torre en ambients aplicada des de la campanya de desenrunament que vam dirigir l'agost de 1997.¹ Així com el mètode de registre estratigràfic de Harris.

1.2.Intervencions:

Les intervencions han estat practicades en els ambients B i D, procedint a la remoció de les restes de runa mitjançant una miniexcavadora mecànica, l'acció de la qual ha estat estretament supervisada per nosaltres.

Els objectius han estat fixats en la conclusió total del desenrunament d'aquest sector del Castell de la manera més ràpida i econòmica possible, però conservant i registrant tots els materials exhumats.

1.3.Repertori estratigràfic:

El repertori estratigràfic obtingut no ens ha aportat sorpreses i, tal com esperàvem, ha estat el mateix detectat en les nostres dues intervencions anteriors.²

1.4.Inventari del material arqueològic exhumat:

Ambient B.

Peces de vernís blanc i blau:

-Núm. 1: Fragment d'escudella tipus Batllori 79C. Cronologia: principis del s. XVII.

-Núm. 2: Fragment d'escudella amb motiu vegetal al fons semblant al del plat polícrom Batllori 67B: Cronologia principis del s. XVII (segons la cronologia atribuïda a les escudelles blaves) o mitjan s. XVII (segons la cronologia atribuïda al plat 67B).

-Núm. 3: Fragment d'escudella amb motiu anàleg al tipus Batllori 79C.

-Núm. 4: Orella d'escudella. Cronologia: principis s. XVII (Batllori, 1974: 91).

-Núms. 5 i 6: fragments de vora de plats. Cronologia s. XVII.

-Núm. 7: Fragment informe de plat.

Altres peces de vernís:

-Núm. 8: Fragment amb nansa i vora d'olla petita de vernís blanc. Pasta groguenca. Diàmetre de boca 9 cm.

Vidre:

-Núm. 9: fragment de peça de vidre que sembla una tapadora de forma més o menys cònica.

AMBIENT D:

Peces de reflexos daurats:

-Núm. 1: Fragment d'escudella. Diàmetre boca 10 cm; diàmetre fons 4,5 cm. Presenta restes de decoració fetes amb pinzell pinta de color marró. La mala qualitat del vernís durat sembla indicar que es tracti d'una producció de Reus. Aquestes produccions semblen correspondre al segle XVI o començament del XVII (Batllori, 1974:90); fins i tot sembla possible dur la seva cronologia fins a mitjan segle XVII (Martínez Cavió, 1982:236).

-Núm. 2: Fragment d'orella d'escudella de vernís blanc. Sembla correspondre a una peça de reflexos daurats que ha perdut la seva decoració per mala qualitat del vernís (producció de Reus?). Diàmetre de boca 13 cm.

Plats blaus:

-Núms. 3 al 11: Nou fragments d'un plat blau amb la vora decorada amb una orla de motius vegetals (tiges i fulles, i uns fruits arrodonits) i un bust de dona amb barret i collaret en el fons. Sembla correspondre al tipus dit "de transició" (Batllori, 1974:74-75). Cronologia: segona meitat s. XVII-principis s. XVIII. Diàmetre 36 cm.

-Núm. 12: Fragment de vora de plat "de Poblet" similar al tipus Batllori 98C. Segona meitat s. XVII.

-Núm. 13: Fragment de vora de plat petit amb orla similar al tipus Batllori 82A. Primera meitat s. XVII.

-Núm. 14: Fragment d'escudella.

-Núm. 15: Frag. fons de plat.

-Núm. 16: Frag. de plat.

-Núm. 17: Frag. de vora de plat petit.

-Núm. 18: Frag. informe.

-Núm. 19: Frag. informe.

Plats blancs:

-Núms. 20 al 32: Fragments de plats de vernís blanc. Corresponen a diversos plats de diàmetre mitjà-gran (circa 22 cm.).

Reflexos daurats:

-Núms 33 al 35: Tres fragments d'escudelles de vernís blanc que sembla haver perdut el vernís metàl.lic (núm. 33, diàmetre 12 cm.). Cronologia: s. XVI - mitjan s. XVII.

-Núm. 36: Fragment d'escudella amb el vernís metàl.lic molt desgastat.

-Núm. 37: Orella d'escudella de vernís metàl.lic, amb motiu vegetal. Presenta esquitxos accidentals de vernís blau en el revers.

Peces en verd vidriat:

-Núm. 38: Fons de poal que va contenir aigua (presenta importants restes de calç acumulada). Diàmetre 8 cm. Presenta una capa molt prima i amb tendència a esquerdar-se d'un vernís verd clar vidriat de mala qualitat.

-Núm. 39: Fragment de broc de la mateixa peça. Diàmetre 9 cm.

-Núms. 40 i 41: Dos frags. de la mateixa peça.

-Núm. 42: Fragment de cassoleta de fons pla amb ansa.

-Núm. 43: Broc.

-Núm. 44: Fragment de vora.

-Núm. 45: Fragment de vora.

-Núm. 46: Fragment de fons d'un recipient gran amb parts envernissades de color verd.

-Núm. 47: Fragment de vora de recipient de forma globular.

-Núm. 48: Fragment de fons de recipient de tamany gran amb l'exterior envernissat de color verd.

-Núms. 49-56: Vuit fragments informes.

Peces en melat vidriat:

-Núm. 57: Fragment de fons de recipient de gran tamany.

-Núm. 58: Fragment de fons de recipient de tamany petit.

-Núms. 59-60: Dos fragments de recipient de gran tamany amb l'interior envernissat de color melat; l'exterior sense vernís i amb decoració de línia incisa ondulant.

-Núms. 61-62: Dos fragments de vora de recipient de gran tamany; interior envernissat, exterior no envernissat i amb doble línia incisa recta.

-Núms. 63-64: Dos fragments de vora.

-Núm. 65: Fragment de vora de recipient amb l'interior envernissat.

-Núm. 66: Fragment de tapadora circular amb decoració de dues línies negres concèntriques en la vora a la cara exterior.

-Núm. 67: Fragment de tapadora circular de tamany petit.

-Núms. 68-78: Onze fragments informes.

Peces de ceràmica grisa:

-Núm. 79: Fragment de fons de recipient de tamany gran.

-Núm. 80: Fragment de fons de recipient de tamany mitjà.

-Núm. 81: Broc gros de càntir.

-Núm. 82: Ansa d'orella.

-Núm. 83: Ansa bífida.

-Núm. 84: Fragment d'ansa.

-Núm. 85-87: Tres fragments informes amb decoració incisa.

-Núms. 88-100: Tretze fragments informes.

Altres peces de ceràmica:

-Núm. 101: Ansa bífida de pasta rogenca que sembla haver perdut el vernís original (vidriat?).

-Núm. 102: Fragment de vora de plat (o tapadora?) amb vernís verdós molt desgastat (vidriat?).

-Núms. 103-104: Dos fragments informes de ceràmica marró.

-Núm. 105: Fragment informe de ceràmica rogenca amb cocció oxidant i reductora; possiblement ibèrica.

-Núm. 106: Fragment informe de ceràmica de pasta roja amb engalba exterior groguenca.

Vidre:

-Núm. 107: Fragment de cilindre de vidre. Diàmetre 8 mm.

-Núm. 108: Frag. de vora de vas de vidre amb decoració esmaltada blanca.

-Núm. 109: Fragment de fons de recipient.

-Núms. 110-112: Tres fragments.

1.5.Conclusions sobre la cronologia.

El plat de vernís blanc i blau que hem inventariat com a núms. 3 a l'11 de l'ambient D sembla dur-nos la cronologia del conjunt vers principis del segle XVIII.

La presència d'un fragment de ceràmica ibèrica (ambient D, núm. 105) sembla apuntar que la present unitat estratigràfica està constituïda per una barreja de runa. Cal recordar la documentació de materials ibèrics durant la intervenció efectuada per C. Rovira (1993).

2.Consolidació d'estructures.

La recuperació d'aquest sector del Castell del Temple no podia concloure únicament amb la finalització de l'extracció de la runa abocada a les estances semisoterrànies. En el *Projecte de desenrunament de l'estança semisoterrània sud-occidental del Castell del Temple de Barberà. Abril, 1998* ja havíem advertit de les conseqüències estructurals que aquesta remoció podia ocasionar en el mur que separa els ambients A i B, i havíem suggerit unes actuacions concretes. Dites actuacions de consolidació es van dur a terme a continuació del desenrunament.

2.1. Intervencions sobre el mur U.E. 5:

-Consolidació del fonament de pedra seca amb morter de calç i sorra. Al llarg de la cala de sondeig oberta l'abril de 1998 i posterior reompliment de la cala de sondeig amb el mateix morter.

-Ampliació de l'obertura de la planta baixa per donar-li una llum aproximadament igual a la de la porta oberta en el pis superior.

-Rejuntar les pedres que formen el mateix mur i aplomar-lo fins a l'alçada de l'inici del pis superior, emprant morter de calç i sorra.³

2.2. Intervencions sobre l'escala existent en l'àmbit C i que està adossada al mur U.E. 3:

Donat que no s'hi havia d'intervenir arqueològicament de moment no li fou assignada cap denominació com a unitat estratigràfica. Es tracta d'un element posterior als murs U.E. 1, U.E. 2, U.E. 3 i U.E. 4 (és a dir, a la construcció de la torre-habitació medieval) i anterior al farciment d'enderrocs que omplia tot el semi-soterrani; la seva cronologia no sembla pas medieval i en qualsevol cas és incerta.

No estava previst intervenir sobre aquest element, però la remoció dels enderrocs que se li adossaven va provocar el moviment d'algunes de les seves pedres, la qual cosa va obligar a consolidar-les amb morter de Portland.

BIBLIOGRAFIA

AMIGÓ, J. i altres (1986): "El bullidor, jaciment medieval", *Quaderns d'estudis santjustencs*, III, Ajuntament de Sant Just Desvern.

BARCELÓ, M. i altres (1988): *Arqueología medieval. En las afueras del "medievalismo"*. Barcelona: Editorial Crítica, col. Historia medieval.

BATLLORI, A.; LLUBIÀ, L.M. (1974): ***Ceràmica catalana decorada***. Barcelona: Editorial Vicens-Vives.

BOÜARD, M. de; RIU, M. (1977): ***Manual de Arqueologia Medieval. De la prospecció a la història***. Barcelona: Teide/Base.

FUGUET SANS, J.(1983): "Arquitectura del Castell de Barberà: dels orígens als templers". ***Aplec de Treballs***, núm. 5, Montblanc, pp. 91-119.

— (1995): ***L'arquitectura dels templers a Catalunya***. Barcelona: Rafael Dalmau.

GARRIGA CASTEBLANQUE, S. (1996): "La restauració de les restes arqueològiques de can Terrés", ***Lauro, Revista del Museu de Granollers***, núm. 12 (juliol-desembre, 1996), pp. 5-10.

GONZÀLEZ, A. (1985): ***Recerca i disseny. El monument com a document històric i com a objecte arquitectònic viu***. Barcelona: Diputació de Barcelona, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments.

HARRIS, E.C. (1989): ***Principi di stratigrafia archeologica***. Roma: La Nuova Italia Scientifica.

LEENHARDT, M.; PADILLA, J.I.; THIRIOT, J.; VILA, J.M. (1993): "Primers resultats dels treballs al taller medieval de ceràmica grisa de Cabrera d'Anoia", ***Estrat***, núm. 6 (octubre 1993), pp. 151-177.

LLUBIÀ, L.M. (1973): ***Cerámica medieval española***. Barcelona: Labor.

McINTOSH, J. (1987): ***Guía práctica de Arqueología***. Madrid: Hermann Blume.

MARTÍNEZ JUSTÍCIA, Ma. J. (1996): ***Antología de textos sobre restauración. Selección, traducción y estudio crítico.*** Jaén: Universidad de Jaén.

MONREAL, L.; BARRACHINA, J. (1983): ***El castell de Llinars del Vallès. Un casal noble a la Catalunya del segle XV.*** Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PARICIO, I. (1988): ***La construcció de l'arquitectura. 2 Els elements.*** Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

— (1995): ***La construcció de l'arquitectura. 1 Les tècniques.*** Barcelona: Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya.

PUIG i CADAVALCH, J.; FALGUERA, A.; GODAY, J. (1909-1918): ***L'arquitectura romànica a Catalunya.*** Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

QUEROL, M.A.; MARTÍNEZ DÍAZ, B. (1996): ***La gestión del Patrimonio Arqueológico en España.*** Madrid: Alianza Editorial, col. Alianza Universidad Textos, núm. 161.

ROVIRA i MATA, C. (1993): ***El Castell del Temple de Barberà de la Conca.*** Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, núm. 4.

SANTACANA, J. (1986): ***L'excavació i restauració del castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès).*** Barcelona: Diputació de Barcelona, Monografies arqueològiques, núm. 6.

VILA i CARABASA, J.M. (1993): "Excavacions arqueològiques a la plaça de Pius XII (Igualada)", ***Estrat***, núm. 6 (octubre de 1993), pp. 179-195.

Notes.

¹ Vegeu: *Memòria de la campanya de desenrunament del Castell del Temple de Barberà, agost 1997.*

² Vegeu: *Memòria de la campanya de desenrunament del Castell del Temple de Barberà, agost 1997 i Informe sobre les intervencions de desenrunament i documentació practicades a ran del "Projecte de desenrunament de l'estança semisoterrània sud-occidental del Castell del Temple de Barberà. Abril, 1998."*

³ En arribar al Castell per supervisar les intervencions sobre aquest mur vam comprovar que l'empresa executora no havia seguit les nostres instruccions quant al tipus de morter i que s'havia procedit a fer servir morter de ciment Portland. En copsar que les operacions gairebé s'havien enllestit es va valorar que era convenient no fer-los rectificar a fi de no endarrerir els treballs i poder procedir al desenrunament (que va ser en part posterior), sobretot després d'avaluar el comportament òptim que havia tingut al llarg de més de quaranta anys el morter de Portland que s'havia aplicat sobre el mateix mur en el pis immediatament superior.

Annex núm. 4.

**PROJECTE GENERAL D'INTERVENCIÓ EN EL CASTELL DEL
TEMPLE APROVAT PEL PLE DE L'AJUNTAMENT DE BARBERÀ DE LA
CONCA.¹**

¹ El document inclòs a continuació ha estat elaborat per nosaltres seguint un encàrrec de l'Ajuntament de Barberà de la Conca.

**PROJECTE GENERAL
D'INTERVENCIÓ EN EL CASTELL
DEL TEMPLE DE BARBERÀ DE
LA CONCA.**

Desembre 1999.

Contingut.

PRESENTACIÓ.

1.-EL CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERÀ DE LA CONCA.

- 1.1.Descripció del Castell.
- 1.2.El Castell del Temple. Esbós històric.
- 1.3.Situació actual del Castell.

2.-POTENCIALITATS I OBJECTIUS.

3.-DEFINICIÓ DELS EQUIPAMENTS CULTURALS PREVISTOS EN LA PROPOSTA.

4.-EL PLA DIRECTOR DE LA INTERVENCIÓ.

4.1.Desenvolupament del Pla Director i relacions entre el Pla d'Actuació Patrimonial i el Pla d'Actuació Arquitectònica.

4.2.El Pla d'Actuació Patrimonial: desenvolupament.

4.2.1.El Centre d'Interpretació dels Ordes Militars (CIOM) i el Centre d'Interpretació del Castell de Barberà (CICBAR).

1.Fases de l'actuació.

2.Desenvolupament dels equipaments de Presentació del Patrimoni.

4.2.2.El Centre de Documentació i Investigació dels Ordes Militars.

4.2.3.Criteris generals per a les intervencions de conservació i restauració.

4.3.El Pla d'Actuació Arquitectònica.

4.3.1.Concreció de les actuacions sol·licitades al Pla d'Actuació Arquitectònica.

NOTES.

L'interès de Barberà en la recuperació del seu Castell no ve de curt, des de fa molts anys, tot i que de manera esporàdica, s'hi ha anat fent actuacions, ja fos per iniciativa municipal o de la societat civil a través de campanyes de treball voluntari. Com a conseqüència de l'interès manifestat pels barberencs en la recuperació d'aquest conjunt monumental, el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya hi impulsà una campanya d'excavació arqueològica¹ i posteriorment aquest Ajuntament procedí a consolidar i reconstruir la teulada. Amb tot, les intervencions citades no van solucionar alguns problemes importants del Castell el Temple, entre els quals destaca el progressiu deteriorament que pateix per causa de l'abandonament a què es veu abocat per falta d'ús definit.

L'Ajuntament de Barberà de la Conca, escoltant els requeriments de la societat civil d'aquesta vila, va encetar l'any 1996 un programa d'actuacions en el Castell del Temple amb l'objectiu de recuperar aquest conjunt monumental, que es trobava en seriós perill. Fruit d'aquest interès, s'elaborà un primer Projecte d'Intervenció que, en les seves línies bàsiques es recull i amplia en el present Projecte General d'Intervenció.

La feblesa pressupostària de l'Ajuntament de Barberà i l'envergadura de tal Projecte féu veure clar que resultava imprescindible la recerca de finançament entre totes les instàncies possibles. Com a resultat d'aquest esforç, el Castell del Temple de Barberà ha estat inclòs en el programa d'actuacions del trienni 99/01 de l'1% cultural de la Generalitat de Catalunya. Així mateix, s'ha assolit el compromís de la Diputació de Tarragona per a l'aportació d'un ajut que serà invertit en la intervenció que es derivi del dit programa d'actuació de l'1% cultural.

El Castell del Temple de Barberà constitueix un element important en les vivències de multitud de generacions de barberencs -encara no fa vint anys, i des de mitjan segle passat, que s'hi ubicava l'escola pública d'aquesta localitat- i mou les sensibilitats de tots aquells que el senten lligat a la seva infantesa, molts

dels quals també ja fa temps que treballen darrera la idea de la seva recuperació. Creiem que tant les disposicions vigents -**Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Arquitectònic d'Europa de 1985**, article 14- que comprometen les autoritats encarregades de la gestió del patrimoni arquitectònic del nostre país a tenir en compte, consultar i col·laborar amb les col·lectivitats, institucions i associacions locals en totes les actuacions de conservació i restauració, així com la munió de sensibilitats que hi ha darrera de les actuacions que es portin a terme sobre el Castell, aconsellen assolir el màxim consens entre tots els sectors implicats. Per aquest motiu, i abans de procedir-ne a l'aprovació, el present Projecte General d'Intervenció ha estat sotmès a la consideració d'Amics del Castell de Barberà, associació que organitza i representa aquella part de la societat civil més directament implicada en les actuacions que es portin a terme en el Castell del Temple d'aquesta vila.

Aquest Ajuntament, conscient de la importància que a partir d'aquest moment poden adquirir les intervencions que es facin en el Castell i de la conveniència que dites intervencions tinguin una repercussió positiva per a les necessitats de la nostra vila, aprova, seguint l'informe aportat pel Taller de Projectes, Patrimoni i Museologia de la Universitat de Barcelona, el present Projecte General d'Intervenció, amb l'objectiu de definir les pautes que guiïn l'Actuació Arquitectònica, que s'haurà de derivar de la inversió dels fons que la Generalitat de Catalunya i aquest Ajuntament aportaran dins en el marc del Conveni que signaran per a donar efecte al ja citat Programa de l'1% cultural.

1.EL CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERÀ DE LA CONCA

1.1.Descripció del Castell.

El denominat Castell del Temple de Barberà està integrat per un conjunt de construccions i de restes arqueològiques que corresponen a èpoques diferents, que, *grosso modo*, podem situar entre els segles III a.n.e. i XIX. Amb

tot, cal distingir entre el conjunt d'elements coneguts de totes aquestes èpoques aquells que tenen més valor patrimonial:

1.-Les restes ibero-romanes, que es podrien relacionar amb un establiment -possiblement un poblat fortificat- iber,² no presenten prou entitat com per pensar en una consolidació i conservació. Potser una excavació arqueològica més extensa exhauriria restes més importants, però el que avui coneixem no reuneix més que un valor limitat.

2.-Els elements medievals, però, sí que reuneixen gran importància. Aquests elements corresponen a diferents èpoques i sovint estan superposats en una mateixa unitat arquitectònica. Els podríem descriure de la manera que segueix:

a)Una gran torre-habitació rectangular (22,9 x 5,35 m.) amb murs de 1,6 m. de gruix, diverses espitlleres i una porta amb arc dovellat en el seu extrem est. Sembla possible datar aquest *domicilium* a mitjan segle XII.

b)Una altra torre més petita (8,9 x 3,4 m.), adossada al costat nord de l'anterior i que conserva una volta de canó que cobreix la planta soterrània.

c)Una galeria porticada adossada als elements anteriors que consta de 3 grans arcs de mig punt.

d)El que resta d'un edifici de dimensions considerables -avui desaparegut en la seva major part-, la datació del qual sembla correspondre a la segona meitat del segle XIV. Aquest element està adossat a la cara oest dels elements "a" i "b".

Aquests quatre elements presenten afegits que van dels segles XVII al XIX en les plantes superiors i -actualment- estan connectats entre si interiorment. Tots ells estan coberts per una teulada que fou reparada a mitjan dècada de 1980 i consten de planta semisoterrània, planta baixa, pis i golfes.

Així mateix, també formen part del conjunt:

e)Una muralla que delimita un recinte d'uns 70 x 30 m. En el seu

extrem oest presenta una torre de planta circular i sembla -per la tipologia constructiva- correspondre al segle XI. L'extrem est del recinte és més recent i sembla contemporani de la gran torre-habitació ja descrita. L'estat de conservació d'aquesta muralla i torre no és gaire bo, estan força degradats.

1.2.El Castell del Temple de Barberà. Esbós històric.

ELS INICIS.

Durant el període que es situa entre els segles X i XI, podria haver-se bastit algun tipus de fortificació damunt del puig de Barberà, la qual hauria estat destruïda en el transcurs de les ràtzies musulmanes de principis del segle XI.

L'estabilització de la frontera amb al-Andalus hauria permès la construcció d'unes estructures defensives més sòlides a mitjan segle XI, però haurien estat novament objecte de destrucció per un assalt musulmà a final d'aquest segle. Aquestes estructures semblen correspondre amb les esmentades restes d'una torre de planta circular i d'una muralla, i possiblement foren reconstruïdes entre final segle XI i inicis del XII.

EL CASTELL TEMPLER.

Entre 1132 i 1134, el comte de Barcelona i el d'Urgell (qui havia rebut el castell de Barberà del primer com a feu el 1067) cediren els seus drets sobre Barberà (castell i senyoria) a l'orde del Temple. Després d'un litigi amb Pere de Puigverd -fins llavors senyor de Barberà-, s'establí la comanda templera durant els anys setanta del segle XII.

EL CASTELL HOSPITALER.

El 1312 tingué lloc la dissolució de l'orde del Temple i tots els seus béns passaren al també orde militar de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem.

La Comanda hospitalera de Barberà assolí la seva màxima esplendor al llarg del segle XIV, sobretot gràcies a la predilecció que tingué per aquest lloc el gran prior de l'orde de l'Hospital a Catalunya, fra Guillem de Guimerà. Dit prior sovint hi residí i va morir-hi l'any 1396. Les seves despulles foren col·locades en una ossera gòtica que hi havia en una fornícula del mur nord de la capella del castell; la fornícula encara es conserva avui en el mateix mur i l'ossera està exposada al Museu Diocesà de Tarragona.

Així mateix, el gran prior Guimerà va ordenar una important ampliació de les dependències del Castell del Temple, afegint-hi diverses construccions, la major part de les quals avui estan enderrocades.

El 1442 la Comanda de Barberà es convertí en la seu de capital de província de l'orde, en celebrar-s'hi capítol provincial.

A partir del segle XVII l'Orde de l'Hospital entrà en franca decadència. Mentre, els conflictes bèl·lics -la guerra dels Segadors i la de Successió-, anaren minant els edificis del castell de Barberà, tot i que els successius grans priors hospitalers van procurar reparar els desperfectes provocats per dites guerres.

Des de final segle XVIII la situació de l'orde es féu cada cop més precària fins que el 1851 fou dissolt i els seus béns passaren a l'Estat.

EL CASTELL ALS DARRERS TEMPS

L'Estat va llogar el castell primer a un particular i després -1857- a l'Ajuntament de Barberà, perquè el destinés a escoles públiques. Finalment, el 1858, l'Estat cedí la propietat del Castell de Barberà a l'Ajuntament i va continuar fent la funció d'escola pública fins a principis de la dècada de 1980.

1.3.Situació actual del Castell.

El tossal sobre el qual s'arrecera la localitat de Barberà de la Conca està coronat per un element emblemàtic, fita visible des de gran part de la comarca. El Castell del Temple de Barberà, però, avui dia no és més que un casalot vell i buit, voltat d'unes poques ruïnes. Actualment no se li dóna cap ús prou definit, entre d'altres coses, perquè no reuneix les infraestructures mínimes necessàries.

La degradació del Castell del Temple no és un procés recent, però des que en la dècada de 1980 cessà en la funció que havia estat desenvolupant al llarg de més d'un segle d'albergar l'escola pública de la localitat s'ha accelerat el deteriorament dels elements que resten d'aquell conjunt monumental.

L'expressat deteriorament està afavorit per la davallada demogràfica que, de 1950 ençà, ha experimentat el municipi en què s'ubica. Es tracta d'una instal·lació massa onerosa per a una localitat tan petita com és avui Barberà de la Conca i les obres de manteniment que s'hi han anat fent, a més de diverses iniciatives de voluntariat que han partit de la seva societat civil, només han pogut alentir el procés de degradació.

A banda del seu gran valor patrimonial, el conjunt monumental del Castell del Temple de Barberà, **compta amb unes extenses dependències** -aquelles que durant tants anys havien fet d'escola- **aptes per a poder-hi ubicar equipaments de molt diversa índole.**

Una intervenció arquitectònica duta a terme pocs anys abans i que reconstruí la teulada, sembla ja haver solucionat la patologia més destacada de l'edifici i augura una relativament econòmica adequació per a nous usos. Per tant, **és a totes llums evident que cal fer-hi quelcom per a preservar-lo de la progressiva degradació a què sembla abocat.**

D'altra banda, el municipi de Barberà presenta problemes derivats dels desequilibris territorials que afecten Catalunya i de la crisi general de l'agricultura europea. Per això, i tenint en compte les dificultats pressupostàries per les quals

passen les institucions gestores del patrimoni cultural, es fa evident que **la instal·lació de qualsevol tipus d'equipaments en el Castell del Temple no pot convertir-se en una hipoteca que dreni les finances de la vila i obligui els barberencs al cap de pocs o molts anys a contemplar un naufragi**. Ans al contrari, si fos possible caldria que els equipaments que s'hi ubiquin tendeixin, com a mínim, a **l'autososteniment** i, en qualsevol lloc, **que permetin dinamitzar la vida d'aquesta localitat, aprofitant al màxim les seves potencialitats**. L'avaluació dels factors econòmics -la incidència econòmica que pugui tenir el Castell sobre la vila-, per tant, se'ns mostra com quelcom a no perdre de vista.

2.POTENCIALITATS I OBJECTIUS.

El present Projecte pretén assolir **dues línies d'objectius** connectades entre si, del punt de vista que una requereix l'altra.

Seguint les indicacions recollides en els principals documents de caràcter internacional relatius a la conservació i restauració del patrimoni arquitectònic, les modernes actuacions de salvaguarda de dit patrimoni han de tendir a dotar aquests edificis d'un ús en el context contemporani. La **Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Arquitectònic d'Europa de 1985** (Carta de Granada), ratificada per l'Estat Espanyol el 27 d'abril de 1989, en l'article 11, estableix que els Estats signants es comprometen a afavorir l'ús dels béns protegits segons les necessitats contemporànies, impulsant la seva adaptació als nous usos, tot respectant el seu caràcter patrimonial. Aquesta idea no és pas recent, sinó que ens podem remuntar, per exemple, a la **Carta de Venècia de 1964**, on s'establí -article 5- que la conservació d'aquest patrimoni es veu afavorida pel seu ús en funcions útils per a la societat.

Partint d'aquestes concepcions modernes, la primera línia d'objectius que ens marquem busca **aconseguir salvar el conjunt monumental** constituït pel

Castell del Temple, **dotant-lo de funció en el context contemporani**. Aquesta funció, però, no pot entrar en contradicció amb el caràcter històric i patrimonial del Castell, per la qual cosa, i un cop feta una primera avaluació de les potencialitats que reuneix, sembla clar que la instal·lació d'equipaments de tipus cultural pot ser la millor solució.

La segona línia d'objectius, anant més enllà de la simple intervenció patrimonial, busca **que qualsevol intervenció en el Castell tingui una incidència positiva sobre la vila de Barberà**, generant una dinamització de la vida local gràcies a l'atracció de visitants que el funcionament dels citats equipaments culturals hauria de produir. **El caràcter depressiu de l'economia barberenca faria -en cas contrari- que la seva gent no entengués el sentit d'una intervenció que no aspirés a generar els resultats expressats.**

3.DEFINICIÓ DELS EQUIPAMENTS CULTURALS PREVISTOS EN LA PROPOSTA.

La definició de què acabarà sent el Castell del Temple no és qüestió secundària. Qualsevol de les intervencions arquitectòniques que s'hi dugui a terme han de ser **conseqüència d'uns objectius clars** que confereixin a dites intervencions el caràcter de **màxima eficiència possible**, evitant haver de fer ulteriors intervencions que solucionin mancances detectades *a posteriori*.

Seguint les directrius contemplades a l'article 15, punt 2, de la **Carta de Granada de 1985**, en què s'estableix que els Estats signants es comprometen a dur a terme polítiques d'informació i de sensibilització de l'opinió pública vers el patrimoni arquitectònic, especialment amb l'ajut de les tècniques modernes de difusió i d'animació, la **Didàctica del Patrimoni** apareix com la disciplina científica especialment adreçada a l'assoliment de dits compromisos i capaç de catalitzar els objectius generals ja exposats.

Dites directrius europees de 1985, remarquen que **seran objectius**

especials el públic escolar i el fet de posar en relleu els lligams entre l'arquitectura, les arts, les tradicions populars i els modes de vida. Tots aquests objectius estan inclosos dins del camp d'estudi dels espais de presentació del patrimoni de què s'ocupa la **Didàctica del Patrimoni** i per aquest motiu han estat valorats molt positivament els suggeriments fets pel **Taller de Projectes, Patrimoni i Museologia de la Universitat de Barcelona** i s'ha decidit canalitzar les intervencions en el Castell del Temple cap a la gènesi d'uns espais destinats a presentar el patrimoni, així com triar la metodologia pròpia de la citada disciplina per tal de dur-ho a terme.

Un cop feta l'avaluació prèvia de potencialitats per part del Taller de Projectes, Patrimoni i Museologia de la Universitat de Barcelona, **els equipaments culturals que es proposa ubicar en el Castell del Temple són tres:**

- 1.-El **Centre d'Interpretació dels Ordes Militars (CIOM).**
- 2.-El **Centre d'Interpretació del Castell de Barberà (CICBAR).**
- 3.-El **Centre de Documentació i Investigació dels Ordes Militars (CDIOM).**

Les dues primeres realitzacions constitueixen pròpiament **espais per a la presentació del patrimoni**, mentre que la tercera es concep com un **equipament al servei de la investigació** i, per tant, no constitueix una fi en si mateixa, sinó un mitjà que es pretén posar a disposició dels investigadors sobre els ordes religioso-militars. Més endavant s'ampliarà la significació de cadascun dels tres equipaments proposats.

4.EL PLA DIRECTOR DE LA INTERVENCIÓ.

Els condicionants derivats del propi objecte a intervenir -el Castell del

Temple- i dels equipaments culturals que s'hi projecta instal·lar amb dita intervenció requereixen el disseny de **dues línies paral·leles** -però a la vegada interconnectades- **de treball**.

D'una banda, és necessari dur a terme el **Diagnòstic arquitectònic**, que permeti detectar les possibles **patologies** de les estructures que integren el conjunt monumental i procedeixi a l'elaboració de les **planimetries** i del **pressupost** de la intervenció arquitectònica que posi remei a les patologies abans esmentades i, així mateix, també el pressupost derivat de les intervencions de restauració i d'adequació a nous usos que seran suggerides per l'altra línia de treball. Aquesta primera línia de treball ha de tenir com a resultat l'elaboració d'un **Pla d'Actuació Arquitectònica** (PAA).

Amb tot, cal no oblidar que la moderna concepció del tractament que cal donar al patrimoni arquitectònic considera que qualsevol intervenció de conservació i/o restauració requereix l'estudi històric i arqueològic previ del monument. Així, un document tant acceptat internacionalment com la **Carta de Venècia de 1964**, estableix en el seu **article 9** que la restauració estarà sempre precedida dels citats estudis. En la mateixa línia, la més recent **Carta del Restauro italiana de 1987** recull en el seu **article 2** que les intervencions de restauració hauran d'anar precedides -ampliant els camps establerts per l'anterior document de 1964- de *tot tipus d'indagacions cognoscitives prèvies* i en el seu **Annex A** remarca encara més que cap projecte d'intervenció arquitectònica es pot considerar idoni per a passar a la fase d'execució si no ha estat fet abans el referit estudi del monument, el qual estudi "*s'ha de convertir en guia per a les intervencions de conservació i restauració.*" Per altra banda, la **Carta de Granada de 1985** estableix en el seu **article 11** la necessitat de respectar el caràcter històric i arquitectònic dels monuments, el qual respecte resulta igualment impossible sense una anàlisi històrica i arqueològica. Partint d'aquests fonaments, la **Llei del Patrimoni Cultural Català de 1993, Títol II, capítol 2, article 34.3** es pronuncia igualment en aquest sentit.

Per tant, com a referència del PAA resulta imprescindible procedir a realitzar el ***Diagnòstic de la funcionalitat històrico-cultural*** del Castell del Temple, a través del qual sigui possible la detecció dels seus valors històrics, artístics i patrimonials. Aquesta segona línia de treball ha de donar lloc a l'elaboració d'un ***Pla d'Actuació Patrimonial*** (PAP).

La conjunció de les dues línies referides donarà lloc a la transformació de l'actual Castell del Temple en els tres equipaments culturals ja esmentats i avançar camí en l'assoliment dels objectius generals del Projecte.

Igualment resulta necessari l'estudi de la funcionalitat històrico-cultural per tal d'establir de manera científica quins han estat els usos històrics del monument, a fi que els resultats siguin útils per a definir els usos que haurà de tenir contemporàniament. De tota manera, **cal deixar clar que el Castell del Temple no podrà recuperar mai els usos antics a què se'l destinà, sinó que necessàriament hauran d'estar adaptats a les noves necessitats, pròpies del segle XXI.**

4.1.Desenvolupament del Pla Director i relacions entre el PAA i EL PAP.

El desenvolupament del **Pla d'Actuació Patrimonial** ha de donar lloc al disseny dels equipaments abans citats:

-El CIOM: implicarà el disseny d'un *espai destinat a la presentació del patrimoni* i d'un conjunt de *materials didàctics* destinats als visitants.

-El Centre d'Interpretació del Castell de Barberà (CICBAR): la funció d'aquest equipament consistirà a fer comprensible el conjunt monumental i es concebrà relacionat amb el projecte del CIOM, del qual esdevindrà complement. **Inclourà un projecte de restauració arquitectònica**, que haurà de constituir la seva peça fonamental.

El CIOM i el CICBAR formen una part del Projecte d'intervenció que s'inscriu pròpiament dins de la Didàctica del Patrimoni i, com a tal, **requerirà unes respostes complexes per part del Pla d'Actuació Arquitectònica**: no únicament l'**adequació dels espais actuals als nous usos**, sinó també **intervencions de conservació i de restauració** que permetin convertir el conjunt monumental en una eina al servei de la comprensió del patrimoni.

-El CDIOM:

El Centre d'Informació i Documentació dels Ordes Militars requerirà només l'adequació dels espais actuals al nou ús.

Pel seu cantó, el **Pla d'Actuació Arquitectònica ha de donar resposta a les patologies estructurals que s'hi pugui detectar i als requeriments plantejats pel PAP**. En tots els casos les intervencions arquitectòniques que es dissenyin hauran de tenir en compte els valors històrics, artístics i patrimonials detectats durant el procés d'investigació de la funcionalitat històrico-cultural.

4.2.El Pla d'Actuació Patrimonial: desenvolupament.

4.2.1.El Centre d'Interpretació dels Ordes Militars (CIOM) i el Centre d'Interpretació del Castell de Barberà (CICBAR).

1.Fases de l'actuació.

Les fases a través de les quals caldrà dur a terme l'apartat inscrit en la Didàctica del Patrimoni depenen de la metodologia d'investigació pròpia de la disciplina i de les característiques que presenta el monument a intervenir.

Fase 1. Investigació històrica i arqueològica.

És necessari procedir a la investigació del conjunt monumental a partir de les metodologies històrica i arqueològica, a fi de documentar tota la informació possible respecte de les característiques que presentà el Castell del Temple en els diferents períodes històrics i quines transformacions va experimentar al llarg del temps.

Per a la investigació històrica resulta necessària la consulta d'arxius, mentre que per a la investigació arqueològica es fa imprescindible dur a terme l'excavació dels sectors del Castell coneguts com a *Pati* i *Hort*, a banda de nous sondejors en els elements ja excavats i de les intervencions que la pròpia marxa dels treballs pugui suggerir.

Fase 2. Elaboració de les hipòtesis d'intervenció patrimonial.

A partir de la informació recollida en la Fase 1, cal procedir a una reelaboració. Cal fer el processament de la informació, l'elaboració i organització de les dades a fi de definir unes imatges i paisatges virtuals sobre suports diversos (llenguatge, cartografia, iconografia, audiovisual, etc.). Així mateix, cal que dites imatges i paisatges virtuals puguin ser aplicats als destinataris diversos a qui finalment va adreçat el Projecte.

Una part de la informació tractada serà susceptible de ser definida a través d'un suport arquitectònic. D'aquesta manera, dins d'aquesta segona fase, la investigació patrimonial procedirà a **l'elaboració i ponderació de les hipòtesis de restauració, adreçades a l'actuació arquitectònica (PAA).**

Fase 3. Execució. Elaboració del Pla d'Actuació Patrimonial.

Acotant definitivament l'horitzó destinatari, i partint de les *imatges* generades en la fase precedent, cal procedir a la seva aplicació pràctica, donant lloc al disseny del conjunt de materials didàctics i del projecte de presentació del patrimoni (que, com ja s'ha dit, inclourà la restauració d'alguns elements del Castell del Temple). És a dir, cal procedir al veritable disseny del CIOM i del CICBAR.

Arribats a aquest punt, el PAP es veu obligat a cedir el protagonisme al **Pla d'Actuació Arquitectònica** a fi que aquest procedeixi a la restauració i adequació d'espais.

2.Desenvolupament dels equipaments de presentació del patrimoni:

-EI CIOM:

Aquest és un equipament de destinat a la presentació del patrimoni que pretén atendre tres sectors bàsics de públic:

-La **demanda educativa reglada**: des de l'Ensenyament Primari a l'Universitari, passant pel Secundari.

-La **demanda turística** de caràcter específicament **cultural**.

-La **demanda turística en general**.

Hi ha la voluntat de captar l'atenció d'aquests tres sectors oferint-los una lectura, adequada als seus interessos, necessitats i capacitats, de **tres qüestions centrals**:

-Què eren els Ordes Militars?

-Quines eren les seves relacions amb la societat?

-Què era una comanda d'un Orde Militar?

Aquesta darrera qüestió relativa a les comandes serà desenvolupada a través de l'exemple concret i específic de la Comanda de Barberà en època Templera i en època Hospitalera i, en aquest sentit, **el propi conjunt monumental esdevindrà, a través de les intervencions previstes per al Centre d'Interpretació del Castell de Barberà, una part de l'equipament de presentació del patrimoni.**

-EI CICBAR:

Aquest altre equipament, també destinat a la presentació del patrimoni, té com a objectiu **fer comprensible el monument** tot mostrant els aspectes següents:

-L'evolució històrica de l'arquitectura del Castell del Temple.

-L'evolució històrica dels usos als quals s'ha destinat.

-Les relacions entre el Castell i els fets històrics.

Els objectius marcats per aquesta part del Projecte implicaran una important intervenció de **conservació i restauració**, en aquelles parts que es valori com a necessari i possible, **sense les quals el Castell del Temple resultaria un monument incomprensible per al visitant no especialitzat i, per tant, seria impossible assolir els objectius generals abans enunciats.**

4.2.2.El Centre de Documentació i Investigació dels Ordes Militars.

Aquest apartat del PAP pretén assolir, amb el mínim de costos, la màxima rendibilitat de les intervencions en el Castell del Temple.

A través de la creació d'una base de dades informatitzada i de l'habilitament d'un espai per a conferències i reunions, es pretén arribar a un

altre sector de públic: els investigadors dels ordes religioso-militars i del món medieval.

Els requeriments que plantejarà al PAA seran simplement d'adequació dels espais als usos esmentats.

4.2.3. Criteris generals per a les intervencions de conservació i restauració, derivades del PAP.

Seguint les directrius marcades per la **Carta de Venècia de 1964** i la **Carta del Restauro de 1987**, a més dels preceptes recollits en la **Carta de Granada de 1985**, la **Llei del Patrimoni Històric Espanyol de 1985 (article 39)** i la **Llei del Patrimoni Cultural Català de 1993 (Títol II, Capítol 2)**, cal remarcar que els criteris generals de les intervencions que siguin projectades s'han d'ajustar als següents condicionants:

-Diferenciar clarament les zones originals de les intervingudes.

-Assegurar la reversibilitat de cada intervenció.

-Respectar, en la mesura del possible, els afegits de les diferents èpoques: cal que el resultat de la intervenció sigui la comprensibilitat del castell pretempler, templer i hospitaler, així com dels usos militar -guerres carlines- i escolar de què ha estat objecte a partir del segle XIX.

-Prioritzar la conservació per damunt de la restauració.

-Possibilitar la continuïtat de la recerca arqueològica.

En virtut dels criteris generals acabats d'exposar, i davant de possibles intervencions de restauració, derivades del present Projecte **és necessari distingir entre diverses situacions possibles:**

-Quan la finalitat de la restauració sigui únicament permetre la lectura del monument la seva justificació no serà plena, donada la

possibilitat d'obtenir el mateix resultat a través d'altres procediments més econòmics i que no impliquen la intervenció directa sobre els elements del Castell, com ara dibuixos, maquetes, etc.

-La restauració només estarà plenament justificada quan entre les seves finalitats s'inclouin la **protecció estàtica de la fàbrica** (qüestió recollida en la **Carta del Restauro de 1987** -article 6-) i/o la **protecció del monument dels actes de vandalisme** (**Carta del Restauro de 1987** -articles 5 i 7, i apartat E)

-En darrer terme, es preferiran (**Carta del Restauro de 1987**, Annex B) aquelles **formes de rehabilitació que contribueixin a assegurar la supervivència del conjunt monumental**, la qual cosa passa de manera indefugible per conferir-li un ús en el context present.

4.3.El Pla d'Actuació Arquitectònica.

Compet al PAA la planificació i execució de les **intervencions de tipus arquitectònic necessàries per a la culminació del present Projecte.**

Els àmbits que corresponen al PAA són tres:

-La solució de les patologies estructurals del conjunt monumental, imprescindible per a la salvaguarda del Castell del Temple i per a la bona fi de la instal·lació de tots els equipaments culturals a dalt descrits.

-L'adequació dels espais als nous usos plantejats pel PAP.

-La restauració dels elements suggerits pel desenvolupament de l'equipament cultural denominat Centre d'Interpretació del Castell de Barberà, sobre la base d'un estudi històric i arqueològic del conjunt monumental i d'acord amb els criteris de restauració expressats.

4.3.1.Concreció de les actuacions que es sol·licitaran al Pla d'Actuació Arquitectònica, que s'ha de dur a terme mitjançant l'aplicació dels fons de

l'1% cultural.

Per ordre d'importància i destacant en lletra "negreta" les actuacions prioritàries:

1.Consolidació d'estructures.

2.Tancament del perímetre per a protegir el conjunt:

Segons les possibilitats pressupostàries aquest tancament hauria de comportar la restauració de la muralla.

Fase A: Restauració del sector corresponent al segle XI, inclosa la torre circular; tancament mitjançant un sistema més econòmic de la resta de la muralla.

Fase B: Restauració de les parts de la muralla no incloses en la fase precedent..

3.Dotació de serveis (aigua, gas i electricitat), incloent el **condicionament d'uns lavabos col·lectius,** ajustant les seves característiques al pressupost disponible, però preveient possibles ampliacions futures.

4.Recuperació i accessibilitat dels edificis.

Elements prioritaris:

Fase A:

-Sala soterrània coberta amb volta: habilitació d'un accés.

-Galeria porticada i façana superior de la mateixa: consolidació, neteja i restauració.

Fase B:

-Sector interior residencial del *domicilium* del segle XII: restitució del trespol.

-Sector del *domicilium* del segle XII corresponent a la capella: restitució del trespol i de la coberta.

5.Adequació d'espais interiors.

Fase A.- Habilitació d'un espai apte per a la ubicació d'una instal·lació de presentació del patrimoni en les plantes soterrània, semisoterrània i baixa.

Fase B.- Habilitació d'un espai (a determinar previ estudi arquitectònic i patrimonial) on -mitjançant una inversió futura, al marge del Programa de l'1% cultural- s'hi pugui ubicar un bar-restaurant, on atendre el públic visitant. És a dir, condicionar parets, paviment i sostre d'un espai suficientment gran i dotar-lo de serveis (llum, aigua i gas).

Fase C.- Habilitació d'espais per a la presentació del patrimoni, d'una sala de conferències i d'una sala per a ubicar un equip informàtic en el primer pis.

Fase D.- Habilitació per a ús cultural polivalent de les golfes.

NOTES:

1.ROVIRA I MATA, C. (1993): ***El Castell del Temple de Barberà de la Conca.*** Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, núm. 4.

2.ROVIRA I MATA (1993).

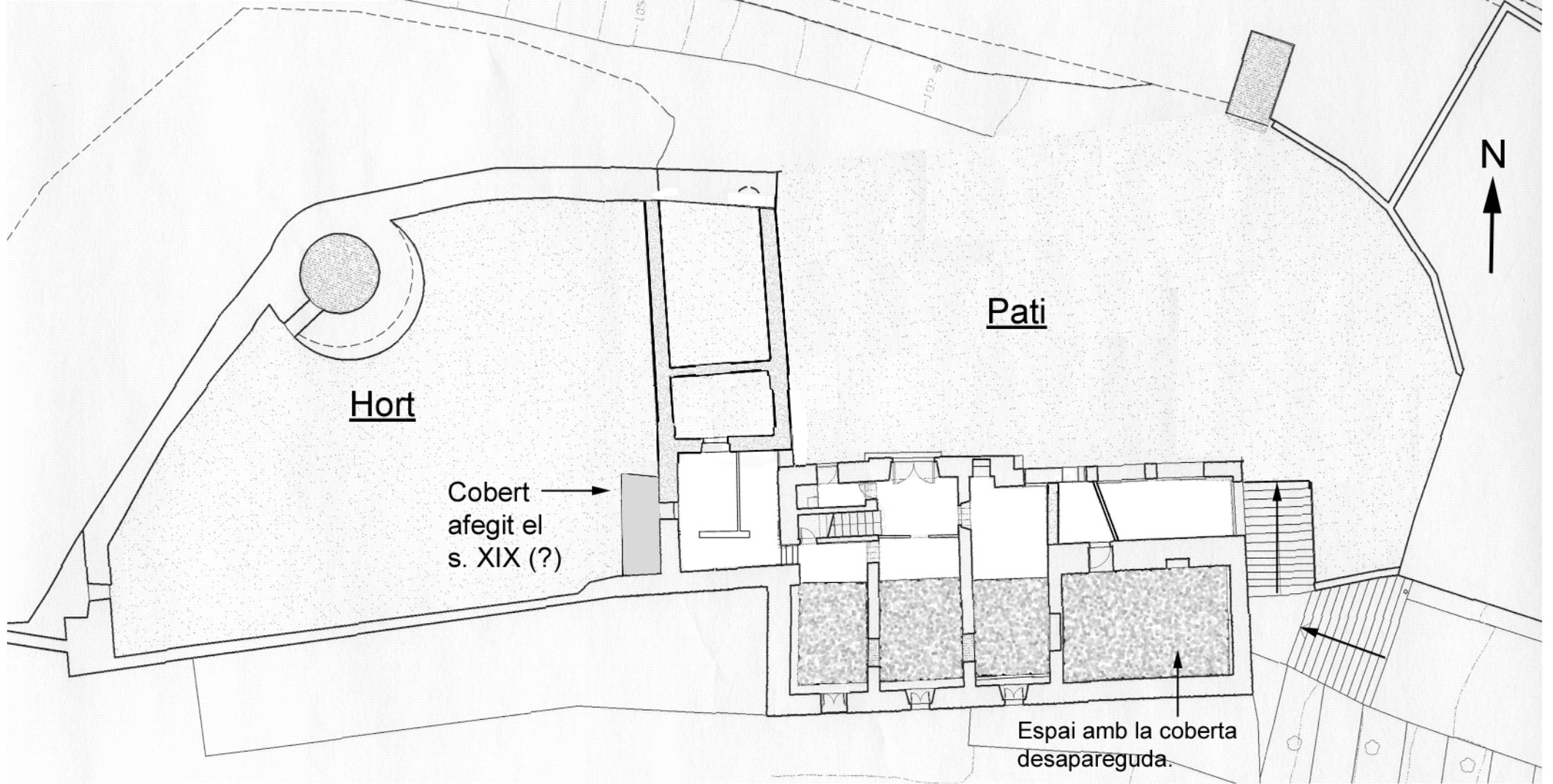
Annex núm. 5.
PLANIMETRIES.¹

Planta del Castell del Temple (estat actual).

Escala 1:300

PLANTA DEL CASTELL DEL TEMPLE (ESTAT ACTUAL)

 Trebols desapareguts.

Hipòtesis de configuració de les diferents fases constructives del Castell del Temple.

Clau d'elements situats en els plànols.

Fase s. XIb.

1 *Domicilium* hipotètic

Fase s. XIIa.

1 Magatzem i serveis

2 Capella

3 Aula

4 Pou

5 Terrassa

Fase s. XIIb.

1 Magatzem

2 Serveis

3 Capella

4 Aula

5 Annex residencial

6 Pou

7 Cambra (?)

8 Terrassa

Fase s. XIII.

1 Magatzem

2 Serveis

3 Llotja

4 Capella

5 Annex residencial

6 Aula

7 Pou

8 Cambra (?)

9 Cambra (?)

10 Terrassa

Fase s. XIV.

- 1 Magatzem
- 2 Serveis
- 3 Llotja
- 4 Capella
- 5 (?)
- 6 Palau vell
- 7 Passadís
- 8-12 Magatzems i estables
- 13 Portal major
- 14 Pou
- 15 Palau nou
- 16 Cuina
- 17 Rebost
- 18 Cambra nova (?)
- 19-22 Cambres del prior
- 23 Cambra sobirana de la torre (?)
- 24 Cambra
- 25 Cambra sobre el portal (?)
- 26 Terrassa
- 27 Escales

Fase s. XVI.

- 1 Sitja de la presó
- 2 Estudis de baix (?)
- 3 Llotja
- 4 Capella
- 5 Celler gran
- 6 Refetor antic o botiga
- 7 Passadís
- 8-9 (?)
- 10 Estable (?)
- 11 (?)
- 12 Celler del vi blanc (?)

- 13 Portal major
- 14 Pou
- 15 Sala del palau
- 16 Sala prop de la cuina
- 17 Cuina
- 18 Rebost de la cuina
- 19 Sala de les armes (?)
- 20-23 Cambres del prior
- 24 Cambreta abans d'entrar en la cambra del procurador
- 25 Cambra del procurador
- 26 Recambra del procurador
- 27 Cambra de la torre (?)
- 28 Recambra o cambra que va a les campanes (?)
- 29 Algorfes
- 30 Escales
- 31 Galeria de fusta
- 32 Accés a les campanes(?)

Fase s. XVII.

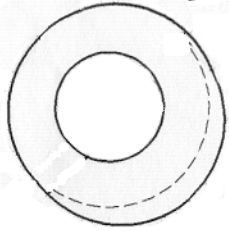
- 1 Sitja de la presó
- 2 Presons (?)
- 3 Llotja
- 4 Capella
- 5-6 Presó
- 7 Presó (?)
- 8 Passadís
- 9 Cavallerissa
- 10 Botiga del gra
- 11 Cavallerissa
- 12 Cavallerissa
- 13 Cup del vi
- 14 Celler
- 15 Portal major
- 16 Portal que va a fora de la vila

- 17 Pou
- 18 Sala del palau
- 19 Estança que va a la cuina
- 20 Cuina
- 21 "Aposento" darrera el forn
- 22 Terradet que mira a la vila
- 23 Sala quadrada
- 24-27 Cambres del prior
- 28 Estanceta
- 29-32 Estances
- 33 Cor de la capella
- 34 Latrina
- 35 Escales
- 36 Galeria de fusta

Fase s. XVIII.

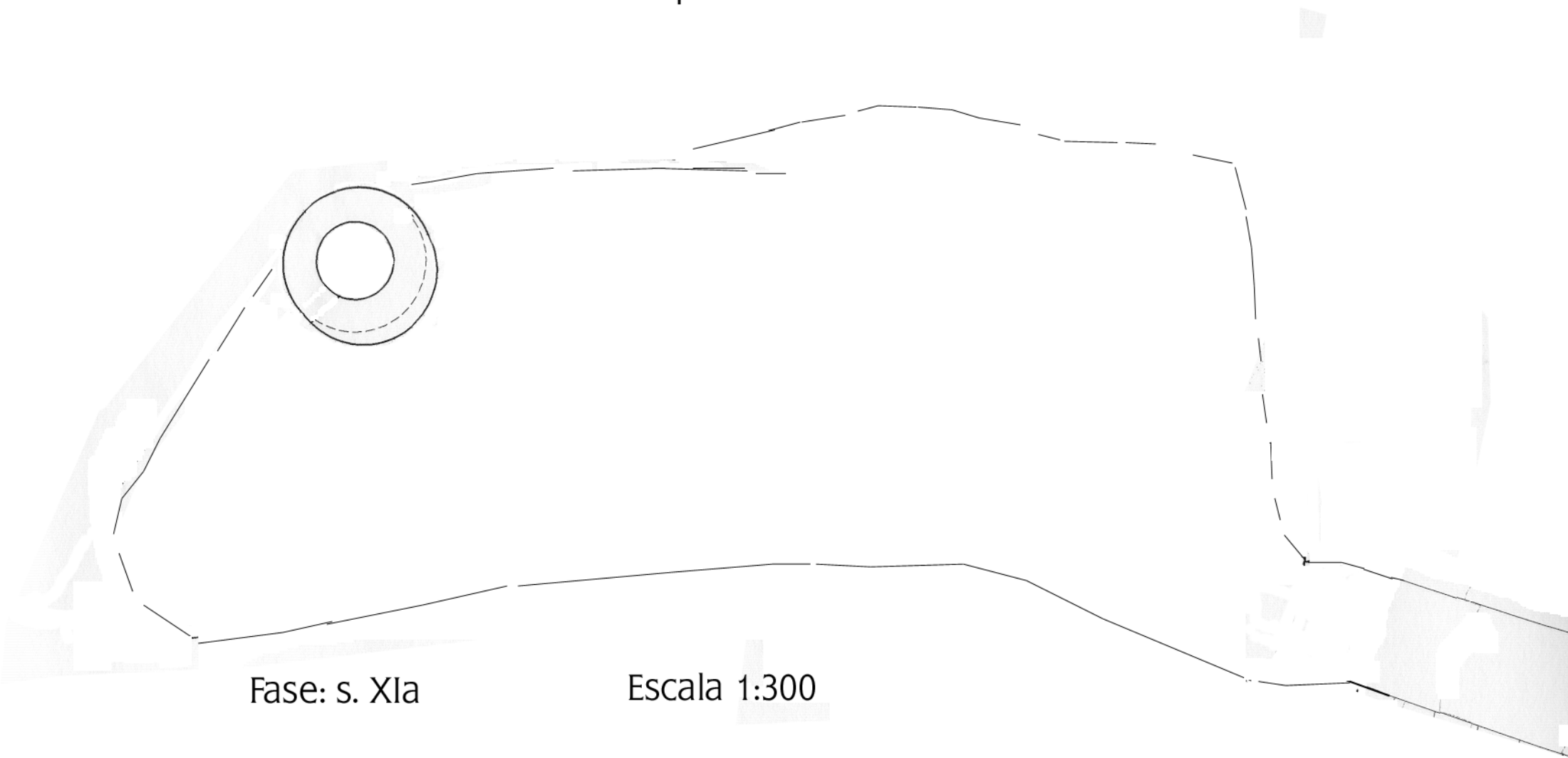
- 1 Sitja de la presó
- 2-3 Fonaments (dependències amortitzades)
- 4 Llotja
- 5 Capella
- 6 Establia (?)
- 7 Presons
- 8-9 (?)
- 10 Establia
- 11 Passadís
- 12 Botiga dels grans
- 13 Celler
- 14 Portal major
- 15 Pou
- 16 Palau nou
- 17 Saleta
- 18 Cuina
- 19-21 Cambres priorals²

N

Fase: s. XIa

Escala 1:300

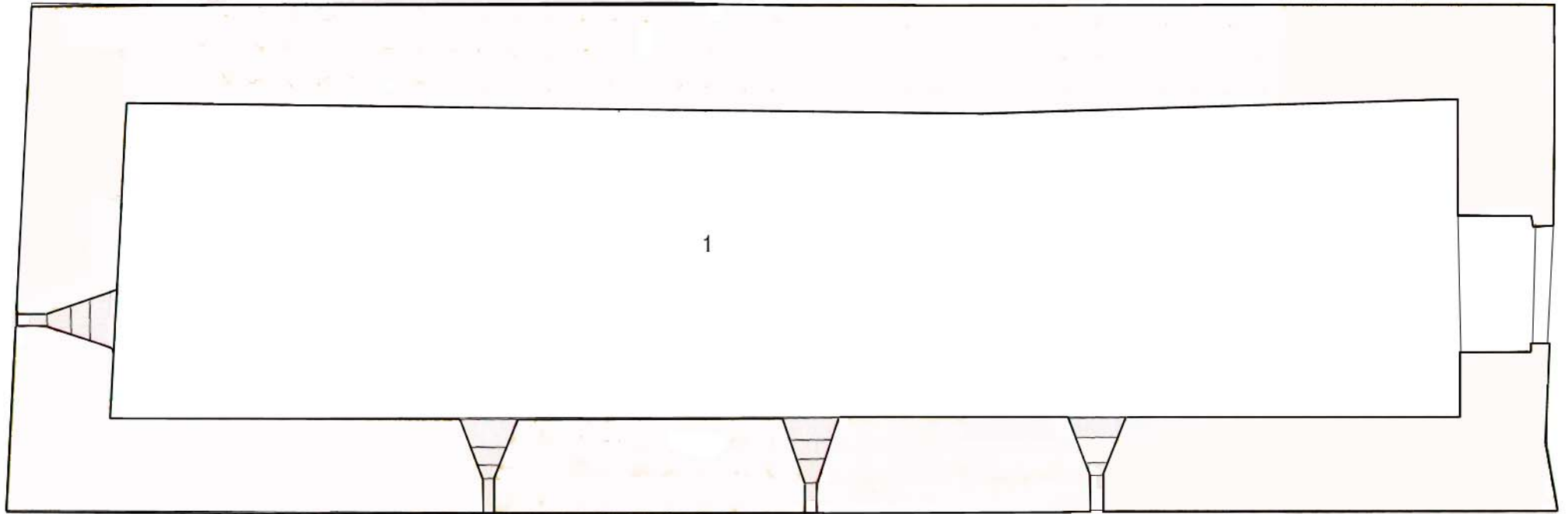
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIb

Escala 1:300

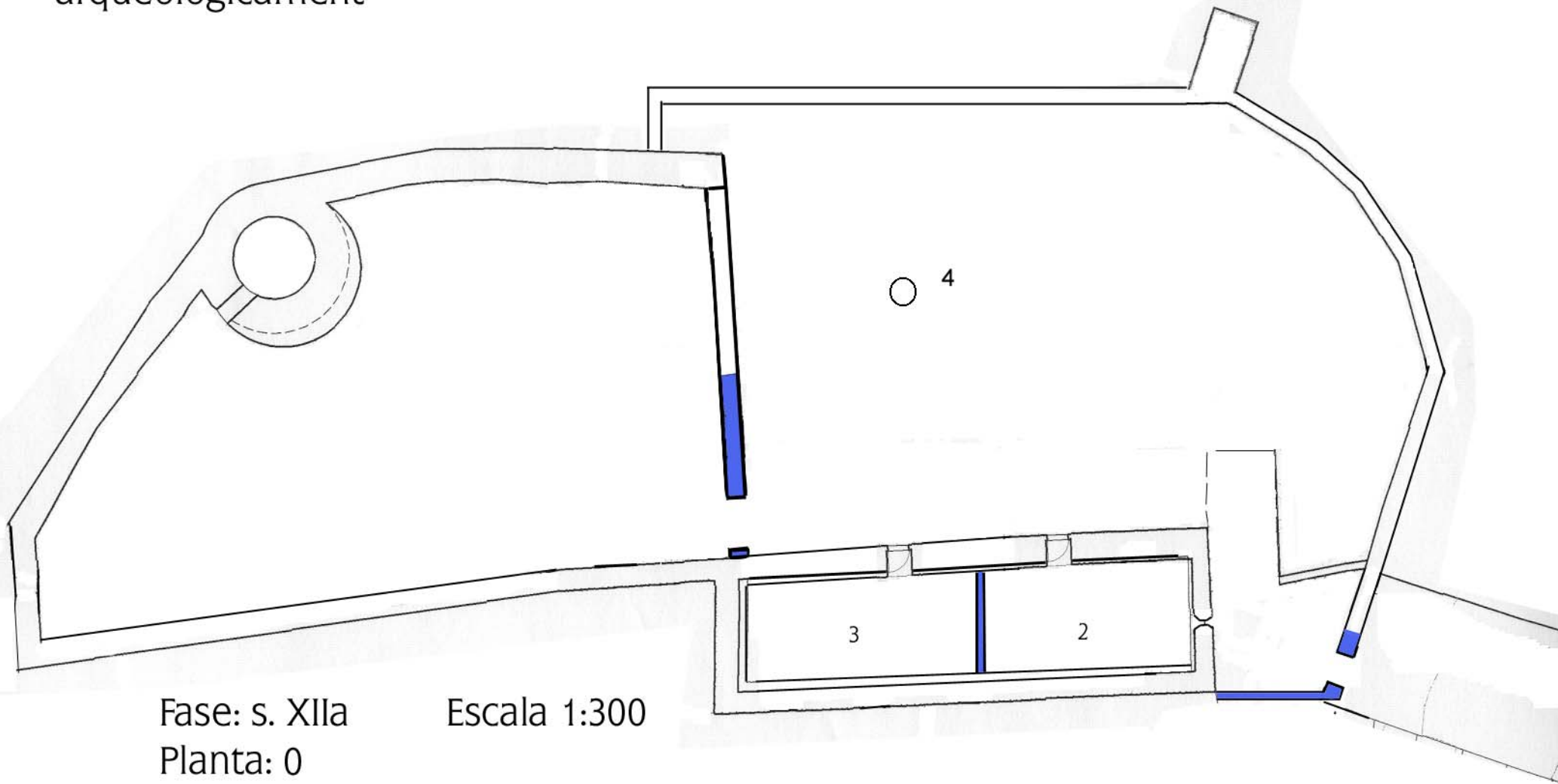
N
↑

Fase: s. XIIa
Planta: -1

Escala 1:100

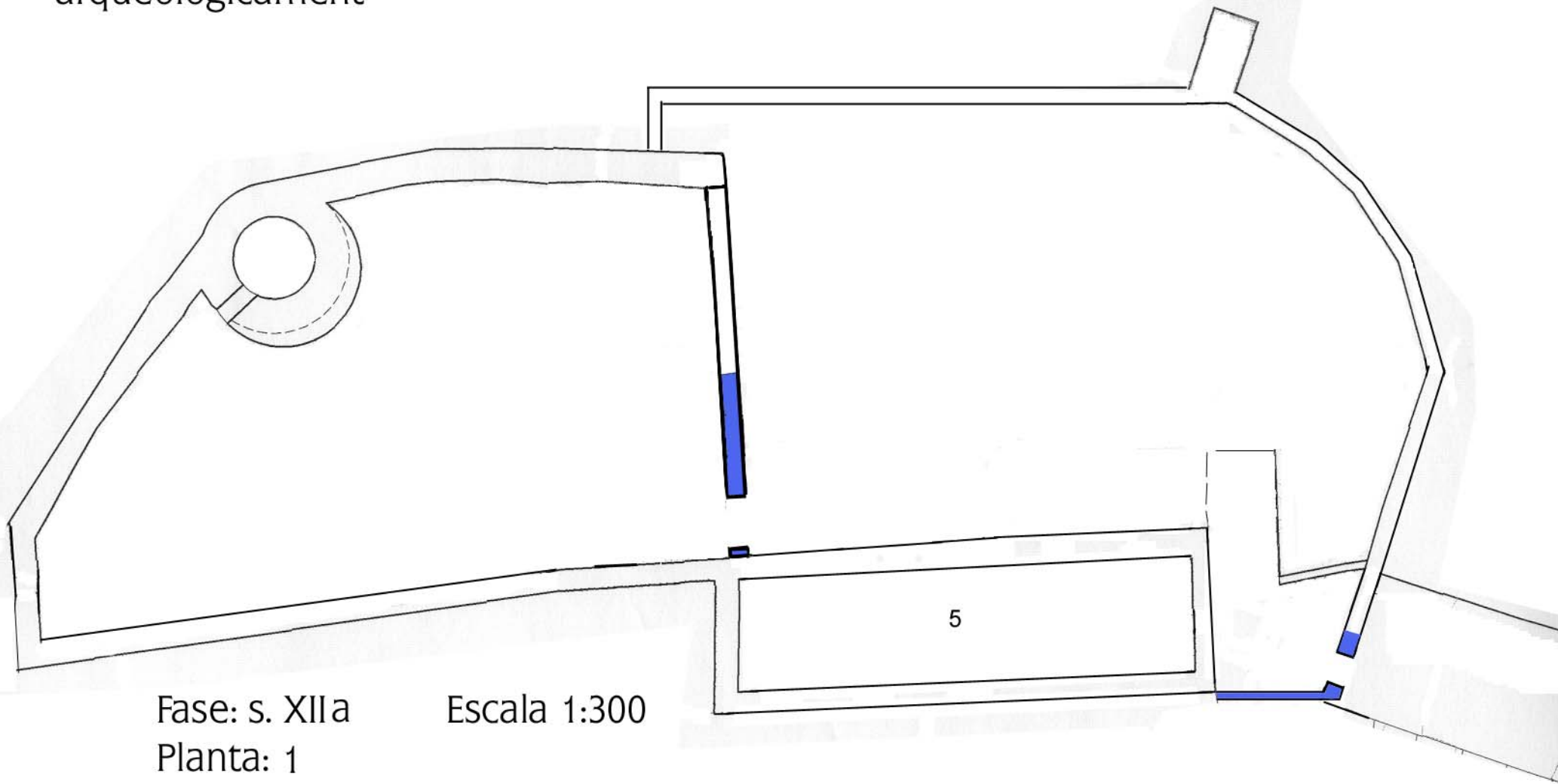
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIII
Planta: 0

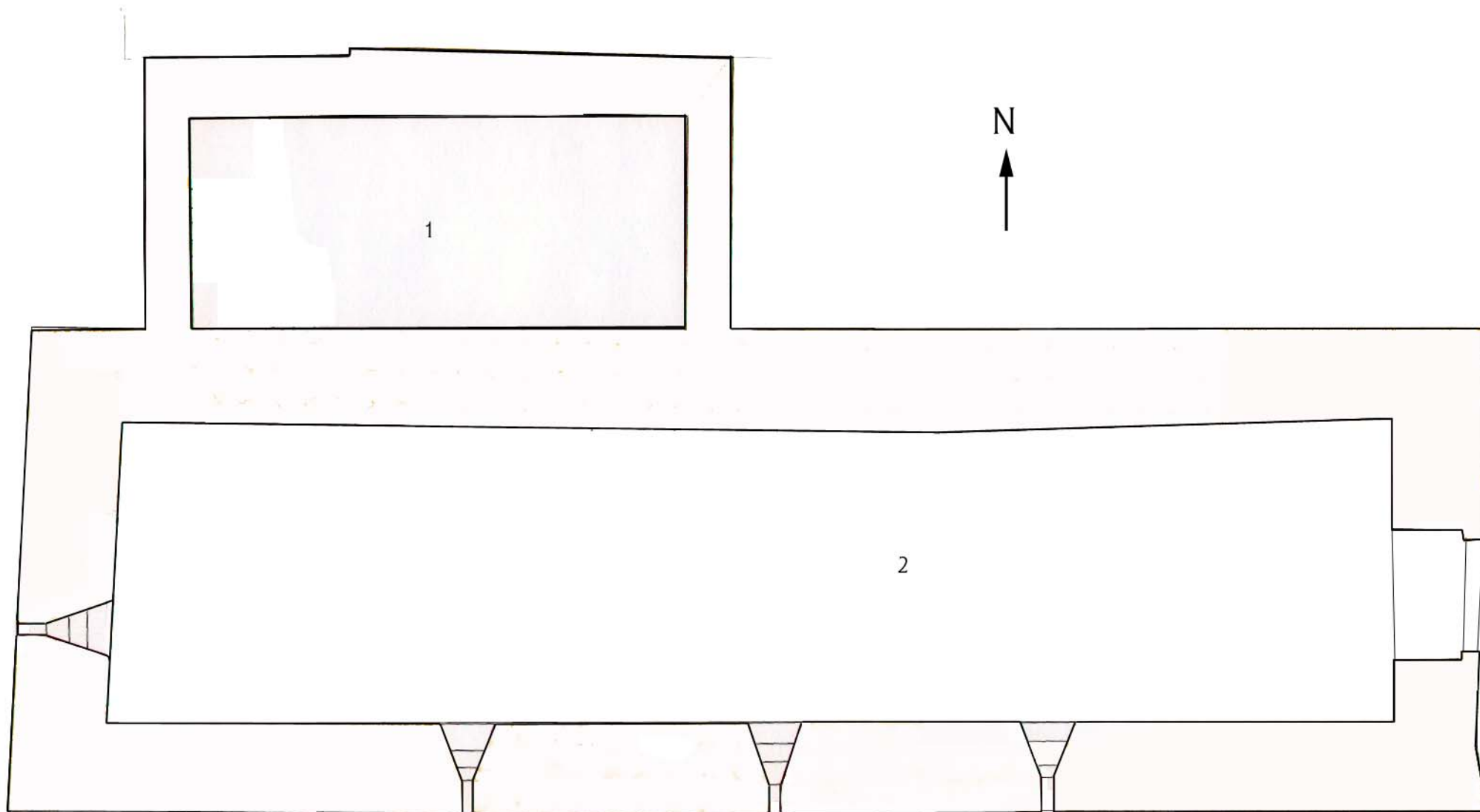
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIIa
Planta: 1

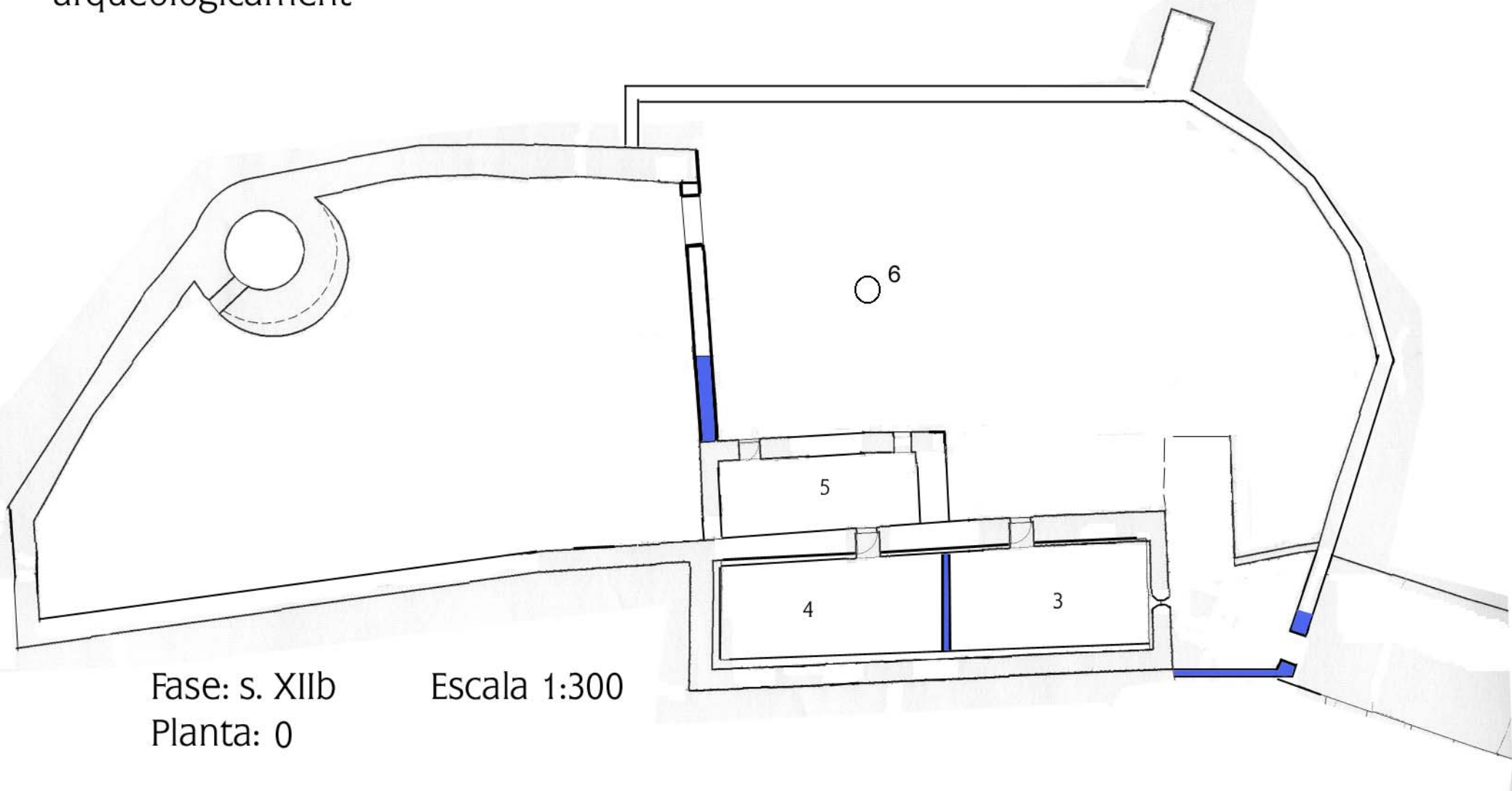
Escala 1:300

Fase: s. XIIb
Planta: -1

Escala 1:100

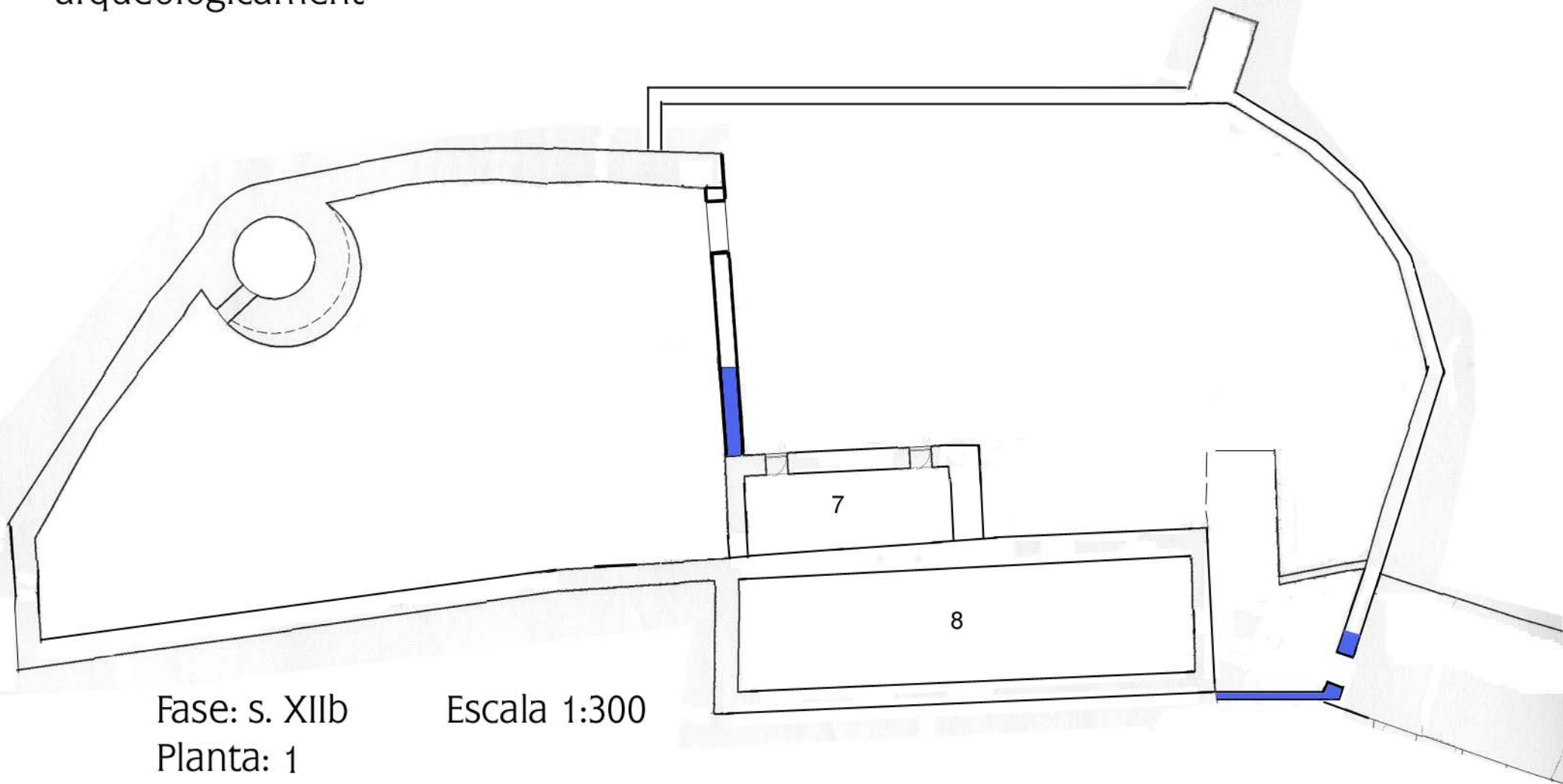
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIIb
Planta: 0

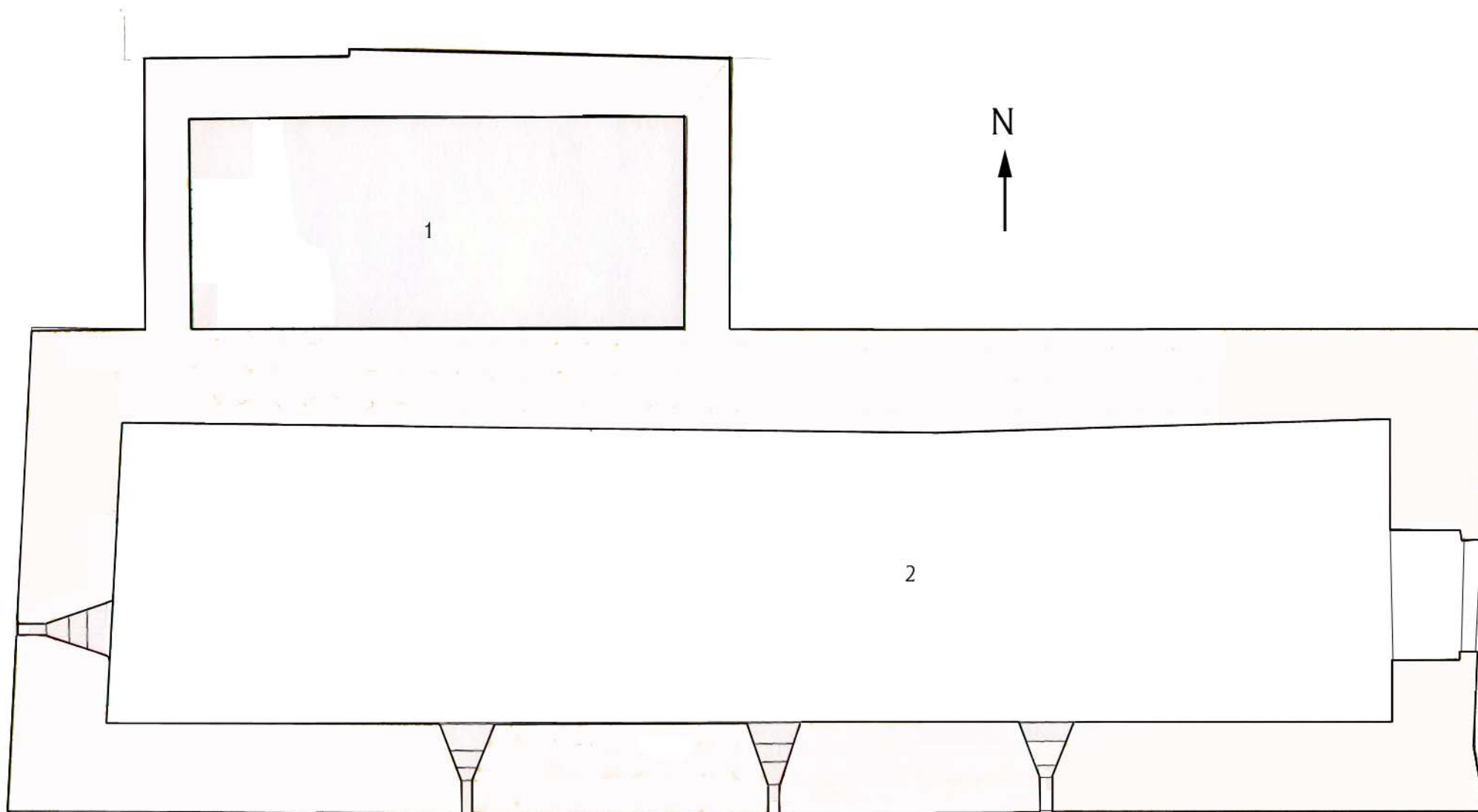
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIIb
Planta: 1

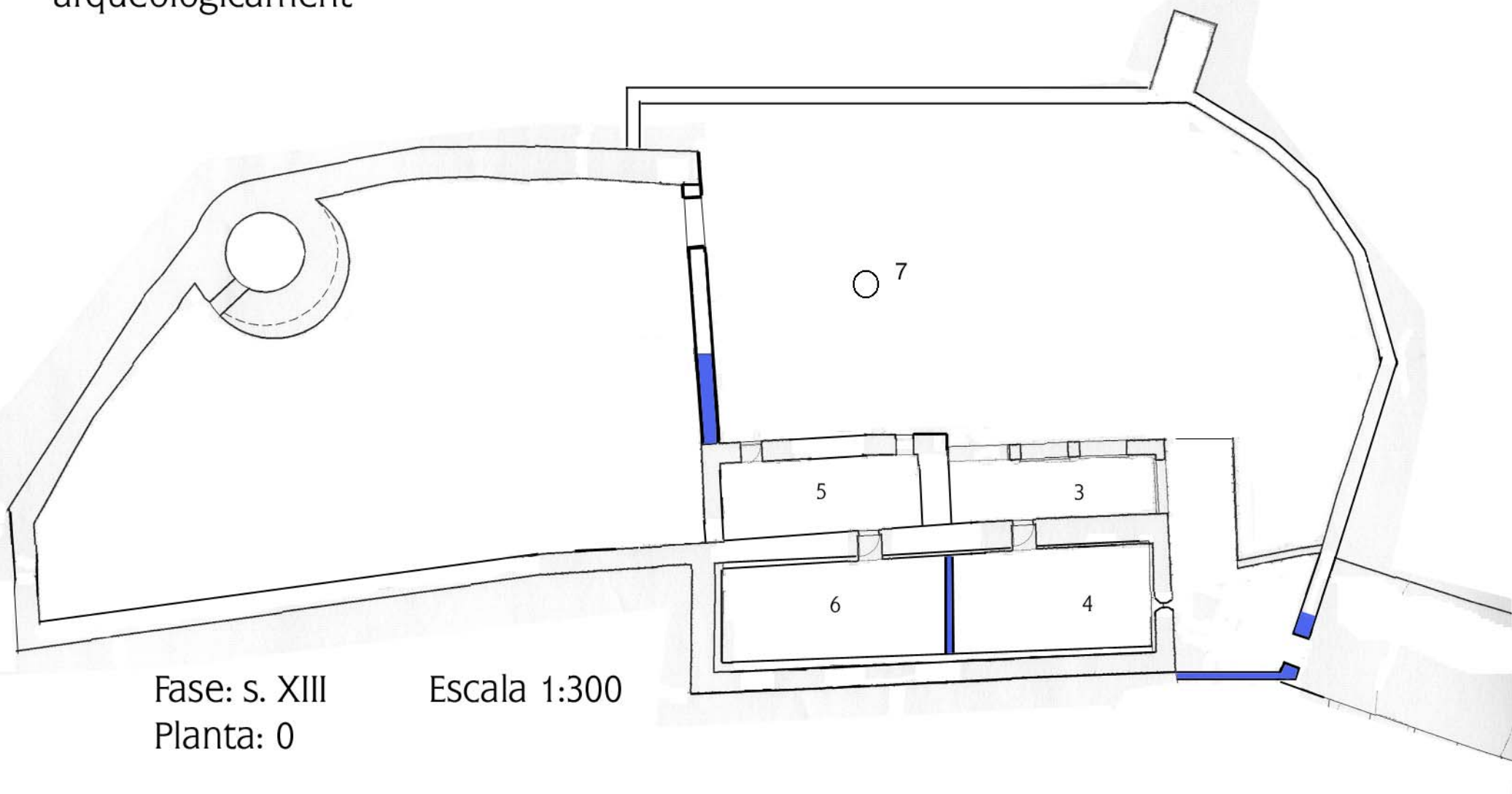
Escala 1:300

Fase: s. XIII
Planta: -1

Escala 1:100

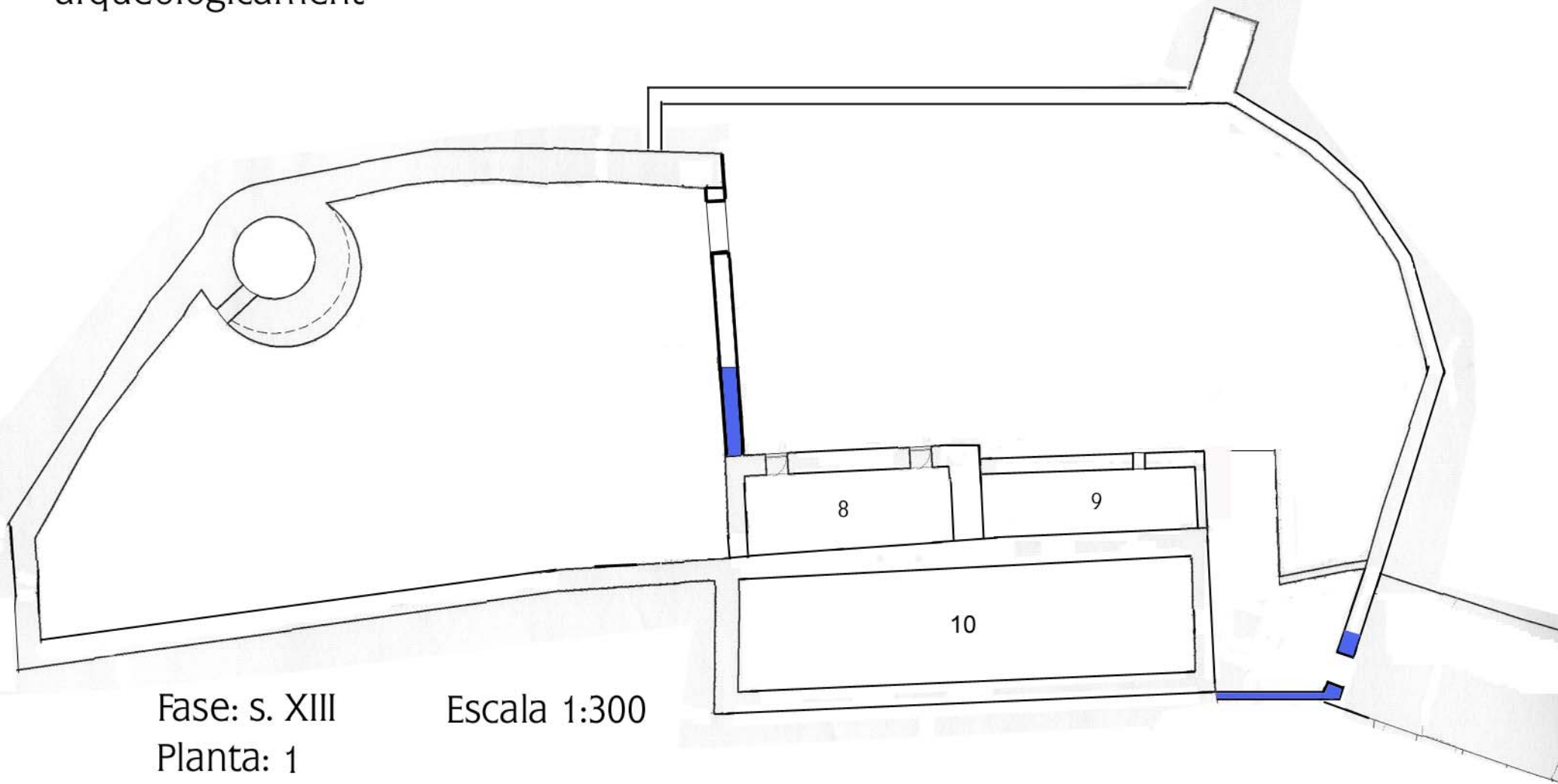
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIII
Planta: 0

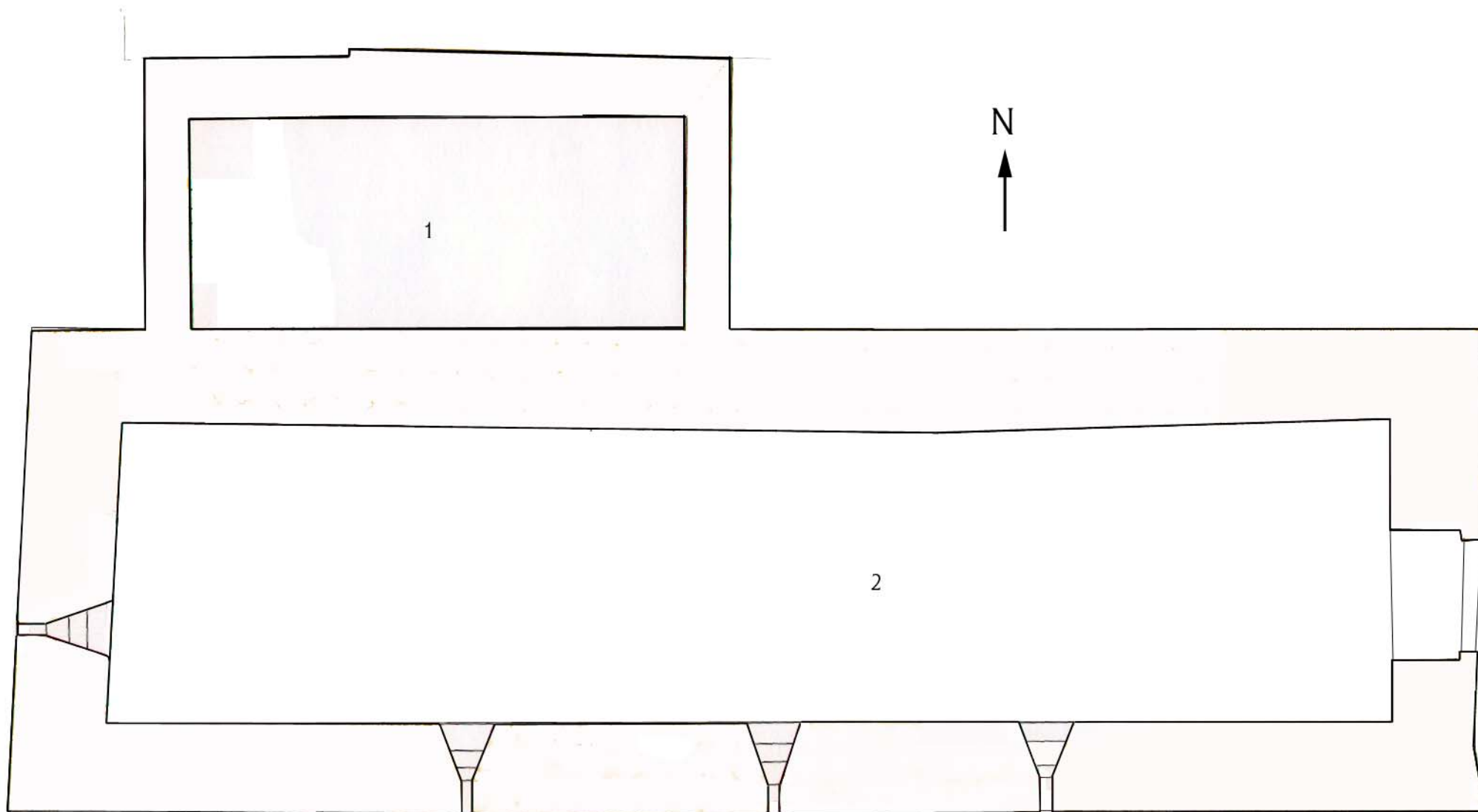
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIII
Planta: 1

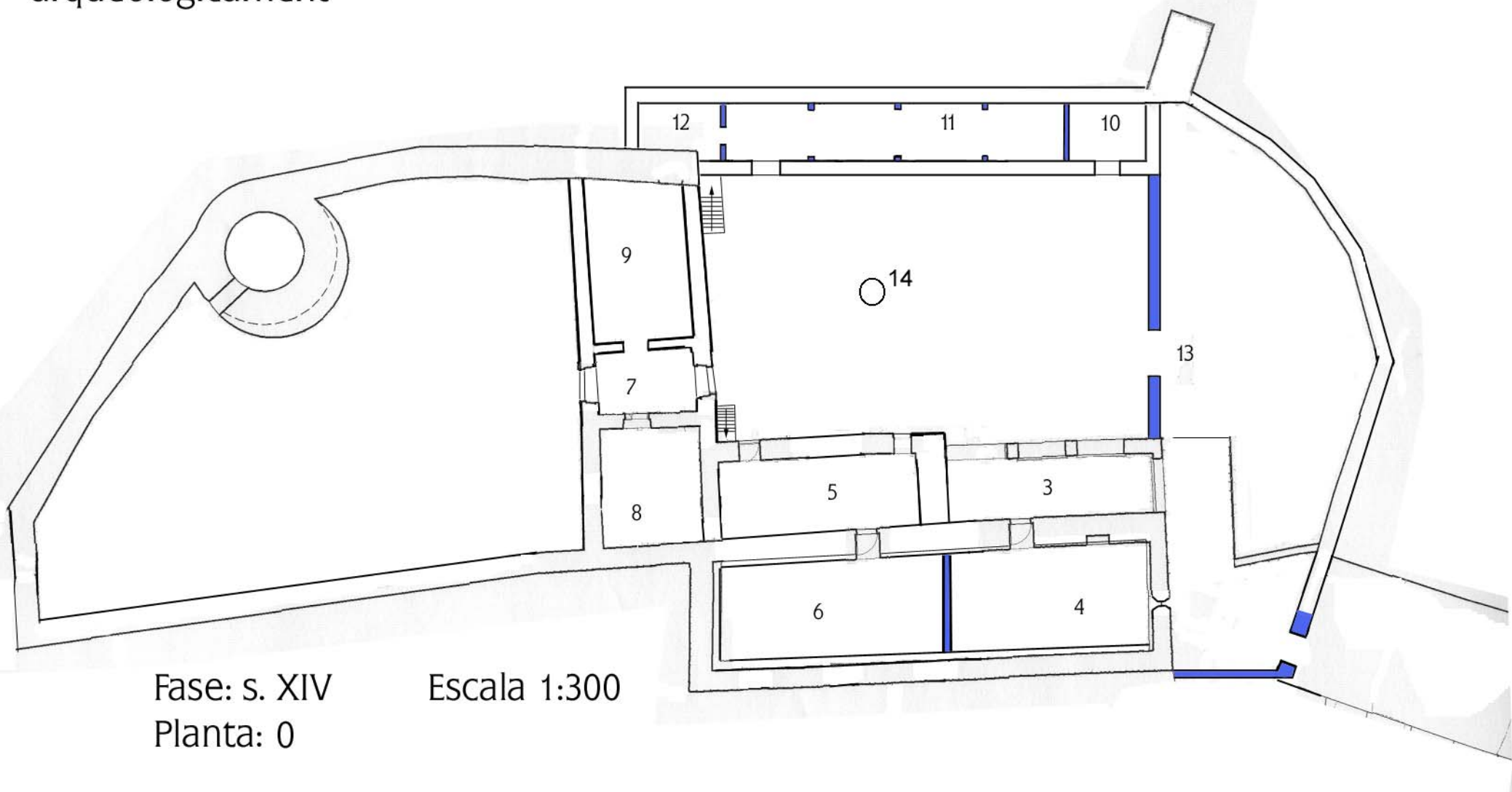
Escala 1:300

Fase: s. XIV
Planta: -1

Escala 1:100

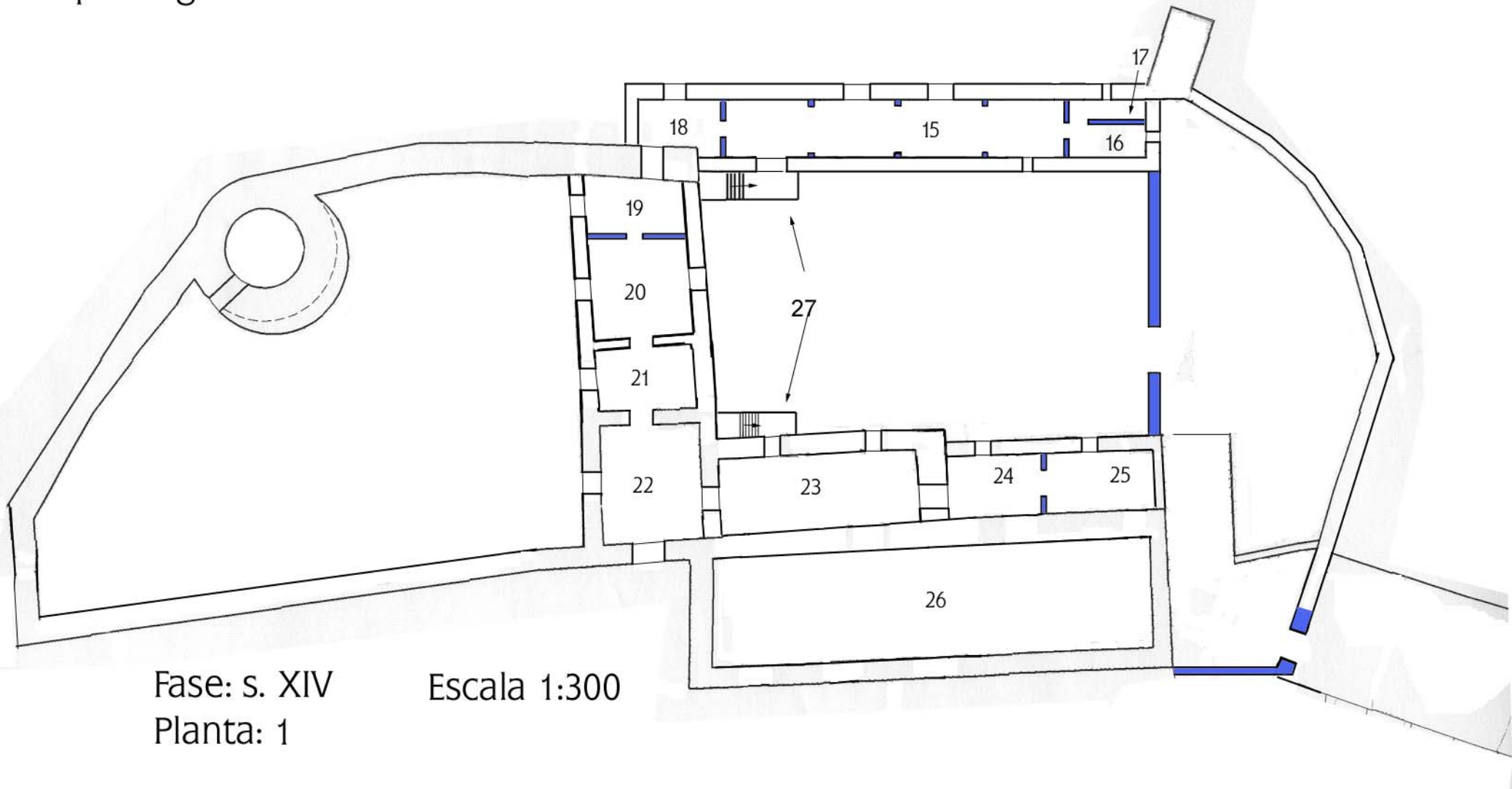
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIV
Planta: 0

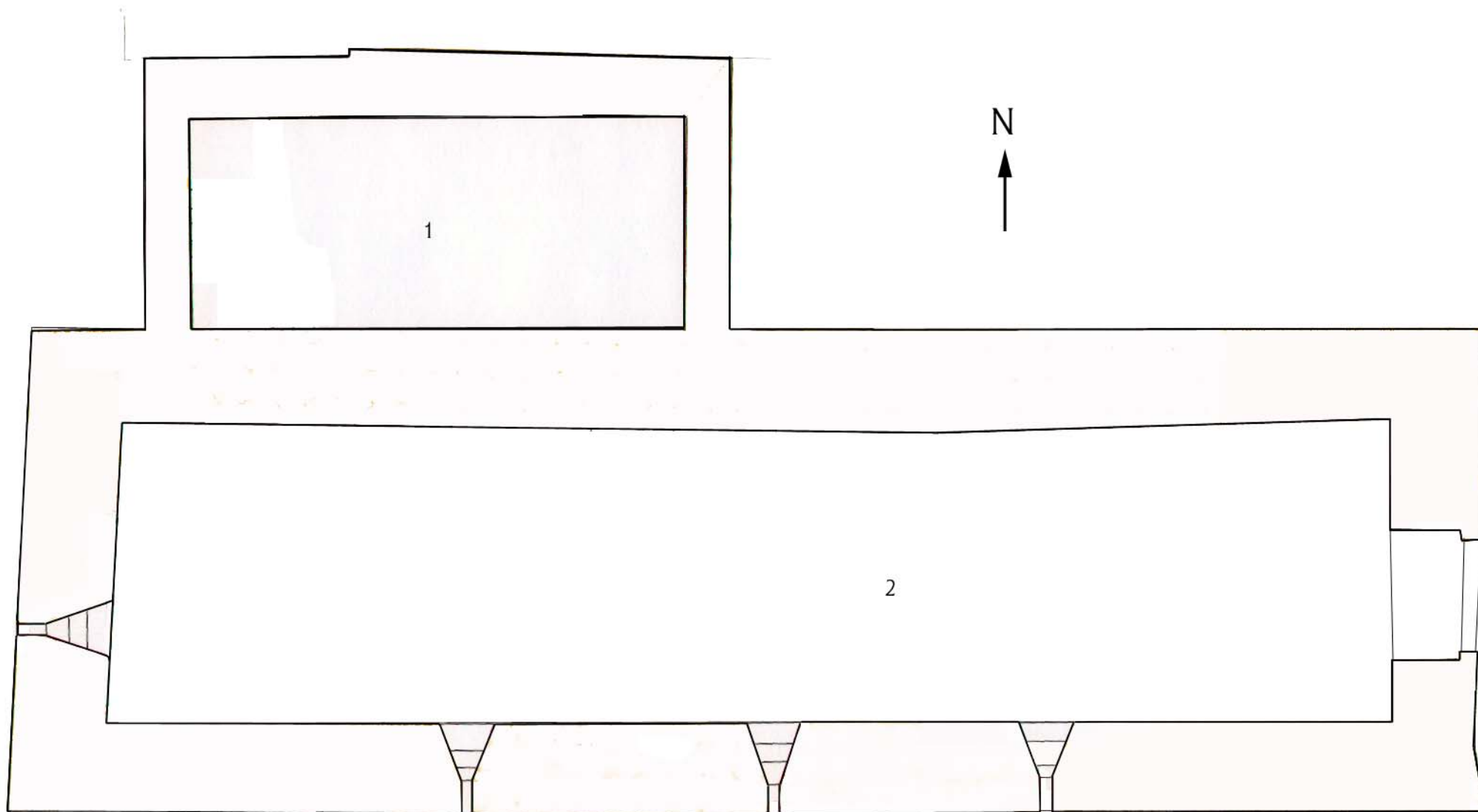
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XIV
Planta: 1

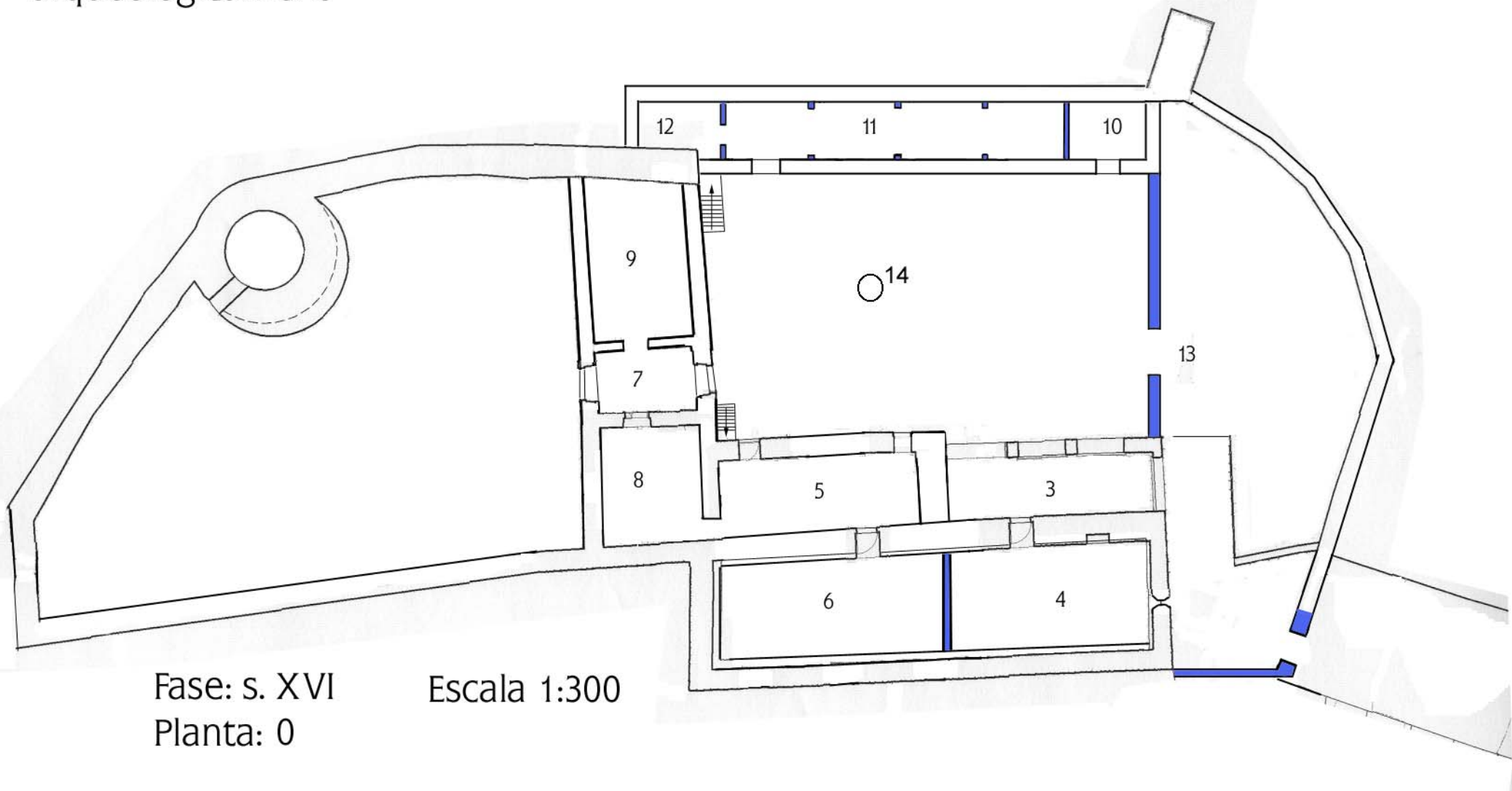
Escala 1:300

Fase: s. XVI
Planta: -1

Escala 1:100

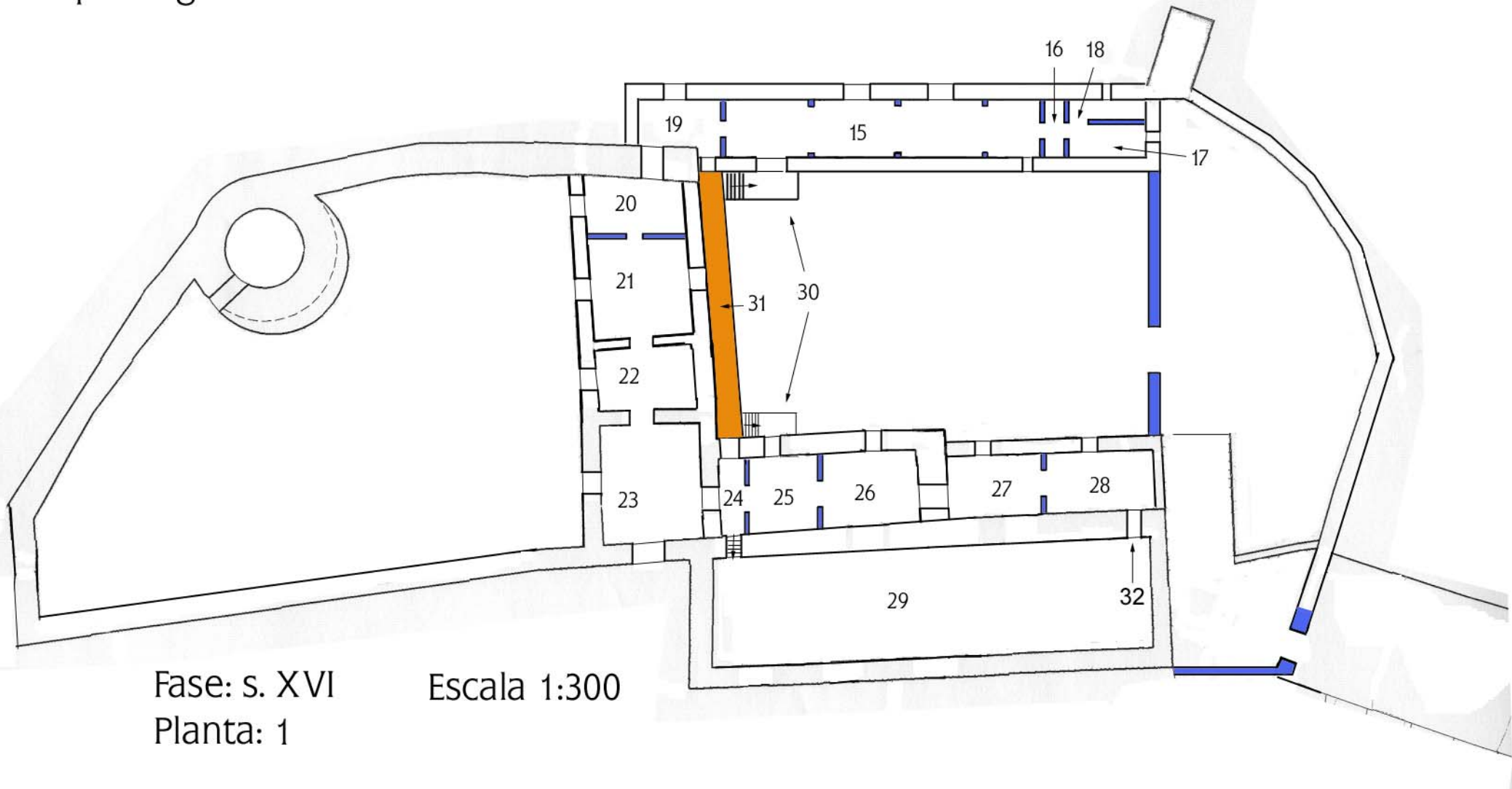
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XVI
Planta: 0

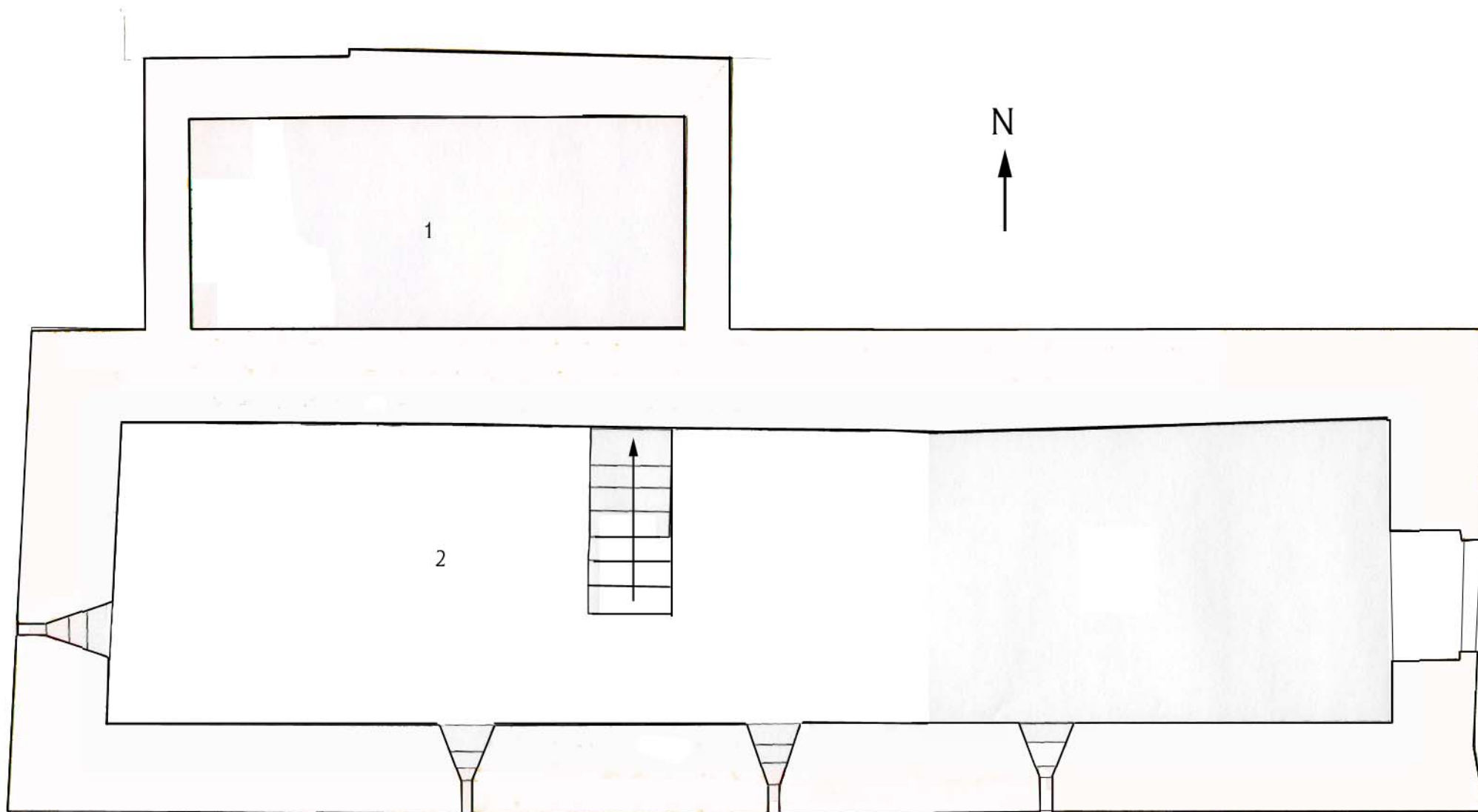
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XVI
Planta: 1

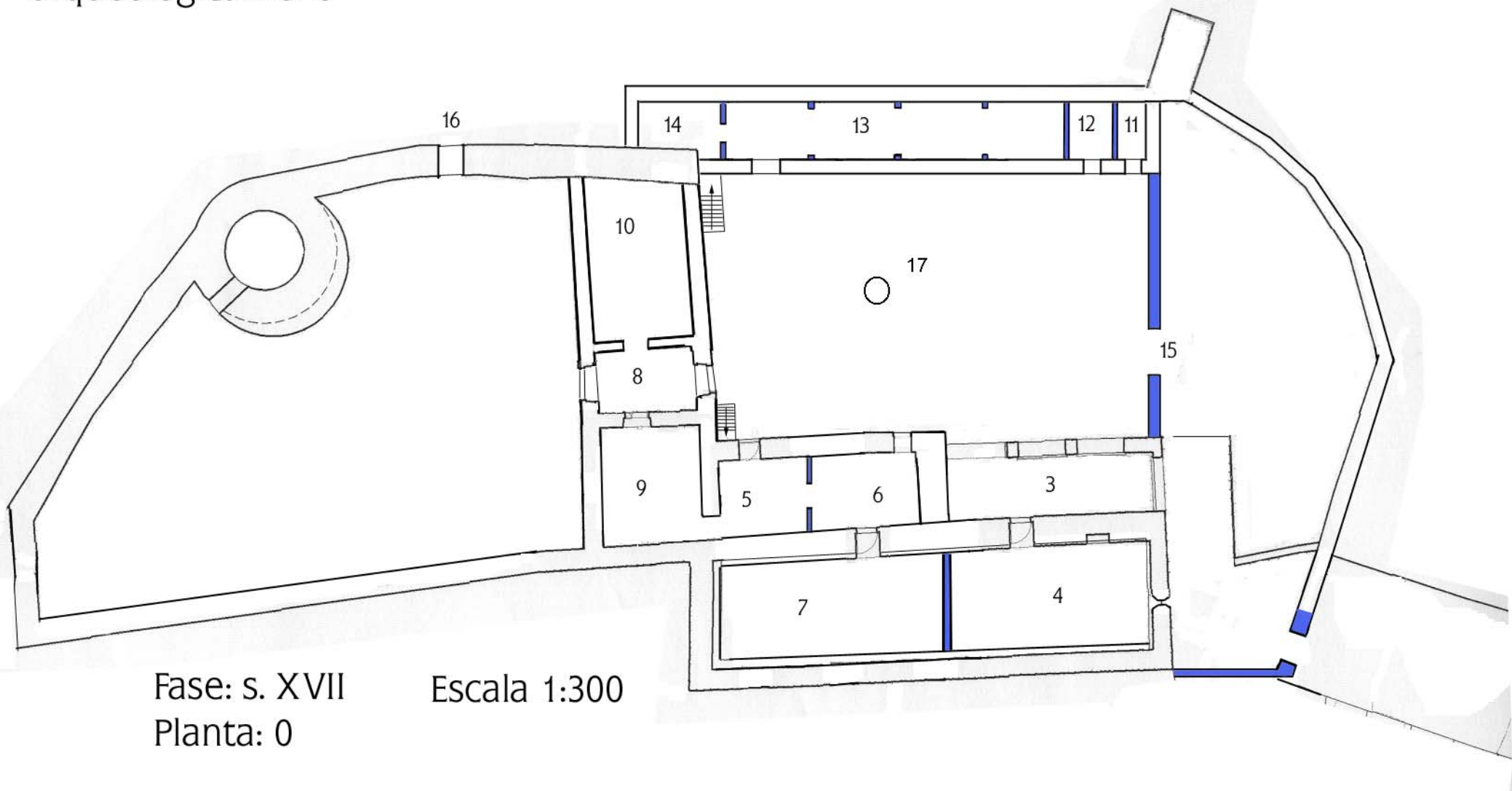
Escala 1:300

Fase: s. XVII
Planta: -1

Escala 1:100

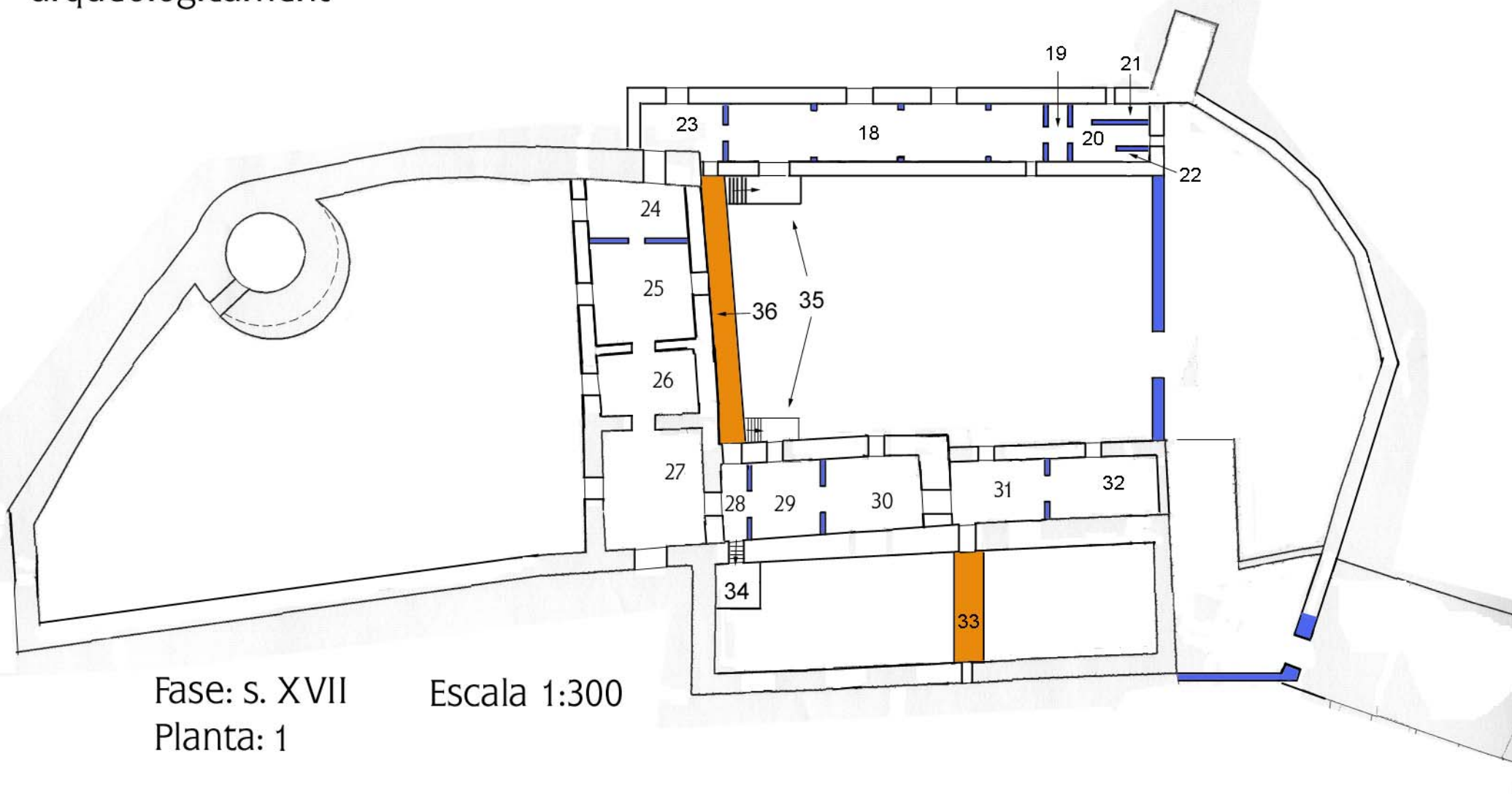
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XVII
Planta: 0

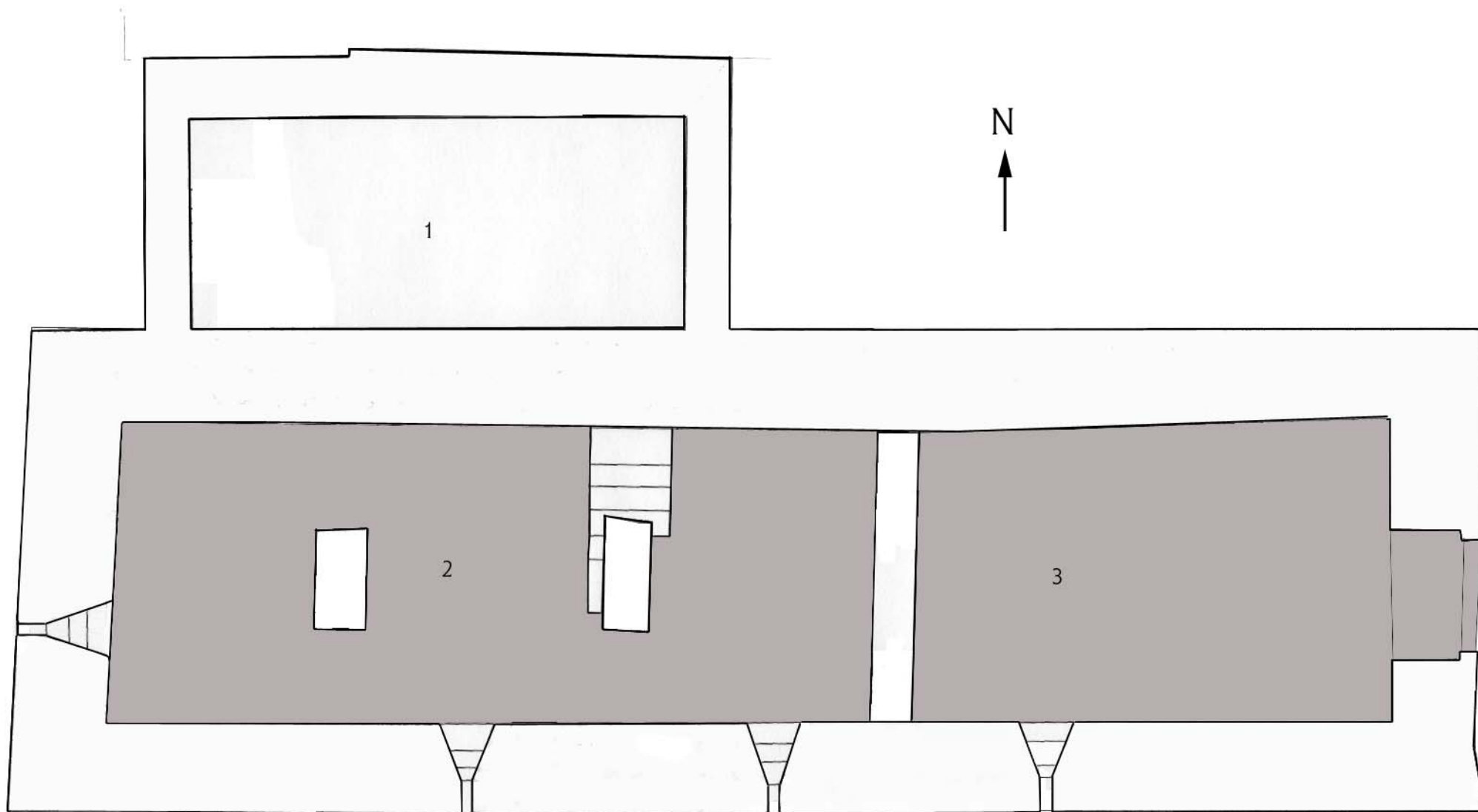
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XVII
Planta: 1

Escala 1:300

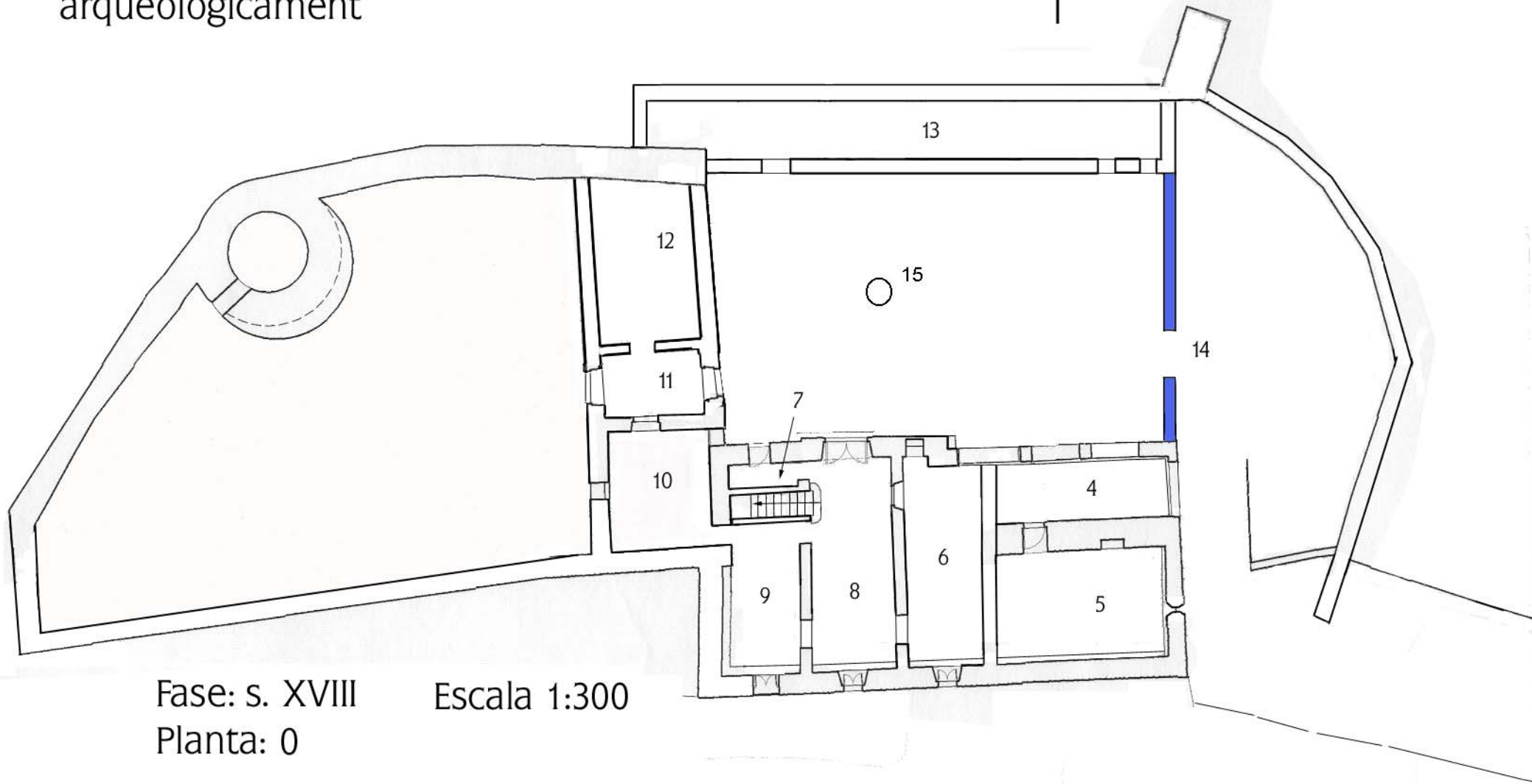

Fase: s. XVIII
Planta: -1

Escala 1:100

■ Farciment
d'enderrocs

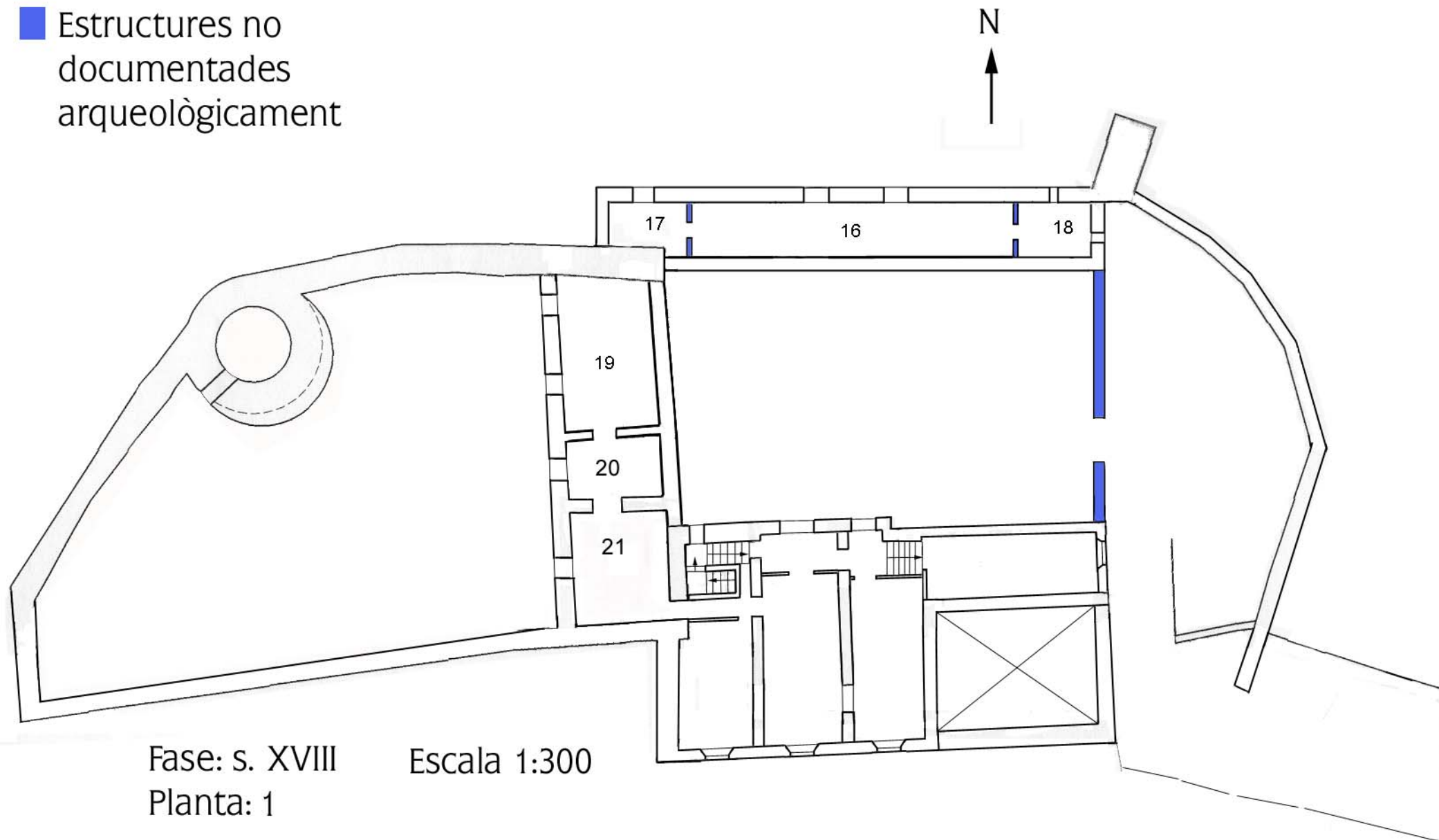
■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XVIII
Planta: 0

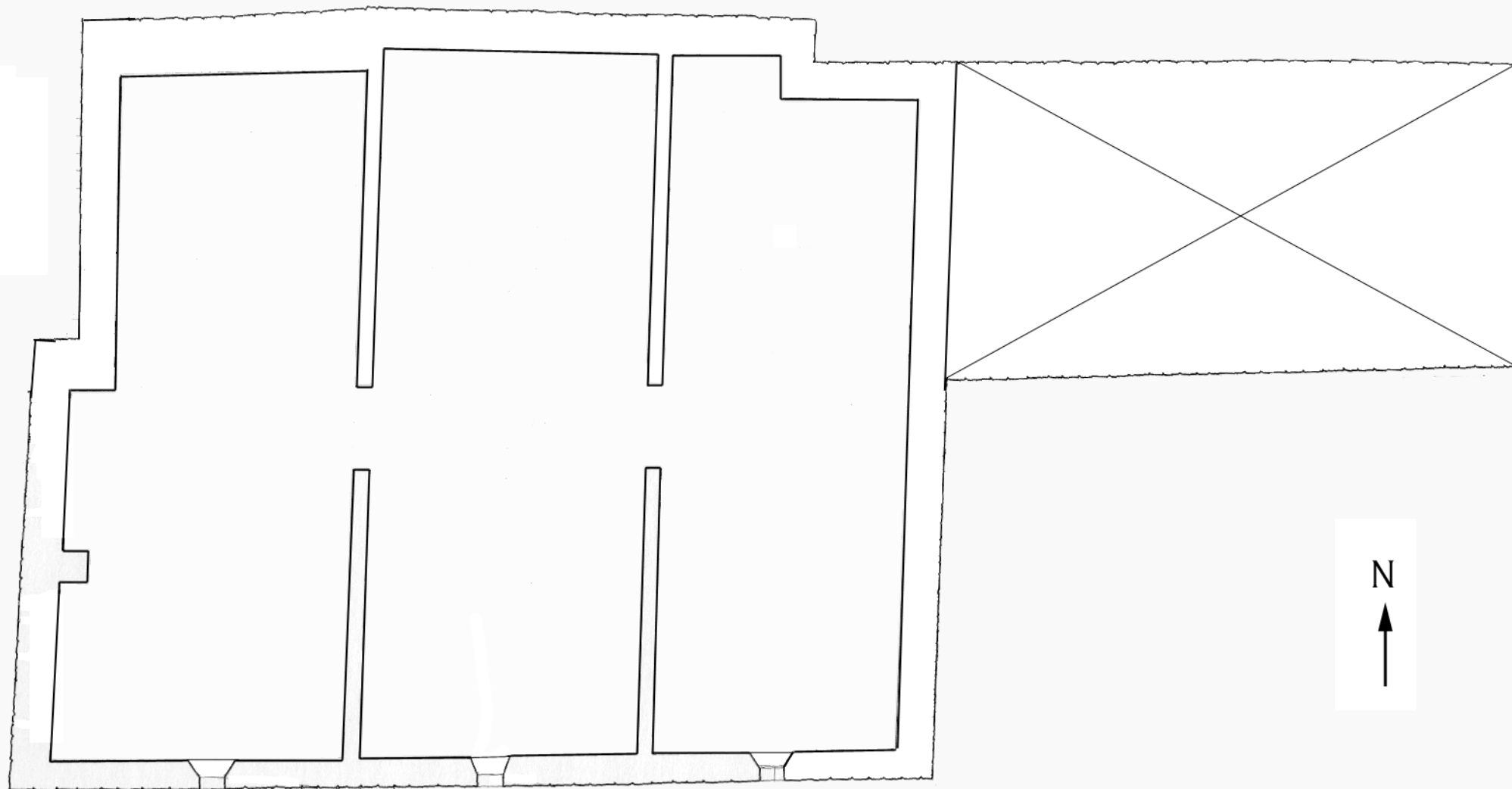
Escala 1:300

■ Estructures no documentades arqueològicament

Fase: s. XVIII
Planta: 1

Escala 1:300

Fase: s. XVIII

Escala 1:100

Planta: 2

Notes.

¹ Planimetries basades en l'aixecament fet per J. A. Adell (2000).

² La resta de dependències que hi havia no apareixen identificades en la documentació escrita.

Annex núm. 6. Ortofotomapes virtuals.

-Segle X: Ortofotomapa virtual núm. 1.

-Segle XI: Subfase a: Ortofotomapa virtual núm. 2.

-Segle XI: Subfase b: Ortofotomapa virtual núm. 3.

-Segle XII: Subfase a: Ortofotomapa virtual núm. 4.

-Segle XII: Subfase b: Ortofotomapa virtual núm. 5.

-Fase templera (segle XIII): **Ortofotomapa virtual núm. 6.**

-Fase hospitalera (segle XIV): **Ortofotomapa virtual núm. 7.**

